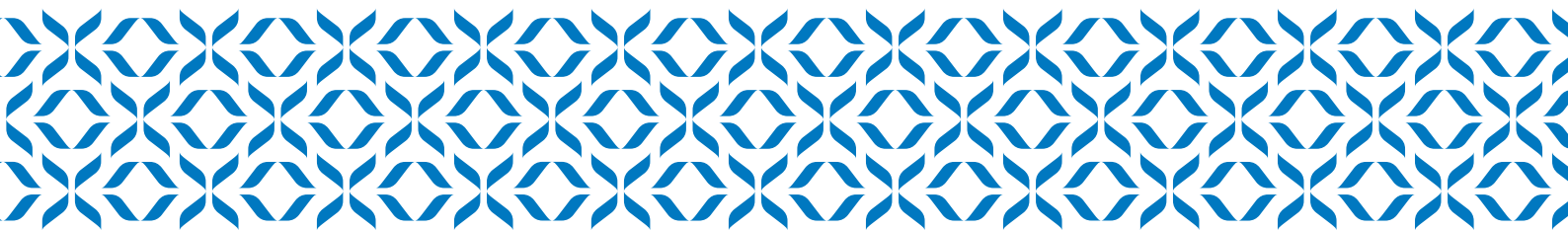

VABARIIGI VALITSUS

EESTI EUROOPA LIIDU POLIITIKA 2015-2019

EESSÕNA

Eesti Euroopa Liidu poliitika 2015–2019 (ELPOL) on järjekorras juba neljas raamdokument, mida on koostatud alates liitumisest 2004. aastal. Nii nagu ka kõikidel eelkäijatel on selle peamine eesmärk rajada ühtsel valitsemisel ja ühistel eesmärkidel põhinev alus Eesti tegutsemisele Euroopa Liidu liikmena. Seda eesmärki kajastavad järgmisel kahel leheküljel esitatud raamseisukohad, mis olid koos valitsuse tööplaaniga dokumendi koostamise aluseks. Loomulikult on arvestatud ka Euroopa Liidu institutsioonide eesmärke ja tööplaan. Valdkindlikult lähtuvad meie ootused strateegiatest ja tegevuskavadest, mille elluviimisele raamdokument kaasa aitab. Kuigi dokument on loogiliselt ja valdkondlikult struktureeritud peatükkideks, on selle eesmärk valdkonnaülesus ja tegutsemise kooskõlalikus.

Igäüks neist raamdokumentidest on kasvanud välja meie liikmesuse eri ajajärgust ning on selle nägu. Eelseisva perioodi nägu ei kujunda vaid pooleriolevad kriisid ja Euroopa Liidu võime nendega toime tulla, aga ka meie jaoks unikaalne ja esmakordne võimalus olla Euroopa Liidu Nõukogu eesistuja rollis. Seetõttu ei jää see dokument eelseisval perioodil ainsaks valitsuse tegevust raamistavaks dokumendiks, vaid on omakorda alus 2018. aasta esimese poolaasta Eesti eesistumisele. Me näeme Euroopa Liitu vastusena võimalike probleemidega toimetulekuks ja soovime olla Euroopa Liidu arengu eestvedajate hulgas. Oleme avatud institutsioonide ja pädevuste tugevdamisele ning koostööle uutes valdkondades. Valdkindlikult paneb Eesti eesistumisel rõhku ühtse turu ja digitaalse siseturu arengule, energiapoliitikale ning naabus- ja välispoliitikale. Tervelt kolmandik dokumendist on seotud infoühiskonna arenguga.

ELPOL on koostatud aprillist 2015 ning on enam kui pool aastat väldanud ministeeriumide ja Riigikantselei koosloome ning laiapõhjaliste konsultatsioonide tulemus. Peale arutelude Riigikogu komisjonides toimus 23 valdkondlikku kaasamisüritust ja avaliku konsultatsiooni käigus esitati 130 ettepanekut. Peaminister annab valitsuse tegevusest ja dokumendi elluviimisest igal aastal aru Riigikogule. See pikendab dokumendi eluiga ja aitab elluviimisel arvestada ka toimuvaid muutusi. Peale selle oleme dokumendist välja noppinud 69 algatust, mida soovime lisaks ja veel enne eesistumist edasi arendada. Peaminister esitles dokumenti Riigikogule 17. novembril ja valitsus kiitis selle seejärel heaks 10. detsembril 2015. a.

SISU

Eessõna	1
Raamseisukohad	4
Haridus, noored, kultuur ja sport	6
Justiits- ja siseküsimused	9
Siseturvalisus	9
Andmekaitse	14
Õiguslane koostöö justiitsküsimustes ja e-õiguskeskkonna projekt	14
Õigusriigi põhimõte	15
Haldusotsuste vastastikune tunnustamine	15
Keskkond	16
Ressursitõhusus	16
Jäätmemajandus	17
Kliimamuutused	18
Välisõhu kvaliteet	19
Elurikkus	20
Veemajandus ja merekeskkonna kaitse	20
Keskkonnavaldkonna e-teenused	21
Metsamajandus	21
Konkurentsivõime	23
Ühtne turg	23
Digitaalne ühtne turg	24
Ettevõtluskeskkonna arendamine	24
Toodete ja teenuste müük, sealhulgas internetis	26
Tegevusõiguse ja kutsekvalifikatsioonide tunnustamine	26
Kaupade vastavushindamine ja vastastikune tunnustamine	28
Piiriülene juurdepääs riigihangetele	28
Uuenduslike ärimudeleid soosiv Euroopa Liidu õigus	29
Tööstus	29
Autoriõiguste kaitse	30
Audiovisuaalvaldkond	31

Kosmos	32
Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon	33
Majandus- ja rahandusküsimused.....	37
Majandus- ja rahaliit	37
Finantssektor	38
Maksundus.....	39
Toll	41
Euroopa Liidu vahendid	41
Põllumajandus ja kalandus.....	43
Kalandus	47
Tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimused.....	49
Töö- ja sotsiaalpoliitika	49
Tervisepoliitika	51
Transport, telekommunikatsioon ja energeetika.....	54
Transport	54
Infoühiskond.....	58
Andmete vaba liikumine.....	58
Elektrooniline side.....	58
E-valitsemine	59
Usaldus ja turvalisus.....	61
Energeetika	62
Välisasjad	67
Ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP).....	67
Kaubanduspoliitika	69
Arengukoostöö	69
Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP)	70

RAAMSEISUKOHAD

Eesti lähtub aastatel 2015–2019 Euroopa Liidu poliitika kujundamisel järgmistest raamseisukohtadest:

- I. Euroopa Liidu ühiste väärtuste ja koostöö nurgakivid on usaldus ja solidaarsus, mille edendamisse on Eesti valmis panustama. Euroopa Liidu poliitika 2015–2019 kujundamisel ja elluviimisel lähtub Eesti põhimõttest, et Euroopa Liit peab olema tugev, avatud, arenemisvõimeline ja ühtne. Eesti näeb Euroopa Liitu lahendusena meie ees seisvatele keerulistele ülesannetele ning eelistab poliitika arendamisel edasiminekut aluslepingute raames, haarates sellesse võimalikult suure osa liikmesriike.
- II. Eesti soovib olla Euroopa Liidu arengu eestvedajate hulgas ning on avatud institutsioonide ja pädevuste tugevdamisele ning koostööle uutes valdkondades ega välista seejuures vajadust aluslepinguid muuta. Eesti on vajaduse korral valmis süvendatud koostööks aluslepete või muul õiguslikul alusel, kui see on kooskõlas aluslepete eesmärkidega. Tõhus regionaalne koostöö aitab kaasa Euroopa Liidu poliitikaeesmärkide elluviimisele.
- III. 2018. aastal näeb Eesti Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise võimalike prioriteetidena Euroopa Liidu ühtse turu ja digitaalse turu arendamist, energialiidu loomist ning ühtse välispoliitika ja idapartnerluspoliitika tugevdamist. Eesistujana soovime panna kõigis valdkondades rõhku infoühiskonna arengule ja e-lahendustele.
- IV. Euroopa julgeolekukeskkond on muutunud halvemaks. Euroopa Liit vajab uuendatud julgeolekustrateegiat, mis põhineb ühisel ohuhinnangul, toetab kaitsevõime arendamist ning võimaldab adekvaatselt ja laiapõhjaliselt reageerida väliskeskkonnast ja tehnoloogilisest arengust tulenevatele muutustele ja ohtudele.
- V. Euroopa Liit peab välissuhetes olema ühtne, edendama ühiseid väärtusi ja julgeolekut ning liberaalset väliskaubanduspoliitikat, samuti toetama Euroopa Liidu väike- ja keskmise suurusega ettevõtete huve ning edendama Euroopa Liidu kodanike kaitset maailmas. Euroopa Liidu ühtsuse tugevdamiseks ja otsustavuse suurendamiseks tuleks välis- ja julgeolekupoliitikas toimida suhetes kolmandate riikidega ennekõike Euroopa Liidu institutsioonide kaudu ning siduda välistegevuse valdkonnad ja vahendid üheks tervikuks.
- VI. Euroopa Liidu arengut toetab üha suurem tähelepanu põhiõiguste austamisele ning demokraatia ja õigusriigi põhimõtetele, sealhulgas nüüdisaegsete hea valitsemise ja parema õigusloome tavade ning e-lahenduste juurutamisele. Eesti peab vajalikuks luua terviklik Euroopa Liidu põhiõiguste kaitse süsteem ja toetab tugevdatud seiret õigusriikluse valdkonnas.
- VII. Eesti paneb rõhku poliitikaraamistiku kujundamisele, mis:
 1. toetab nelja põhivabaduse ja neid toetava sisejulgeolekupoliitika arengut, soodustab innovatsiooni ja tagab parema ligipääsu siseturule. Eesti paneb rõhku ennekõike digitaalse ühtse turu ja loomemajanduse, teenuste turu ja kapitalituru arengule ning isikute vaba liikumise soodustamisele;

2. rajaneb arusaamisel, et euroala peab olema stabiilne, saavutama usaldusväärset ja olema võimeline lahendama kriise rahaliidu sees. Arvestades euroalasse kuuluvate riikide eripära, on Eesti valmis karmistama reegleid ja tugevdama institutsioone valdkondades, mis on alusleppeid arvestades rahaliidu eesmärgipäraseks ja optimaalseks toimimiseks vajalikud;
3. toetab Euroopa Liidu julgeoleku, konkurentsivõime ja tootlikkuse suurenemist, rahvastiku probleemide lahendamist ning kaasava tööturu, rahvatervise, energiaturu ja naabrussuhete arengut ja geograafiliselt perifeersete riikide ühendamist Euroopa Liidu siseturuga ja suunab vahendid neisse valdkondadesse ning toetab Euroopa Liidu poliitikate kriisikindlust ja väikeriikide osalust poliitikates;
4. soodustab ressursside väärimist ning loodusvarade keskkonnasäästlikku majandamist, sealhulgas bio- ja ringmajanduse arengut;
5. toetab Euroopa Liidu väärtuste edendamist, julgeolekut ja vabaduste laiendamist ning välis- ja arengukoostöö vahendite sidusat kasutamist Euroopa Liidu naabruses. Euroopa Liidu jaoks on strateegiliselt ja majanduslikult olulised suhted Ameerika Ühendriikidega ning ennekõike kõikehõlmava vabakaubanduslepingu sõlmimine.

HARIDUS, NOORED, KULTUUR JA SPORT

1. Euroopas on pärast majanduskriisi puhkemist oluliste teemadena järjest enam rõhutatud uute töökohtade loomist, tööjõu liikuvuse ja oskuste edendamist ning ümberõpet. Samuti viidatakse murelikult, et haridus- ja koolitussüsteemist lahkub liiga palju madala kvalifikatsiooniga noori. Eesti on tuleviku kasvu silmas pidades püstitanud keskse eesmärgi suurendada tööhõivet ja tootlikkust, sealhulgas vähendada eri- ja kutsealase hariduseta inimeste osakaalu. Seetõttu on meile tähtis **investeerida oskuste arendamisse ning hariduse, koolituse ja elukestva õppe keskne roll inimeste tööalase konkurentsivõime suurendamisel**. Samuti peame oluliseks õiglast ja võrdset ligipääsu kvaliteetsele haridusele ning haridusinvesteeringute tõhusat kasutamist. Tööturg peab olema kaasav ja kasutama ära kogu oskuste potentsiaali ning koostöös partneritega tuleb leida kestlikud lahendused inimeste oskuste arendamiseks ja elukestvaks õppeks, pöörates muu hulgas enam tähelepanu vanemaealisele elanikkonnale.
2. Eelnevast tulenevalt peame oluliseks **vähendada oskuste lõhet** ning tagada parem koordinatsioon tööturu seire ja prognoosi ning oskuste arendamise vahel. Vaja on teada, millised oskused aitavad kaasa majanduskasvule ja suurendavad tootlikkust, koondada regulaarselt infot tööturul vajaminevate võtmeametite ja -oskuste kohta, et õppimisel ja õpetamisel saaks paremini arvestada tööturu vajadusi, ning arendada karjääriinõustamist. Peame vajalikuks oskuste teemat üle Euroopa edasi arendada, muu hulgas tagades Euroopa Liidu (EL) tunnustamis- ja läbipaistvusinstrumentide parema rakendamise ja koostoime, toetades liikmesriikide kogemuste vahetamist ning tähtsustades **varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi arendamist kõigis haridussektorites**.
3. Infoühiskonna arengu seisukohalt on tähtis arendada **digipädevust**¹ kui üldpädevust ning omandada õppeprotsessis erialapõhised digioskused. EL-is tuleb luua ühene arusaam digipädevuse olemusest, arendades EL-i digipädevuse enesehindamise raamistikku (DIGCOMP). Samuti tuleb Euroopa tasandil teha koostööd digioskuste mõõtmisel ning e-hindamissüsteemide väljatöötamisel. Tähtsustame ka mitmekesise **digitaalse õppevara kättesaadavust ja valikut**, mis loob õppijatele ja hariduse pakkujatele paremad võimalused õppijast lähtuva õpikäsituse kohaldamiseks. Õppeprotsessi paremaks toetamiseks peame EL-i kontekstis oluliseks töötada välja avatud õppematerjalid (*Open Educational Resources*).
4. Infotehnoloogiaalase (IT) **hariduse edendamine on oluline**, et areneva majanduse ja infoühiskonna probleeme lahendada ja ootustele vastata. Selleks on tarvis juba varases eas toetada ja soodustada nii tüdrukute kui ka poiste programmeerimisoskuse arendamist, IT-

¹ Digipädevus on suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärset; osaleda digitaalses sisuloomes; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

erialade õppejõudude mobiilsust ja teadmiste jagamist ning rahvusvaheliste õppekavade väljatöötamist.

5. Noorte esiletõstmine potentsiaalina tuleb kaasava ühiskonna ja tööturu kontekstis seada prioriteediks. Tuleb teadvusta noori kui riskirühma tööturul ja toetada algatusi noorte konkurentsivõime suurendamiseks. Eesmärk on töötada välja riikide püüdlustele lisaväärtust andev EL-i noortestrategie, et paremini kaasata noori, eriti tõrjutusriskis noori.
6. Samuti on uuel EL-i eelarveperioodil oluline jätkata EL-i haridus- ja noortevaldkonna programmi(de) rahastamist kesketest vahenditest. Programmi keskmes peab olema elukestev õpe, üleeuroopaline koostöö ja heade kogemuste vahetus ning suurenev toetus õpirändele, mis aitab kaasa noorte oskustele ja terviklikule isiklikule arengule. Programmi vahendeid tuleb eraldada ja liikmesriikide vahel jagada läbipaistvalt, objektiivselt ja õiglaselt.
7. Kultuuri- ja spordivaldkonna ning loomemajanduse mõjuväli ühiskonnas on horisontaalne, seetõttu on vaja soodustada selliste valdkonnaüleste tegevuskavade ja meetmete kujundamist, mis toetavad kultuuri-, loome- ja spordisektori koostoimet ning lõimumist teiste sektoritega, mis loob laiaulatuslikud eeldused konkurentsivõime, tööhõive, tootlikkuse ja innovatsiooni suurenemiseks.
8. **Loomemajandus** ühendab eelkõige ettevõtlus-, innovatsiooni- ja kultuuripoliitika. Loomemajandusel on kokkupuude ka haridus-, regionaal- ja sotsiaalpoliitikaga, ta käivitab innovatsiooniprotsesse teistes valdkondades ning aitab luua uusi lahendusi sellistele ühiskondlikele probleemidele nagu näiteks demograafilised protsessid, sotsiaalne ebavõrdsus ja keskkonnaprobleemid. Kultuuri- ja loomesektori panus EL-i SKP-sse on hinnanguliselt 3,3% ning tööhõivesse 3%.²
9. Seega tuleks kultuuri- ja loomesektorit tunnistada teadmispõhise majanduse lahutamatu osana ning käsitleda loomemajanduse teemasid horisontaalselt EL-i tasandil kavandatavas poliitikas ja strateegiates. Kuna loomemajandussektori määratlus (st valdkondade piiritlus ja hulk, mida sektor hõlmab) on kokkuleppeline, st riigiti või regiooniti erinev ning tegemist on oma olemuselt eksperimenteeriva, dünaamilise ja ajas kiiresti muutuva sektoriga, ei saa poliitikas ega strateegiates käsitleda sektorit üheselt mõistetavana ning kirjeldada väga detailselt üksikuid tegevussuundi või -põhimõtteid. Samuti tuleks jätta võimalus uute valdkondade liitumiseks ning vältida keskendumist ainult üksikutele, näiteks mingil ajal majanduslikult või kultuuriliselt prioriteetsetele või kõige mõjusamatele valdkondadele.
10. Oluline on **jätkata loomemajandusvaldkonna toetamist** EL-i struktuuri- ja investeerimisfondide ning programmi „Loov Euroopa“ raames. Vähendamaks sõltuvust riigieelarvelistest toetustest, peame vajalikuks keskenduda kultuuri-, spordi- ja loomesektori

² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – Kultuuri- ja loomesektori edendamine ELi majanduskasvu ja töökohtade heaks, 26.09.2012, KOM (2012) 537.

finantssüsteemi arendamisele, et luua alternatiivseid vahendeid, sealhulgas kaasata erasektori rahastajaid.

11. Peame vajalikuks koguda EL-i tasandil kultuuri- ja loome- ning spordisektori kohta võrreldavat ja usaldusväärset statistikat, mis aitaks esile tõsta nende sektorite arenguvõimalusi ja koostoimes teiste valdkondadega laiemat mõju Euroopa konkurentsivõimele, majanduskasvule ja sotsiaalsele sidususele.
12. Eri valdkondade poliitika elluviimisel tuleb järgida **kultuurilise mitmekesisuse kaitsmise ja kultuuripärandi säilitamise põhimõtteid**. EL-i kultuuripärandi märgis ja EL-i kultuuri- ja roheline pealinna algatused muudavad Euroopa eri piirkonnad palju nähtavamaks, toetades seeläbi konkurentsivõime edendamist ning aidates kaasa regionaalsele arengule. Euroopa kultuuripärandi teema-aasta, mida on kavas tähistada 2018. aastal, võimaldab Eestil eesistujana tõsta esile oma kogemust kultuuripärandi avaral käsitlemisel ja pärandi haldamise ning säilitamise kaasaval juhtimisel. Peame oluliseks EL-i seisukohtade kujundamist **kultuuriväärtuste kaitse** kohta **ohuolukorras**. Relvakonflikti korral kultuuriväärtuste kaitse Haagi konventsioon (UNESCO) ja EL-i liikmesriigist ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamise direktiiv ei võimalda kultuuriväärtusi erinevates ohuolukordades piisavalt laiaulatuslikult kaitsta. Peame vajalikuks käsitleda kultuuripärandi kaitset keskkonnakaitse osana ja säästva arengu indikaatorina.
13. Digiteerimine muudab kultuuriväärtusliku materjali majanduse püsivaraks, loob võimalused innovatsiooniks ja loovaks arenguks kõigis majandussektorites, tagab kultuurilise mitmekesisuse ning kultuuride- ja põlvkondadevahelise dialoogi ning edendab juurdepääsu kultuurisisule, sealhulgas selle kättesaadavust õppeasutustele. Toetame EL-i tasandil digikultuuri säilitamist ja kättesaadavaks tegemist ning peame oluliseks Europeana³ innovaatilist edasiarendamist ühise mitmekeelse otsinguga juurdepääsupunktina Euroopa digitaalsele kultuuripärandile, pöörates tähelepanu innovaatilisele andmehaldusele, koostalitlusvõimele, infosisu kvaliteedile, tehnilistele standarditele, materjali mitmekeelsele leitavusele ja taaskasutusele.
14. Peame vajalikuks edendada EL-i tasandil koostööd keelatud ainete kasutamise, sporditulemustega manipuleerimise ja teiste spordi ausust ohustavate piiriüleste probleemide vastu võitlemisel nii tipp- kui ka harrastusspordis. Eesti peab oluliseks, et EL allkirjastaks Euroopa Nõukogu spordivõistlustega manipuleerimise vastase konventsiooni.

³ www.europeana.eu, Euroopa digitaalne raamatukogu ja arhiiv, mis pakub vaba veebipõhist juurdepääsu Euroopa kultuuripärandile.

JUSTIITS- JA SISEKÜSIMUSED

Siseturvalisus

15. Euroopa Liidul tuleb leida ühiselt lahendusi nii muutunud välisest julgeolekukeskkonnast kui ka liidu enda sotsiaal-majanduslikust olukorrast tingitud probleemidele, nagu üha suurenev rändesurve, terrorismi ja äärmusluse levik, samuti tööealise elanikkonna vananemisest põhjustatud tööjõupuudus ning kvalifitseeritud tööjõu nappus. EL-il tuleb edendada ennetusmeetmeid ning ühtselt ja koordineeritult reageerida esilekerkivatele ohtudele, sealhulgas hübriidohtudele. Kuigi koostööd justiits- ja siseküsimuste valdkonnas on EL-i tasandil mitmeaastaste raamprogrammidega märkimisväärselt laiendatud ning süvendatud, annab olemasolevaid võimekusi ning koostööstruktuure senisest veelgi paremini ära kasutada. Edendada tuleb justiits- ja sisevaldkonna ametite omavahelist koostööd ning arendada valdkondlike infosüsteemide riskisutuse võimalusi, et tõhustada infovahetust ning reageerimisvõimekust. On oluline, et **EL-i tasandi koostöömeetmed ja õigusaktid oleksid analüüsipõhised, arvestaksid liikmesriikide olukorda ja ohutasemete erinevusi** ning võimaldaksid operatiivtasemel tööd paindlikult korraldada. Tänapäeva julgeolekuohud ei lõpe EL-i välispiiril. Seetõttu on äärmiselt vajalik **tugevdada julgeolekupoliitika sise- ja välismõõtmel vahelisi seoseid**. Ennekõike tuleb edendada julgeolekualaseid poliitikadialooge ja operatiivkoostööd EL-i naaberriikide, strateegiliste partnerite ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Uuendatud EL-i sisejulgeoleku strateegia rakendamisel tuleb tagada süsteemsem järelevalve, tulemuste analüüs ja tegevuste kohandamine ohuhinnangutele.
16. EL-is peab olema tagatud süsteem, mis võimaldab anda teisele liikmesriigile kriisilukorraga toimetulekuks tõhusat ja kiiret abi. Toetame Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) solidaarsusklausli⁴ raamistiku edasiarendamist **Euroopa-ülese kriisireageerimise** tõhusamaks toimimiseks. Oluline on tagada EL-i tasandil selge ülevaade liikmesriikide võimekusest osutada kiirelt abi. Selle võimekuse testimiseks ja arendamiseks on vaja korraldada ka regulaarselt õppusi. Tähtis on arendada EL-i tasandi koostööd siseturvalisuse valdkonnas **ühiste erivõimekuste**⁵ loomiseks, kasutades muu hulgas **EL-i elanikkonnakaitse mehhanismi** võimalusi. Kõikides liikmesriikides tuleb tagada piisav võimekus võtta elanikkonna kaitseks vastu välisabi ja töötada selleks välja terviklik vastuvõtva riigi toetuse korralduse (HNS⁶) plaan. Toetame liikmesriikide riskihindamise põhimõtete ühtlustamiseks ettenähtud tegevusi. Siseturvalisuse veel kõrgema taseme tagamiseks tuleb EL-i tasandil pöörata senisest enam tähelepanu piiriülesele toimivate ja **elutähtsate teenuste**

⁴ ELTL artikli 222 kohaselt võivad liikmesriigid terrorirünnakute ja loodus- või inimtegevusest tingitud õnnetuse korral taotleda teiste liikmesriikide abi ning liit ja selle liikmesriigid tegutsevad üheskoos solidaarselt.

⁵ Erivõimekuse all peetakse silmas erivarustust, tehnikat ja väljaõpet, mida Eesti tingimustes on vaja kasutada harva ja mille loomine on väga kulukas. Erivõimekuseks võib olla näiteks CBRNE (keemilised, bioloogilised, radioloogilised, radioaktiivsete ja lõhkeainetega seotud ohud) vms.

⁶ HNS – *Host Nation Support*.

toimepidevuse⁷ tagamisele. Vajalik on edendada kriitilise infrastruktuuri kaitset ning arendada võrgu- ja infoturbe alast koostööd.

17. Terrorismivastases võitluses on esmatähtis **ennetada radikaliseerumist ning tõkestada värbamist ja rahastamist**, sealhulgas küberruumis. Tõhusa terrorismivastase võitluse eeldus on **toimiv ja kiire infovahetus ning terrorismikuritegusid käsitleva õigusraamistiku ajakohastamine**. Terrorismi ja muu raske piiriülese kuritegevuse tõkestamiseks on vaja kasutusele võtta ka **EL-i lennureisijate broneeringuinfo (PNR⁸) süsteem**, mis loob andmete kogumiseks ja töötlemiseks ühtsed standardid ning on lennuettevõtjate seisukohast kulutõhus. Süsteemi tõhususe tagamiseks peaks loodav EL-i PNR süsteem kohalduma ka ELi-sisestele lendudele ning tulevikus peab kaaluma mere- ja raudteetranspordi broneeringuinfo hõlmamist PNR süsteemi. Jätkata tuleb EL-i tasandil lepingute sõlmimist **kolmandate riikidega broneeringuinfo vahetamiseks**, järgides seejuures rangeid andmekaitsestandardeid.
18. Terrorism ja rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus on omavahel seotud, mistõttu on olulised lisameetmed terrorismiga külgneva kuritegevuse, eeskätt ebaseadusliku relvaäri, uimastikaubanduse, rahapesu ning inimsmugeldamise ja inimkaubanduse tõkestamiseks. Peame vajalikuks **karmistada tulirelvi käsitlevaid õigusakte** ja kehtestada EL-is ühised tulirelvade deaktiveerimise standardid. Tugevdada tuleb riikidevahelist koostööd ja EL-i õigusraamistikku **kriminaaltulu piiriüleseks arestimiseks ja konfiskeerimiseks**.
19. Uimastite kättesaadavuse vähendamiseks tuleb **uimastite internetikaubandust tõhusamalt kontrollida**, sealhulgas tagada kiire ja koordineeritud kontroll **uute psühhoaktiivsete ainete** üle. Uimastite tarbimise vähendamisel on kõige tähtsam rakendada tõenduspõhist poliitikat ning arendada kahjude vähendamiseks mõeldud meetmeid. Eriti oluline on kõige suurema kahjuga uimastite leviku piiramine.
20. Tõhusa kuritegevusevastase võitluse eeldus on hästi toimiv liikmesriikidevaheline piiriülene koostöö, mis rajaneb vastastikusel tunnustamisel ja usaldusel. **Kuritegevuse ennetamisel** tuleb liikmesriikidel senisest enam koostööd teha, arendades ja kasutades selleks teadmispõhiseid ning tõendatud jõuga meetmeid. **Euroopa kuriteoennetuse võrgustik** peab saama senisest olulisema rolli tõhusa ennetuspoliitika koordineerimisel, levitamisel ning rakendamise toetamisel liikmesriikides.
21. Vastastikuse tunnustamise ja usalduse tagamiseks on oluline rakendada olemasolevaid **kriminaalõiguslase koostöö vahendeid**. Muu hulgas tuleb senisest enam tähelepanu pöörata **õiguskaitse- ning kohtuametnike koolitusele**, et suurendada nende teadlikkust nii EL-i õiguse praktilisest rakendamisest kui ka erinevate riikide õigussüsteemidest.

⁷ Vt nõukogu direktiiv 2008/114/EÜ, 8. detsember 2008, Euroopa elutähtsate infrastruktuuride identifitseerimise ja määramise ning nende kaitse parandamise vajaduse hindamise kohta.

⁸ PNR – *Passenger Name Records*.

Kriminaalõigusala seaduse koostöö parandamiseks tuleb valdkonnas jätkata ka seadusandlikku tegevust. Eelkõige peame oluliseks kehtestada selge ja toimiv **kriminaalmenetluse üleandmise õigusliku raamistik**, mis võimaldaks senisest paremini lahendada kohtualluvuskonflikte ning lubaks koondada kriminaalmenetluse selle läbiviimiseks sobivaimasse liikmesriiki. Selline kriminaalmenetluse üleandmine on vajalik isikute põhiõiguste ja kriminaalmenetluse tõhususe tagamiseks.

22. Liikmesriikidevahelise koostöö tõhustamiseks tuleb suurendada **nüüdisaegsete tehnoloogiate kasutamist kriminaalmenetluses ja õiguskaitseasutuste koostöös**. Võttes arvesse kuritegevuse aina suurenevat digitaliseerumist, tuleb EL-il võtta asjakohased meetmed **infovahetuse tõhustamiseks**, sealhulgas vastavate registrite koosvõime suurendamiseks. Turvalise tehnoloogiabaasi loomiseks ja kulude kokkuhoiuks tuleks infosüsteemide loomisel ja haldamisel kasutada juba olemasolevaid struktuure (nt eu-LISA).
23. Tugevdada tuleb EL-i suutlikkust ennetada, tõkestada ja avastada nii küberkuritegevusi kui ka küberruumi vahendusel toime pandud muid kuritegevusi. Tähelepanu tuleb pöörata **digitaalsete tõendite kättesaadavuse ja käitlemise ning küberkriminalistika võimekuse suurendamisele**. Küberkuritegevuse tõkestamisel toetame **juurdepääsupiirangute seadmist täpselt piiritletud alustel** vaid sellisele infosisule, mis on selgelt seadusevastane (nt laste seksuaalne väärkohtlemine, vägivaldne õhutamine jms), samuti terrorismi leviku ja rahastamise tõkestamiseks ning radikaliseerumise ennetamiseks ja peatamiseks. Juurdepääsupiirangute seadmisele tuleb võimaluse korral eelistada õiguskorra tagamist muude vahenditega, eelkõige õiguskaitseorganite tõhusa tööga ning interneti teenusepakkujatega koostöö tugevdamise kaudu.
24. **Sideandmete säilitamise** direktiivi tühistamine EL-i Kohtus 2014. aasta kevadel tekitas EL-i õigusruumi tühimiku, vähendades märkimisväärselt õiguskaitseasutuste võimalusi hankida teistest liikmesriikidest kuritegevuse uurimiseks vajalikke sideandmeid. Arvestades isikute mobiilsust EL-is ning raskete kuritegevuste iseloomu, on oluline, et menetlejatele oleks kättesaadavad kriminaalmenetluse läbiviimiseks vajalikud andmed sõltumata nende andmete asukohast. Seega on tähtis, et sideandmete säilitamine ja piiriülene kasutamine õiguskaitsevaldkonnas oleks EL-i tasandil reguleeritud.
25. Kohtuekspertiis on õiguskaitse ja süüdistuse esitamise seisukohast oluline valdkond. Aastaks 2020 tuleb luua Euroopa kohtuekspertiisi ala. Selleks on vaja suurendada vastastikust usaldust ja tõhustada koostööd. **Kohtuekspertiisiga saadud tõendite EL-is tõrgeteta liikumise** eeldus on muu hulgas kohtuekspertiisilaborite akrediteerimismääruste kehtestamine EL-i tasandil ja kohtuekspertiisiga saadud tõendite lihtsam vahetamine.
26. Korruptsioon kahjustab tugevalt liikmesriikide majandust ning moonutab konkurentsi, seetõttu peab Euroopa Liit jätkama **korruptsioonivastase võitluse tõhustamist**. EL peab liikmesriikide korruptsioonivastast võitlust hindama selgete kriteeriumide ning läbipaistva menetluse kaudu, andes konkreetseid ja mõõdetavaid soovitusi korruptsiooniriski

vähendamiseks liikmesriikides. E-lahenduste laialdasem kasutuselevõtt aitaks suurendada läbipaistvust ja takistada korrupsiooni. Ühtlasi peame oluliseks EL-i astumist GRECO⁹ täisliikmeks, mis võimaldaks sõltumatul rahvusvahelisel organisatsioonil hinnata EL-i institutsioone, kuna peame vajalikuks, et EL-i institutsioone hinnataks liikmesriikidega samade kriteeriumide alusel.

27. **EL-i rändepoliitika kujundamisel** tuleb võtta arvesse seoseid teiste poliitikavaldkondadega ning tööjõuvajaduse prognoose, et vähendada struktuurset tööjõupuudust ning **tagada EL-i majanduse konkurentsivõime ja jätkusuutlikkus**. Toetame liikmesriikide, ettevõtete ja ametiühingute vahel **töö- ja ettevõtlusrände** valdkonnas selliste koostöömehhanismide loomist ja tõhustamist, mille eesmärk on parem arusaamine tööturu ja majanduse kui terviku vajadustest. Samuti toetame meetmeid, mis aitavad soodustada **kvalifitseeritud tööjõu, teadlaste ja üliõpilaste sisserännet ja mobiilsust**. Samas ei pea me vajalikuks uute seaduslike rändekanalite loomist, vaid leiame, et keskenduda tuleks olemasolevate EL-i õigusaktide tõhusale rakendamisele ning ajakohastamisele. Varasemast suuremat tähelepanu tuleb pöörata sisserändajate, sealhulgas rahvusvahelise kaitse taotlejate, eduka **kohanemise ja lõimumise tagamisele**.
28. Strateegiline prioriteet peab olema **Schengeni ala** probleemideta toimimine, et tagada isikute vaba liikumine ning samal ajal kõrge turvalisus. EL-i välispiiride haldamisel tuleb arvestada geograafiliselt võimalikult laia lähenemist ja tugevdada ka **maismaapiiride valvet**. Toetame EL-i **ühtsete piirihaldusstandardite** tugevdamist ning peame oluliseks tagada liikmesriikide ühetaoline suutlikkus välispiiride valves. Samuti on vajalik täiendavalt tugevdada ja ajakohastada **integreeritud piirihaldussüsteemi**, eelkõige uute tehnoloogiate kasutuselevõtu ja piirijulgeoleku suurendamise tõttu. Nüüdisaegse tehnoloogia mõjus kasutamine on tähtis kompensatsioonimeede Schengeni alal, aidates kaasa nii illegaalse rände kui ka kuritegevuse vastasele võitlusele. Uute IT-lahenduste eesmärk on kiirendada piiriületusi, koondada info kõikidest piiriületajatest ning pakkuda politsei- ja piirivalveasutustele tuge kontrollimisel ning rikkujate tuvastamisel. Siinkohal on oluline võimalikult kiiresti rakendada Euroopa sisenemis- ja väljumissüsteem ning registreeritud reisija programm (nn **e-piiride pakett**). Kuigi igal liikmesriigil on kohustus valvata riigipiiri ja ta vastutab selle eest, peame oluliseks **tugevdada Frontexi¹⁰ rolli ja suurendada selle vahendeid**, et pakkuda liikmesriikidele tuge erilise või ebaproportsionaalse ohu tekkimise korral, sealhulgas suure rändesurve tõttu. Agentuuril on olemas ka vastav võimekus, näiteks ühisoperatsioonid ja piirivalve kiirreageerimisrühmad (nn RABIT mehhanism¹¹). Eesti on **valmis arutama Euroopa ühise piirivalve loomist kaugemas perspektiivis**. Ühise piirivalve loomisega ei tohi piiride

⁹ Rahvusvaheline korrupsioonivastane **organisatsioon** Group of States against Corruption.

¹⁰ Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur.

¹¹ RABIT – *Rapid Border Intervention Teams*.

valvamise tase võrreldes olemasolevaga halveneda ning ühtlaselt head taset tuleb rakendada kogu välispiiril.

29. Ebaseadusliku rände piiramisel ning julgeolekuriskide maandamiseks tuleb tagada tõhusad koostöömehhanismid, mis võimaldaksid saada parema ülevaate Schengeni alal toimuvast piiriülesest liikumisest. Oluline on liikmesriikidevahelise kiire andmevahetuse kaudu ning eel- ja järelkontrollimeetmete rakendamise abil **tõkestada viisade ja elamislubade väärkasutamist**. Tõhustada tuleb ka **ebaseadusliku läbirände (nn teisese rände) monitoorimist Schengeni alal**, sealhulgas tagada lahkumisettekirjutuse andmete kandmine Schengeni infosüsteemi. Peame oluliseks, et viisaküsimustes räägiks Euroopa Liit kolmandate riikidega ühel häälel. Viisavabaduse andmine peab põhinema selgelt kindlaks määratud eeltingimustel ja mõjuanalüüsidel ning kaasnevate mõjude maandamiseks peab valmistuma põhjalikumalt kui seni. **Tagasivõtulepingud peavad olema aluseks viisalihtsustuslepingute sõlmimisel** ja sisaldama ka läbi selle riigi saabunud teiste riikide kodanike tagasivõtmise sätteid. Vastutus välismaalase tagasisaatmise eest peab edaspidigi jääma liikmesriigile, kes andis loa välismaalase Schengeni alale sisenemiseks. Peame tähtsaks **täita tagasivõtulepinguid tingimusteta** ja leiame, et vajalik on Euroopa Komisjoni suurem roll tagasivõtulepingute täitmise järelevalves.
30. Viimastel aastatel on EL sattunud väga tugeva rändesurve alla. Rändesurve leevendamiseks on vaja tõhustada tegevusi kolmandates riikides, eriti tegeleda rände algpõhjustega. Toetame **liikvuspartnerluse tõhustamist regionaalsete arengu- ja kaitseprogrammide kaudu** ning oluliste **rände lähte- ja transiidiriikide piirihaldusvõimekuse suurendamist ja nende kaasamist** vastastikusesse koostösse, et parandada nende suutlikkust rändevoogude haldamisel, tagada ebaseadusliku rände ärahoidmine ja eriti haavatavas olukorras isikute parem kaitse. Lõunanaabrusega tegelemise kõrval ei tohi tähelepanuta jätta ka koostööd EL-i idanaabritega. Toetame suurema tähelepanu pööramist **inimkaubanduse ja -smugeldamisega seotud kuritegelike ühenduste vastu võitlemisele**, sealhulgas tsiviilmilitaarkoostööd smugeldajate tegevuse tõkestamiseks. Inimkaubanduse ja -smugeldamise vastane tegevus peab jääma sisejulgeolekuga tegelevate EL-i agentuuride prioriteediks.
31. Arvestades pikaajaliste kriisikollete püsimist EL-i naabruses, jääb rändesurve Euroopa Liitu tõenäoliselt kestma. Suure rändesurve all olevaid liikmesriike tuleb toetada. Samas on liikmesriikide võimekus pagulasi vastu võtta ja nende lõimumist toetada erinev ning see vajab arendamist järk-järgult, kasutades muu hulgas EL-i eelarve võimalusi. Eesti on valmis suure rändesurve korral **pagulasi vastu võtma vabatahtlikkuse alusel ja kooskõlas riigi majanduse ja rahvastiku osakaaluga EL-is**. Esmaste vastuvõtukeskuste loomine suure rändesurve alla sattunud välispiiririikides ning koostöö tugevdamine EASO¹², Frontexi ja Europoliga võimaldab pakkuda kiiremini rahvusvahelist kaitset neile isikutele, kes seda

¹² Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet.

vajavad, ning tagasi saata need isikud, kes seda ei vaja. Euroopa **ühise varjupaigasüsteemi väärkasutuse vältimiseks ja ennetamiseks** on oluline, et kõik liikmesriigid tuvastaksid isikuid süstemaatiliselt ja hõivaksid sõrmejälgi. Selleks on vaja ühtlaselt rakendada olemasolevad infosüsteemid, sealhulgas EURODAC¹³ süsteem, ja tugevdada EASO rolli. Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata ka **varjupaigataotluste kiiremale menetlemisele**, sealhulgas rakendada ilmselgelt põhjendamatute taotluste kiirmenetlust. Toetame sellel eesmärgil ELi ülese turvaliste päritoluriikide nimekirja koostamist.

Andmekaitse

32. Tehnoloogia kiire areng ning globaliseerumine mõjutavad märkimisväärselt nii isikuandmete kaitset kui ka usaldust digitaalse turu vastu. 2012. aastal algatatud **andmekaitse reformis tuleb jõuda sellisele kokkuleppele**, mis tagaks sobiva tasakaalu andmete vaba liikumise ning eraelu puutumatus vahel, suurendades ühelt poolt isiku õigusi, kuid aidates teiselt poolt kaasa ka majandusarengule. Andmekaitse ühtsed eeskirjad võimaldavad ka õiguskaitse- ja kohtuasutustel omavahel tõhusamalt koostööd teha ning suurendada usaldust ja tagada õiguskindlust. Andmekaitse üldmääruse rakendamisel tuleb tagada, et liikmesriikide andmekaitseasutused kohaldaks reegleid ühetaoliselt, tagamaks siseturu ühtne toimimine. Rakendamise vahetuks osaks peavad olema ka andmekaitseasutuste vahelise koostöö tagamiseks väljatöötatud ühtsed elektroonilise andmevahetuse võimalused.¹⁴

Õigusalane koostöö justiitsküsimustes ja e-õiguskeskkonna projekt

33. Kohtulahendite täitmine ja täitemenetluse piiriülene sujuvus, eelkõige infovahetuse näol, on oluline õiguskaitse kättesaadavuse parandamisel. Tsviilkäibe edendamiseks on tähtis jätkuvalt soodustada avalike dokumentide vaba liikumist. Praeguseks on tsviilkohtulahendite piiriülest käivet hõlbustatud erinevate meetmetega, millest olulisim on 2001. aastal jõustunud ja hiljem ajakohastatud Brüsseli I määrus¹⁵. Brüsseli I määruse muutmise¹⁶ käigus valitud suunda, millega on kaotatud kohtulahendite täidetavaks tunnustamise menetlus (nn eksekvatuurimenetlus), tuleks laiendada ka teistele piiriülest tsviiltäitemenetlust puudutavatele õigusaktidele (eelkõige Brüsseli IIa määrusele¹⁷). Samas tuleb eksekvatuurimenetluse kaotamisel arvestada siiski vajadusega tagada kõikide kohtumenetluse osaliste võrdne kaitse.

¹³ Euroopa Liidu asüülitaotlejate ja ebaseaduslike piiriületajate sõrmejälgede võrdlemise infosüsteem.

¹⁴ Vaata lisaks „Andmete vaba liikumise“ alapeatükk, punktid 206 ja 207.

¹⁵ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsviil- ja kaubandusajades.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012, 12. detsember 2012, kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsviil- ja kaubandusajades.

¹⁷ Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnustatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000.

34. Euroopa e-õiguskeskkonna (e-Justice) arendamine lihtsustab piiriülest koostööd ning õigusosalase informatsiooni ja andmete kättesaadavust ennekõike infotehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtmise ning piiriüleste e-teenuste loomisega, olles seeläbi Eestile oluline eesmärk. E-õiguskeskkonna portaali¹⁸ edasiarendused ühtseks interaktiivseks *one-stop-shop* keskkonnaks võimaldavad kodanikele, ettevõtjatele ja õiguspraktikutele lihtsustatud elektroonilist juurdepääsu õigusele nii riigisisel kui ka EL-i tasandil. Üks olulisimaid teemasid Euroopa elektroonilise õiguskeskkonnaga seonduvalt on valdkonna arengu jätkusuutlikkuse tagamine. Peame siin parimaks lahenduseks Tallinnas paikneva Euroopa Liidu agentuuri eu-LISA¹⁹ pädevuse laiendamist e-õiguskeskkonna ja e-Codexi²⁰ haldamise ning juhtimisstruktuuri ülevõtmise näol.

Õigusriigi põhimõte

35. EL-is tuleb austada ja järgida ühtseid EL-i põhiväärtusi. EL-i põhiväärtuste hulka kuuluvad ka põhiõigused ja õigusriigi põhimõte, milleks loetakse liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevaid õiguse üldpõhimõtteid. Õigusriigi põhimõtte austamine on lahutamatu seotud demokraatia ja põhiõiguste austamisega. EL-i põhiväärtuste tagamiseks peab EL kooskõlas aluslepingutega olema suutlik lahendada EL-is tekkivaid õigusriigi põhimõtteid ohustavaid kriise. Seejuures ei tohi liigselt sekkuda liikmesriigi suveräänsusesse ning tuleb austada EL-i institutsioonide aluslepingutest tulenevaid pädevusi. Eesti toetab EL-i ühinemist Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, et vältida kahe Euroopa-sisese süsteemi – Euroopa Inimõiguste Kohus ja Euroopa Liidu Kohus – lahknevast arengust tulenevaid probleeme.

Haldusotsuste vastastikune tunnustamine

36. Vastastikuse tunnustamise põhimõte on EL-i õigusosalase koostöö nurgakivi. Tsiviil- ja kriminaalkohtu otsuste tunnustamine ja täitmine on EL-is EL-i õigusaktide ja rahvusvaheliste konventsioonide kaudu toimiv süsteem, mis tagab otsust täideviiva asutuse kindluse, et teise liikmesriigi kohtuotsus vastab olulistele tingimustele. Praegu puuduvad aga ühtsed miinimumnõuded ja tagatised, mis võimaldaksid (**liikmesriigi**) **haldusotsuseid ELi õiguse alusel vastastikku tunnustada**. Haldusõigus on liikmesriigiti erinev ja teise liikmesriigi haldusorgani tehtud haldusotsuse jõustamiseks tuleks olla kindel, et otsus vastab olulistele tingimustele – nn ausa menetluse põhimõtte järgimine, isiku õiguste arvestamine jmt. Siiani on vajaduse ilmumise korral kasutatud *ad hoc*-lahendusi, seetõttu tuleb analüüsida võimalusi töötada välja EL-i üldised halduskoostöö ning haldusotsuste tunnustamise ja täitmise põhimõtted.

¹⁸ <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=et>.

¹⁹ <http://www.eulisa.europa.eu/Pages/default.aspx>.

²⁰ E-Codex – e-Justice Communication via Online Data Exchange, <http://www.e-codex.eu/home.html>.

KESKKOND

37. Viimase 40 aasta jooksul on EL-is kehtestatud üle 300 keskkonnavalase õigusakti, mis kokku moodustavad kõige terviklikuma standardi kogu maailmas. Selle tulemusena on märkimisväärselt vähenenud õhu, vee ja pinnase saaste. Näiteks tänu kemikaale käsitlevatele õigusaktidele on paljud toksilised või ohtlikud ained keelatud, EL-is on parim veekvaliteet maailmas ja üle 18% EL-i territooriumist on Natura 2000 alad. Seetõttu on oluline jätkata juba kehtivate õigusaktide tõhusat rakendamist. EL-i keskkonnapoliitika edasisel kujundamisel on tähtis lähtuda põhimõttest, et enne uute eesmärkide seadmist või kohustuste võtmist peab kehtivate eesmärkide saavutamine või kohustuste täitmine olema tulemuslik. Selleks, et kehtivaid eesmärke tulemuslikumalt saavutada, on üks olulisi tegevusi **suurema sidususe loomine keskkonnakaitse eesmärkide ja teiste valdkondade vahel.**

Ressursitõhusus

38. Riigi konkurentsivõime sõltub üha enam majanduse ressursimahukusest ning eri sektorite võimest suurendada ressursisäästu uute tehnoloogiate ja lahenduste kasutuselevõtu kaudu. Eesti majanduse toodete ja teenuste ressursimahukus on endiselt suur. Kodumaise materjali ressursitootlikkuse näitaja²¹ Eestis on 0,42 eurot/kg²², kui vastav Euroopa keskmine näitaja on 1,93 eurot/kg²³. Eesti eripäraks on suur põlevkivi kasutus, mis moodustab üle kolmandiku kodumaisest materjalikasutusest. Seetõttu on oluline **jätkata senisest ressursitõhusama, loodussäästlikuma ja seeläbi konkurentsivõimelisema majandussüsteemi arendamist.** Ressursitõhususe edendamiseks tuleb suurendada teisese tooraine kvaliteeti ja osatähtsust, arendada keskkonnahoidlikku tööhõivet, mis hõlmab nii keskkonnahoidlikku tootedisaini, ökoinnovatsiooni kui ka roheliste tehnoloogiate arendamist, toetades ettevõtjaid ning suurendades nii ettevõtjate kui ka tarbijate teadlikkust terviklikust rohemajandusest.
39. Igale liikmesriigile tuleks seada individuaalne soovituslik ressursitõhususe eesmärk. Eesmärk peaks olema soovituslik seetõttu, et liikmesriik saaks kasutada selliseid poliitikasuundasid ja meetmeid, mis on majanduslikult ja keskkonnavalaselt kõige kasulikumad ja kooskõlas laiemate riigisiseste poliitikaeesmärkidega, näiteks energia-, kliima- ja maaelupoliitikaga. **Ressursitõhususe eesmärgid** peavad liikmesriikide tasandil arvestama nende eripärasid, sest tööstussektorite jaotus on riigiti erinev ning ühtse siduva eesmärgi seadmine nõuaks põhjendamatult suuri investeeringuid.
40. Nii EL-i kui ka rahvusvahelisel tasandil on oluline **arendada ja süstematiseerida ringmajandusega²⁴ seotud erinevaid kohustuslikke ja vabatahtlikke meetmeid** (nt

²¹ Ressursside tootlikkus on defineeritud kui suhe sisemajanduse koguprodukti kodumaise materjali tarbimise kohta ja väljendatakse seda eurodes kilogrammi materjali kohta.

²² Hinnanguline, 2013, EUROSTAT.

²³ Hinnanguline, 2013, EUROSTAT.

²⁴ Ringmajandus on majandus, kus rõhk on mittebioloogiliste ressursside ja materjalide taaskasutusel ja korduskasutusel. Toodete kokkukogumine nende olelusringi lõpus ja materjalide eraldamine võimaldab neid kasutada uute toodete valmistamiseks.

ökomärgis, energiamärgis, EMAS, rohelised riigihanked). Üks ringmajanduse edendamise võimalusi on vabatahtlike meetmete suurem sidumine kohustuslike nõuetega (nt EMAS keskkonnajuhtimissüsteemi kasutamisel tööstuses võimalus sellest tulenev aruandlus asendada muu kohustusliku järelevalve aruandlusega).

41. Peame vajalikuks liikuda suunas, kus tööstusheite direktiiv võtab arvesse liikmesriikide geograafilise asukoha eripärast tingitud tööstussektoreid või tootmisviise, säilitades direktiivi üldeesmärgi suunata tööstusettevõtteid ressursitõhusama ja puhtama tootmise suunas.
42. Optimaalsete suure keskkonnamõjuga otsuste tegemiseks tuleb **analüüsida keskkonnamõju hindamise õigusakte ühtse tervikuna**. Keskkonnamõju ja strateegilise keskkonnamõju hindamise direktiivid peavad tagama tõhusad menetlused, et vähendada riigi- ja ettevõtlussektori halduskoormust.

Jäätmemajandus

43. Ringmajanduse edendamiseks tuleb **uute jäätmealaste eesmärkide seadmisel** ja olmejäätmete ringlussevõtu sihtarvude kehtestamisel **arvestada liikmesriikide seniseid saavutusi** ja seeläbi võimet uusi eesmärke saavutada. Olmejäätmete ringlussevõtt oli Eestis 2013. aastal 31% ja 2020. aastaks seatud eesmärk 50% on raske ülesanne. Ringlussevõtu suurendamiseks toetame piirangute seadmist olmejäätmete ladestamisele prügilatesse. Selleks tuleb seada üldine nõue ladestamise eelsele töötlemisele (jäätmete põletamine ja mehhaanilis-bioloogiline töötlemine) ja ladestatavate jäätmejääkide puhul kriteeriumid kütteväärtusele ja orgaanilise materjali sisaldusele. Toetame ka muude meetmete kehtestamist, mis väldivad jäätmeteket ja soodustavad tekkinud jäätmete ringlussevõttu.
44. Jäätmete **aruandlusnõuded** tuleb muuta senisest **selgemaks ja ühtsemaks**. Näiteks olmejäätmete sihtarvu arvutamiseks võimaldatud nelja meetodi asemel tuleks kehtestada üks meetod kõigile liikmesriikidele. Ühtse arvestamise meetodi kasutamine võimaldab võrrelda riikide võimekust üldiste eesmärkide saavutamisel.
45. Paljudes liikmesriikides on tootjavastutusorganisatsioonide tootjatepoolses kontrollis ja finantslääbipaistvuses erinevused ja puudused. Toetame **ühtsete reeglite ja miinimumnõuete kehtestamist laiendatud tootjavastutuse rakendamisele** EL-i tasemel. Eestis on tootja laiendatud vastutust rakendatud mootorsõidukitele ja nende osadele, rehvidele, elektri- ja elektroonikaseadmetele, patareidele ja akudele, põllumajandusplastile ning pakenditele.
46. Jäätmematerjalist toodetud kaupade vaba liikumise soodustamiseks toetame muu hulgas **ühtseid nõuded biolagunevate jäätmete** liigiti kogumisele, käitlemisele ning komposti- ja kääritussaadustele.

Kliimamuutused

47. Rahvusvaheline kliimakokkulepe peab EL-i seisukohast tagama heitkoguste pikaajalise eesmärgi saavutamise – vähendada ülemaailmseid heitkoguseid 2050. aastaks vähemalt 50% võrreldes 1990. aasta tasemega. Oluline on jõuda siduva ja kõikehõlmava kokkuleppeni, mille raames kokku lepitavaid kohustusi peab saama üle vaadata ja vajaduse korral korrigeerida.
48. EL-i kasvuhoonegaaside heidete vähendamise kohustust käsitletakse tulenevalt tegevusaladest kolmes osas – EL-i heitkogustega kauplemine, jagatud kohustuse otsuse kohane ning maakasutuse, selle muutuse ja metsanduse süsteem(id).
49. **Kasvuhoonegaaside heidet tuleb eelkõige vähendada sektorites, kus sellekohased meetmed on võimalikult kulutõhusad.** Selleks peab EL-i heitkogustega kauplemise süsteem hakkama tööle tõhusamalt ja tagama piisava süsinikdioksiidi hinnasignaali, et teha heitkoguste vähendamiseks vajalikud investeeringud. Samas tuleb kauplemise süsteemis vältida täiendavaid, turumoonutusi tekitavaid, normatiivseid sekkumisi. Peale selle tuleb soodustada tehnoloogilist innovatsiooni ning testitud tehnoloogiate rakendamist. Kauplemise süsteemis tuleb **jätkata süsinikdioksiidi heite ülekandumise ohuvältimise meetmete rakendamist.** Pärast rahvusvahelise kliimakokkuleppe jõustumist tuleks süsinikdioksiidi heite ülekandumise ohuga sektorite ja allsektorite nimekiri üle vaadata sõltuvalt kolmandate riikide sihikindlusest. Süsinikdioksiidi heite ülekandumise ohuga sektorite ja allsektorite määramisel ja hindamisel tuleb põhjalikult analüüsida konkreetsete sektorite konkurentsivõimet tulenevalt karmistuvatest tingimustest EL-is ning toetada eelkõige ebavõrdsetest turutingimustest mõjutatud sektoreid.
50. Toetame uute tulijate ja laienejate reservi (edaspidi NER 400 fond) loomist. Uut NER 400 fondi rahastatakse ühikute müügitulust aastatel 2021–2030 ja see hõlmab innovaatilisi taastuvenergia lahendusi kasutavaid projekte, süsinikdioksiidi kogumise ja säilitamise edendamise projekte ning süsinikuheite vähendamisele kaasa aitavat innovatsiooni. **NER 400 fondi** vahendite kasutamise kriteeriumide määramisel tuleks tagada **vahendite kasutuse geograafiline tasakaal** ning võimalus toetada ka selliseid **tehnoloogiaid, mis on seotud suhteliselt väikese hulga käitistega süsinikuheitemahukas sektoris**, nagu põlevkivitööstus. Paljuski tuleb käivitamiseelses faasis lihtsustada projektide rahastamise võimalusi ning vähendada liikmesriikide projektide garanteerimise riske.
51. Tasuta kvoodi eraldamisel elektritootmise moderniseerimiseks pärast 2020. aastat peaksid vastavad juhised ja riigiabi reeglid olema välja töötatud hiljemalt 2018. aasta lõpuks. See tagaks minimaalselt vajaliku etteteatamise tähtaja. Peale selle toetame moderniseerimisfondi elluviimiseks vajalike juhiste ning reeglite õigeaegset kehtestamist. Fondist toetatakse eelkõige energia- ning ressursitõhususe edendamist ja energiasüsteemide ajakohastamist.

52. **Jagatud kohustuse otsusega sektorites²⁵** on tarvis heitkoguste vähendamiseks **välja töötada paindlikkusinstrumendid**. Eelistame lahendusi, mis võimaldavad liikmesriigile suuremat otsustusõigust eesmärkide saavutamisel. Näiteks tuleb leida tasakaal kliimamuutuste leevendamise ja toiduga varustatuse eesmärkide vahel. Edendamaks põllumajanduse potentsiaali süsihappegaasi sidumisel, tuleb põllumajanduse ja maakasutuse sektorile leida parimad võimalused võtta kliimamuutuste leevendusmeetmeid ja pidada kasvuhoonegaaside arvestust.
53. Maakasutuse, selle muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektori hõlmamisel EL-i 2030. aasta kasvuhoonegaaside heite vähendamise kohustuse täitmise **eelistame LULUCF sektorit sektori eripärade tõttu käsitleda eraldi jagatud kohustuse otsusest**. Toetame LULUCF sektorist tuleneva heitkoguste raporteerimise süsteemi viimist ühtsetele alustele alates aastast 2021. Uus süsteem peaks tasakaalustatult käsitlema kõikide maakasutusviiside süsiniku sidumist, säilitamist ja heidet. **Arvestusmetoodika** peaks arvestama sektoriülest lähenemist ning **ei tohi halvendada säästva metsamajanduse põhimõtteid rakendavate riikide olukorda**. Näiteks on olulised pikem arvestusperiood, kliimatingimuste mõju arvestamine, biomassi suurem kasutamine teiste sektorite eesmärkide saavutamiseks jne. Samuti tuleb tähtsa aspektina tagada, et biomassi säästlikkuse kriteeriumide määratlus EL-i taastuvenergia direktiivi²⁶ raames ei piiraks Eesti võimalusi kasutada kodumaist bioressurssi.
54. Peame oluliseks piirata halogeenitud fluorosüsiivesinike kasutamist ja alternatiivsete külmaainete nagu süsinikdioksiid või ammoniaak kasutuselevõttu tehnoloogiates Montreali protokollis raames, mille üks osalisi on ka EL.

Välisõhu kvaliteet

55. Välisõhu saasteainete heitkoguste vähendamise läbirääkimistel ning konkreetsete vähendamismeetmete väljatöötamisel juhendatakse eesmärgist **säilitada ja parendada Eesti head õhukvaliteeti**. Olulisim indikaator saasteainete heite piirkoguste seadmisel on inimtervisele põhjustatud negatiivse mõju vähendamine, kuid arvestada tuleb ka sotsiaal-majanduslikku olukorda. Tervet Euroopat puudutava heitkoguste vähendamisvõimaluste modelleerimise korral peab algatuste mõjude analüüsis olema detailne mõjude hinnang liikmesriigi tasemel.

²⁵ Kehtiv Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 406/2009/EÜ, milles käsitletakse liikmesriikide jõupingutusi kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks, et täita ühenduse kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid aastaks 2020, 23.04.2009, seab riiklikud kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid liikmesriikidele sektorites, mis ei kuulu EL kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi: transport, põllumajandus, jäätmemajandus, lahustite ja teiste toodete kasutamine, kauplemise süsteemist väljajääv osa tööstuslikest protsessidest ja energeetikast.

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/28/EÜ, 23. aprill 2009, taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta ning direktiivide 2001/77/EÜ ja 2003/30/EÜ muutmise ja hilisema kehtetuks tunnistamise kohta

56. Oleme toetanud Läänemere merekeskkonna kaitse komisjoni (HELCOM) riikide soovi esitada taotlus pikemas perspektiivis Läänemere lämmastikuheite kontrollimise piirkonnaks (NECA) kuulutamiseks ja leiame, et NECA eeskirjade kehtima hakkamise aeg tuleks eelnevalt kokku leppida HELCOM-is. Konkurentsimoonutuste vältimiseks tuleb kuulutada nii Läänemeri kui ka Põhjameri (sh Inglise kanal) samal ajal NECA piirkonnaks.

Elurikkus

57. Peame tähtsaks saavutada EL-i bioloogilise mitmekesisuse eesmärk: vähendada aastaks 2020 elurikkuse kadu, sealhulgas säilitada toimivad ja looduse hüvesid pakkuvad ökosüsteemid, mis tagavad elurikkuse ja on sotsiaalse ja majandusliku heaolu alus. EL-i elurikkuse strateegia seab eesmärgiks, et aastaks 2020 peab 100% elupaigatüüpidel ja 50% liikidel olema soodne või paranenud seisund. Seisundi paranemise eeldus on Natura 2000 võrgustiku tõhus toimimine, milleks tuleb arendada nii rohelist taristut kui ka taastada vähemalt 15% kahjustatud ökosüsteemidest. Eestis on EL-i ohustatud elupaigatüüpe 60 ja 99 liiki, millest soodsas seisundis on vaid 52% elupaigatüüpidest ja 54% liikidest, ebapiisavas seisundis vastavalt 45% ja 27%, halvas 3% ja 8% ning 11% liikide seisund on teadmata²⁷.
58. Eesmärgi saavutamisel on väga suur osa **Natura 2000 võrgustiku säilimisel ja selle toimimise parandamisel**. Liike ohustab nii elupaikade pindala vähenemine, elutingimuste halvenemine kui ka killustumine. Peame tähtsaks, et EL-i Natura 2000 võrgustiku kaitse-eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste kaasrahastamine oleks tagatud ja täpselt sõnastatud EL-i eelarves.
59. Loodus- ja linnudirektiivide plaanitava muutmise korral peab peale kaitsemeetmete olema tagatud võimalus teha liikide range kaitse nõuetest riikide eripärasid arvestavaid ja teaduslikel alustel põhinevaid piirkondlikke erandeid (nt pruunkaru).
60. Invasiivsete võõrliikide (nt karuputke võõrliigid, unimudil, signaalvähk) levik vaesestab elurikkust suurel määral. Eestis on teatud võõrliikidele kehtestatud impordipiirangud. Kuna import pole ainus viis võõrliikide levikuks, on esmalt vajalik välja selgitada info teiste levikuteede kohta ja seejärel rakendada meetmeid. Oluline on invasiivsete võõrliikide sissetulekuteede analüüs, selgitamiseks välja näiteks sadamate ja raudteede roll võõrliikide levimisel.

Veemajandus ja merekeskkonna kaitse

61. Ligikaudu pool EL-i pinnaveest ei jõua 2015. aasta lõpuks seatud tähtjaks heasse seisundisse, Eesti vetest on heas seisundis ligi 62%. Seetõttu vaadatakse lähiaastatel üle veepoliitika asjakohasus ning jõustatakse täiendavaid õigusakte veekeskonda ohustavate ohtlike ainete sisalduse piiramiseks ning suplusvee ja põhjavee kvaliteedi tagamiseks.

²⁷ Loodusdirektiivi rakendamise aruanne (2013): <http://cdr.eionet.europa.eu/ee/eu/art17/envuc0mhq>.

62. Peame oluliseks, et EL-i tasandil oleks **nete seisundi hindamiseks kasutatavad mõõtmistulemused võrreldavad ja samaväärse täpsusega**. Toetame veealaste infosüsteemide arendamist, veealase info paremat liikumist, info paremat kogumist, mõõtmistulemuste täpsuse suurendamist ning usaldusväärset esitamist. Peame vajalikuks kujundada kolmandate riikidega seotud koostöö jaoks EL-i piiriveekogudel ühtne lähenemine ja seda levitada.
63. EL-i merestrateegia raamdirektiivi põhieesmärk on säilitada või saavutada hiljemalt aastaks 2020 mereala hea keskkonnaseisund. Eestis on merealadest heas seisundis 45%. Merealade hea keskkonnaseisundi saavutamiseks on oluline nii regionaalne kui ka rahvusvaheline koostöö merede kestliku kasutamise koordineerimisel ning ühetaoliste merekeskkonna kaitse standardite kehtestamine EL-i tasandil. Samuti on tähtis jätkata mereala ruumilise planeerimise ning rannikuala tervikmajandamise printsiipide integreerimist, et tagada nii **Eesti, Läänemere ja EL-i rannikualade ühtne ja terviklik majandamine**.

Keskkonnavaldkonna e-teenused

64. Keskkonnaandmete kogumisel, töötlemisel, vahetamisel ja avalikustamisel on suur info- ja kommunikatsioonitehnoloogiline potentsiaal, mis võimaldab suurendada nii kasutajamugavust ja andmete kättesaadavust kui ka hoida kokku kulusid. Seni on keskkonnaandmete vahetamisel koostöö teiste riikidega olnud peamiselt projektipõhine, mis on halduskoormav ja killustatud tegevus. Seetõttu tuleks jõulisemalt edasi **arendada andmete piiriülese vahetamise võimalusi ja sellel põhinevaid e-teenuseid**.
65. Keskkonnavaldkonna aruandlus ja keskkonnaandmete edastamine EL-i institutsioonidele ei ole täielikult digiteeritud ja piisavalt kaugseire lahendustele orienteeritud. Samuti puudub esitatavate andmete suhtes kindlustunne, et neid ka reaalselt otsustusprotsessides, sealhulgas piiriülese keskkonnamõju puhul kasutatakse. Seetõttu peame oluliseks EL-i tasandil **keskkonnavaldkonna seire- ning aruandluskohustuste ülevaatamist**. Samuti tuleks lähtuda andmete ühekordse esitamise põhimõttest. Uute innovaatiliste lahenduste edendamiseks tuleks seirekohustuste täitmiseks järjest enam kasutada kaugseire pakutavaid võimalusi.

Metsamajandus

66. Üle 51% Eesti maismaast on kaetud metsaga. Seetõttu väärtustame metsade mitmekülgset ja tõhusat majandamist, sealhulgas kaitset, ning puidu kui taastuva loodusvara kasutamist ja juurdekasvu jätkusuutlikku suurendamist. Peame oluliseks uurida, kuidas on EL-i tasandil võimalik puidu kasutamist soodustada ja suurendada.
67. Kuna metsandus kuulub liikmesriikide pädevusse, oleme seisukohal, et metsade säästvat majandamist puudutavad otsused tuleb teha riikide tasemel konkreetsetest ajaloolistest, sotsiaalsetest, majanduslikest ja ökoloogilistest tingimustest lähtudes.

68. Globaalsel tasemel peab saavutama tugevama sidususe metsa puudutavate rahvusvaheliste lepete ja organisatsioonide vahel, et **arendada jätkusuutliku metsanduse põhimõtteid** kõikidel tasanditel, sealhulgas EL-i institutsioonide vahel. Parem koordineerimine aitab kaasa EL-i metsastrateegia rakendamisele ja selle vahehindamisele 2017. ja 2018. aastal.

KONKURENTSIVÕIME

Ühtne turg

69. Euroopa Liidu ühtne turg on ainukordne näide regionaalsest majanduskoostööst, kuid samas on nii kodanike kui ka äri sektori jaoks põhivabaduste tagamisel endiselt puudusi. Vaatamata paljude õiguslike takistuste kõrvaldamisele on need sageli asendunud uutega, millele aitab kaasa liikmesriikide erinev reeglite tõlgendamine. 60% ettevõtjatest on öelnud, et paremini läbi mõeldud õiguskeskkonna puhul valiksid nad Euroopa tõenäolisemalt enda tegutsemiskohaks²⁸. Eesti jaoks, arvestades meie siseturu piiratust, on üks olulisemaid majanduskasvu väljundeid eksport. 2014. aastal jäi Euroopa Liidu osatähtsus oma 500-miljonilise tarbijaga Eesti koguekspordis peaaegu samale tasemele nagu eelneval aastal (72%)²⁹. Ekspordi edendamiseks peaks toetama võimekaid, ekspordi- ja konkurentsivõimelisi ettevõtjaid sõltumata nende suuruselt. Siinjuures on äärmiselt oluline tagada ettevõtjatele ka teistes liikmesriikides tegutsemisel **võrdsed võimalused ja stardipositsioon** eelkõige maksude, keskkonnatasude, pakendiaktsiiside jms vallas.
70. Seega peab Euroopa Liidu ühtse turu arendamiseks mõeldud poliitika kujundamisel arvestama kolme eesmärgiga. Esiteks tuleb praeguse suhteliselt killustatud Euroopa Liidu siseturu asemele **luua tõeliselt ühtne turg**, kus seataks võimalikult vähe takistusi teenuste, kaupade, tööjõu ja kapitali vabale liikumisele ja teistele põhivabadustele. Praegu moodustab teenustesektor 70% EL-i SKP-st ja täidab 90% uutest töökohtadest, kuid hõlmab siiski ainult 20% ELi-sisesest kaubavahetusest³⁰. Samal ajal tuleb EL-i poliitikat kujundades arvestada, et tooted ja teenused on omavahel läbi põimunud ning uuringute kohaselt moodustab teenuste sektorist pärinev sisend keskmiselt 40% toodetud kauba väärtusest.
71. Lisaks on oluline teadmispõhise majanduse arendamise kaudu suurendada konkurentsivõimet ning seeläbi **saavutada globaalsetes väärtusahelates Euroopa tööstuse kõrgem positsioon**. Kolmanda ja eelnevaid ühendava eesmärgina on selle kõige elluviimine digitaalse keskkonna kaudu ehk **digitaalse ühtse turu toimimiseni jõudmine**.
72. Praegune Euroopa Liidu ühtne turg ei ole alustavatele ambitsioonikatele ettevõtjatele veel soodne arengukeskkond. Tarbijate kaubavaliku laiendamisele ja üleeuroopalise kaubaturu kujunemisele on kaasa aidanud **e-kaubanduse areng**. 63% Euroopa Liidu tööelistest elanikest on 2014. aasta seisuga otnud interneti kaudu kaupu ja teenuseid nii riigisiselt kui ka piiriülevalt (Eestis 57%)³¹. Peame oluliseks aktiivselt tegeleda piiriülelt kaupade müüki ja teenuste osutamist **takistavate erinevuste kõrvaldamisega müügi- ja tarbijaõiguses, autoriõiguses, andmekaitse reeglites, ühinguõiguse kollisioonireeglites, maksejõuetusõiguses, maksuõiguses** jm.

²⁸ Reform EU to help reshore jobs – CBI European Survey, CBI, 2014 a. märts.

²⁹ 2014. aasta majandusülevaade, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja Rahandusministeerium, 2015.

³⁰ Regulating services in the European Union, Vossilis Hatzopoulou, 2012. a aprill.

³¹ Digitaalrajanduse ja -ühiskonna indeks, 2015.

73. Tõhustatud koostöö raames sõlmitud Euroopa patendikohtu kokkulepe on oluline samm edasi ühetaolise leiutiste õiguskaitsese tagamise suunas. Kahtlemata aitab Euroopa patendikohtu käivitamine kaasa kaupade piiriülesele turustamisele ja laiemalt innovatsioonile ja majanduskeskkonna arengule. Euroopa patendikohtu toimima hakkamiseks peab uuele institutsioonile tagama võimaluse kasutada ka teisi Euroopa-üleseid kohtumenetlusinstrumente, nagu näiteks tõendite kogumise määrus.
74. Oluline on **ettevõtluskeskkonda veel lihtsustada ning vähendada** Euroopa Liidu õigusest ettevõtetele tulenevat **halduskoormust**, et luua selge, vähekoormav ja ettevõtjasõbralik ettevõtluskeskkond. Seega toetame ettevõtlust reguleeriva õiguskeskkonna lihtsustamiseks Euroopa Komisjoni parema õigusloome alaseid algatusi, sealhulgas tõenduslikku mõjude hindamist, kavandatavate EL-i õigusaktide mõju hindamist digimajandusele ja konkurentsivõimele ja laiapõhjalist kaasamist nii olemasoleva õigustiku analüüsimisel kui ka uue õiguse loomisel ning **õigusloome kvaliteedi ja tulemuslikkuse programmi (REFIT)** rakendamist.

Digitaalne ühtne turg

75. **Digitaalne ühtne turg peab rajanema avatusel ja konkurentsil.** Selle reeglid peavad võimaldama väikeettevõtetel kasvada ning globaalselt kutsuma ettevõtteid Euroopa turule sisenema ja siia investeerima. Euroopa on suurim e-teenuste eksportija: peame tagama Euroopas endiselt sellised reeglid, mis võimaldaksid meie ettevõtetel ülejäänud maailmaga võrreldes olla konkurentsivõimelised. Digitaalse ühtse turu tarbijad on nii lõpptarbijad kui ka kõik majandusharud, mis võivad kasu saada digiteerimisest tulenevast kaubanduse, tarbimise ja tootlikkuse kasvust.
76. Digitaalse ühtse turu loomine lisaks EL-i SKP-le 4% aastaks 2020³². Kui teenusteturu täielik avamine tõstaks EL-i SKP-d 1,8%-ni³³, siis digitaalsete võimalustega täiendamine lisaks sellele veel 3%³⁴. Eesti huviks on, et lisaks neljale põhivabadusele **liiguksid digitaalsel ühtsel turul ka andmed võimalikult vabalt**. Selle tulemusena saab Euroopa majanduskeskkond pakkuda elanikele kõigis liikmesriikides suuremaid valikuid ja soodsamaid hindu ning ettevõtetele uusi kasvuvõimalusi.

Ettevõtluskeskkonna arendamine

77. Praeguses majanduskeskkonnas on oluline, et **ühingutel oleks võimalus vabalt liikuda** teistesse liikmesriikidesse, kuid tänapäeval on see seotud mitmete aeganõudvate ja kulukate toimingutega ehk suure halduskoormusega. Praegu kuuluvad ühinguõiguse tähtsamad küsimused liikmesriikide jurisdiktsiooni, killustades ettevõtlusega seotud

³² The Economic Impact of a European Digital Single Market, Copenhagen Economics, 2010. a märts.

³³ The Economic Impact of the Services Directive: A first assessment following implementation, European Commission, 2012.

³⁴ Mapping the Cost of Non-Europe, 2014–2019, European Parliamentary Research Service, European Parliament, 2015.

õigusruumi. Selleks et muuta ühtsetel alustel toimiva Euroopa Liidu ühingu asutamine ettevõtjate jaoks atraktiivseks, tuleb jätkata EL-i ühinguõiguse edasiarendamist osas, mis hõlbustab ühingute piiriülest liikumist. Euroopa Liidu tasandil tuleb luua ühtne õigusruum, mis võimaldaks ühes liikmesriigis asutatud ühingu üle viia teise liikmesriiki, ilma et sellega kaasneks kohustus ühingu lähteriigis ühing likvideerida ja sihtriigis uuesti asutada (piiriülene ümberkujundamine/asukoha muutmine). Samuti on vaja luua õiguslik raamistik piiriülesteks jagunemisteks ning laiendada piiriüleste ühinemiste direktiivi rakendusala aktsiaseltside ja osühingute kõrval ka teistele ühinguvormidele. Koos ühingute liikumise võimaldamisega tuleb luua ka kollisiooninormid, mis reguleerivad ühinguõiguslike küsimuste suhtes kohaldatavat õigust. Ettevõtjate huvi ei ole uute ühinguvormide loomine, vaid **piiriülese liikumise jaoks oluliste ühinguõiguslike küsimuste ajakohastamine ja ühtlustamine.**

78. Ühingute asutamine interneti teel on muutumas nüüdismaailma loomulikuks osaks, seetõttu tuleb Euroopa Liidus eesmärgiks seada võimalikult väikese ajakuluga elektrooniliselt **ühingu piiriülese tegevuse alustamine teises liikmesriigis** kohapeal viibimata. Selle eelduseks on piiriülese toimiv turvaline elektrooniline isikutuvastus ning 1. juulist 2016 rakenduva e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste määruse³⁵ tulemuslik rakendamine. Ka **pangakonto avamiseks** liikmesriikides peavad teenusepakkujad tagama läbipaistvad reeglid ning kaaluda tuleks, et juriidilisel isikul oleks õigus pangakontole (nagu isikute vaba liikumise puhul).³⁶
79. Nii ühingu **asutamiseks**³⁷ kui ka **tegevusõiguse saamiseks või muutmiseks vajalik teave** (nt maksud, tööõigus) peab olema kättesaadav ning vajalikke haldustoiminguid peab nii kodu- kui ka teise liikmesriigi ettevõtja saama teha e-valitsuse portaalis, see tähendab iga liikmesriigi ühtses kontaktpunktis (registrikanded, litsentside ja tegevuslubade taotlemine, teate esitamine oma tegevuse alustamise kohta jne)³⁸.
80. Liikmesriikide **äriregistrite vahel peab olema toimiv ristkasutus**, et võimaldada ettevõtjal tegutsemist oma liikmesriigi registrikande alusel, säilitades seeläbi ettevõtja tegevusajaloo, mis on üks ettevõtja peamisi usaldusgarantiisid ning mille puudumine praegu raskendab äsjaasutatud tütarühingute juurdepääsu teise liikmesriigi riigihangetele, finantsteenustele jne.
81. Vältimaks piiriülese liikumise kuritarvitamist tuleb tagada, et ühes liikmesriigis äri- või tegutsemiskeelu saanud isikul ei oleks võimalik teise riiki liikudes neid piiranguid eirata.

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014 jõustus 17. septembril 2014.

³⁶ Punktid 77 ja 78 ei puuduta maksundust – vt maksunduse peatükk.

³⁷ Asutamise all mõistame ettevõtja tegutsemist määramata ajaks püsiva tegevuskoha kaudu selliste nõuete alusel, nagu tegevuskoha liikmesriik vastavas valdkonnas püsivaks tegutsemiseks ette näeb (näiteks äriühingu registreerimise, tegevusloa või litsentsi omamise kohustus, taristuvajadus).

³⁸ Liikmesriikide ühtsed kontaktpunktid moodustavad EUGO võrgustiku. Ühtsed kontaktpunktid: http://ec.europa.eu/internal_market/eu-go/index_et.htm.

Toodete ja teenuste müük, sealhulgas internetis

82. **Müügiõigus, kaupade ja teenuste pakkumisele kehtestatud reeglid ja tarbijaõigused** peaksid olema kogu Euroopa Liidus võimalikult ühetaolised ja suurendama tarbijausaldust. See soodustab e-kaubanduse arengut ning laiendab seeläbi ka ettevõtjate võimalust oma kaupu ja teenuseid turustada. Koos nutiseadmete arenguga on kasvav suundumus kasutada nende kaudu ka **digitaalset infosisu**³⁹ (muusika, filmid, mängud, raamatud jne). Digitaalse infosisu kasutamist puudutavate õiguste suhtes valitseb ebakindlus, kuivõrd lepinguõigusega sätestatud reeglid ning autoriõigusest tulenevad piirangud ja erandid on liikmesriigiti erinevad või ebapiisavad. Euroopa Liidu tarbijaõiguse ajakohastamisel tuleks eelistada lähenemist, mis **vähendaks regulatsiooni killustatust liikmesriikide vahel**. Killustatuse tõttu on eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtetel ühtse turu eelistest äärmiselt raske kasu saada. Kuivõrd lepinguõiguse ühtlustamine on osutunud raskeks ülesandeks, tuleb keskenduda selle olulisematele aspektidele. Näeme potentsiaali **müügiõiguse teatud aspektide ajakohastamisel**, eelkõige tüüpitingimustega sõlmitud tarbijalepingu ja müügigarantii puhul.
83. Kaupade ja teenuste pakkumise liikumine interneti on suurendanud tarbijate valikuvabadust ehk sõltumatust ajast, tehnoloogilisest vahendist ja tarbija geograafilisest asukohast. Seetõttu levib niinimetatud passiivne müük – tarbija otsib ise endale sobiva lahenduse ja esitab tellimuse. Tuleb saavutada olukord, kus ei toimuks enam **põhjendamatu asukohapõhist piiramist** (nn geoblokeerimine). Geoblokeerimise kaotamisega kaasnevate võimalike mõjudega toimetulekuks peame oluliseks kaaluda kohanemise meetmeid. Ühtlasi tuleb analüüsida teenuste direktiivi mittediskrimineerimise sätteid eeskätt teenuse osutamisest keeldumise põhjuste seisukohast. Piiriülese e-kaubanduse edendamiseks soovib Eesti **konkurentsi soodustamist ja uute ärimudelite toetamist pakiveoteenuse turul**, et edendada saadetiste kiiret ja taskukohaste hindadega kättesaadavust piiriüleselt ja äärealadel.
84. Tarbijate usalduse suurendamiseks peab Eesti oluliseks **tarbijakaitse järelevalveasutuste koostööd** Euroopa Liidu ülestes võrgustikes.

Tegevusõiguse ja kutsekvalifikatsioonide tunnustamine

85. Teenuste vabale liikumisele liikmesriikide poolt seatud piirangud takistavad endiselt piiriülest teenuse osutamist – näiteks nõue olla registreeritud teise liikmesriigi kohalikus registris, autoriseerimisnõuded, nõuded ettevõtja juriidilisele vormile ja osaluse suurusele, riigisisese standardid, spetsiifilised kvalifikatsiooninõuded jms. Kuna sellised takistused ei

³⁹ Vastavalt EL-i direktiivile 2011/83/EL 25. oktoobrist 2011 tarbija õiguste kohta on mõistega digitaalne infosisu hõlmatud andmed, mis on toodetud ja tarnitud digitaalsel kujul, nagu arvutiprogrammid, rakendused, mängud, muusika, videod või tekstid, sõltumata sellest, kas neile pääseb ligi allalaadimise kaudu või voogedastuse abil, füüsilisel andmekandjal või muul moel. Digitaalse infosisu tarnimise lepingud kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse, kuid kui digitaalset infosisu tarnitakse füüsilisel andmekandjal, nagu CD või DVD, kohaldatakse sellele mainitud direktiivi kauba kohta käivaid sätteid.

sobitu kokku EL-i ühtse turu eesmärkidega, tuleb tagada, et ühes Euroopa Liidu liikmesriigis omandatud **tegevusõigus** (litsents, tegevusluba) **oleks kõikides teistes liikmesriikides kergelt tunnustatav**. Tunnustamise saavutamiseks vajalik asjaajamine peaks olema võimalik elektrooniliste kanalite kaudu ja ametkondadevahelise piiriülese andmevahetuse toel, sealhulgas arendades edasi EL-i siseturu infosüsteemi IMI⁴⁰ kaudu toimuvat andmete vahetust.

86. Piiriülese ettevõtluse soodustamiseks peaks tegevusõiguse andmine põhinema teisest liikmesriigist pärit ettevõtja usaldusel ning **järelekontrollimeetmete (turujärelevalve) tõhusal rakendamisel**, mitte tegevuse alustamist takistavate ülemäära koormavate ning põhjendamatute riigisiseste nõuete kehtestamisel. Riigisiseseid nõudeid on Euroopa Liidu tasandil otstarbekas **ühtlustada majanduslikult olulisemate sektorite haaval**, mis tooks kaasa vastastikuse tunnustamise lihtsustumise ja automaatse tunnustamise. Juhul kui teenuste piiriülese osutamise vabadust ei õnnestu laiendada kogu Euroopa Liidus, näeb Eesti edasiminekuks võimalust kahel viisil. Esiteks võib kasutada teenuste vaba liikumise laiendamiseks **tõhustatud koostööd** ja teiseks Euroopa poolaasta raames **riigipõhiseid soovitusi sektorite avamiseks liikmesriikides**.
87. 2015. aasta seisuga on kõik liikmesriigid kokku reguleerinud umbes 4700 kutseala. Kutsekvalifikatsioonide tunnustamine on Euroopa Liidus keeruline protsess, sest kutsed on liikmesriikides reguleeritud⁴¹ väga erinevalt. Kuna selline regulatsioonide rohkus takistab juurdepääsu turule, tuleb **kaotada nende kutsete reguleerimine, kus ei esine selget ohtu tarbija elule ja tervisele**. Kutsekvalifikatsiooni tunnustamisega kaasneb taotlejale bürookraatlik ning kulukas asjaajamine, mistõttu tuleb anda liikmesriikidele konkreetsed suunised edasiseks lihtsustamiseks. Kutsekvalifikatsioonide direktiivi järjekordsel uuendamisel tuleb **jätkata läbipaistvusülesannet**, mis kohustab liikmesriike oma reguleeritud kutseid analüüsima ja põhjendama. Ühtlasi tuleb **suurendada Euroopa Komisjoni järelekontrolli** võimalusi liikmesriikide poolt põhjendamatult seatud piirangute üle reguleeritud kutsete puhul.
88. Ühes Euroopa Liidu liikmesriigis välja antud kutsetunnistuste automaatseks tunnustamiseks teistes liikmesriikides on vajalik **maksimaalne sektoraalne harmoneerimine**, töötada välja **uued Euroopa kutsestandardid ning rakendada Euroopa kvalifikatsiooniraamistikku**⁴² kõikides liikmesriikides. Edasi tuleb arendada e-menetluse võimalusi, et kõiki kutsete tunnustamisega seotud **haldustoiminguid saaks teha elektroonselt**. Direktiivi praegused sisendipõhised tasemed tuleks asendada Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku väljundipõhiste

⁴⁰ *The Internal Market Information System (IMI)*.

⁴¹ Kutse on reguleeritud kui seaduses esinevad kutsekvalifikatsiooni nõuded (haridus, koolitus, töökogemus).

⁴² *European Qualification Framework (EQF)*: Euroopa riikide vabatahtlik 8-tasemeline väljundipõhine raamistik, kus iga riik saab oma kvalifikatsioonisüsteemi EQF tasemega siduda. EQF on kvalifikatsiooni läbipaistvuse abivahend.

tasemetega, mis võimaldaksid lihtsamat kutsete tunnustamist, ning lisada kutsetunnistuste tunnustamise võimalus.

89. Eesti leiab, et teenuse osutamisele kehtestatavatest uutest nõuetest ning kutsekvalifikatsioonide uutest nõuetest **teavitamise süsteemi tuleb tõhustada**, lisades ooteaja nõude sarnaselt kehtiva tehnilistest normidest teavitamise regulatsiooniga⁴³.

Kaupade vastavushindamine ja vastastikune tunnustamine

90. Kuigi paljud tooterühmad on Euroopa Liidus harmoneeritud, esineb ikka veel probleeme toodete testitulemuste ja vastavussertifikaatide tunnustamisega, kuna sageli peavad nii liikmesriikide asutused kui ka ettevõtluspartnerid sobivaks üksnes neid vastavussertifikaate, mille on väljastanud suured ja tuntud laborid või üksnes ostja asukohariigis tegutsevad laborid. Sellise olukorra tulemuseks on iseäranis väikeettevõtjate suured kulud toodete vastavushindamisele, juhul kui nad peavad seda tegema väljaspool koduriiki. Samuti väheneb sel kombel nõudlus väiksemate liikmesriikide katselaborite teenuste järele, mis pärsib laborite jätkusuutlikkust ja investeerimisvõimet. Eesti peab vajalikuks Euroopa Komisjoni **tõhusamat järelevalvet testimiste ja vastavushindamiste liikmesriikidevahelise tunnustamise üle**. Peame vajalikuks EL-i tasemel võetavaid **meetmeid vastavushindamise laborite võrgustiku optimeerimiseks**, näiteks töötades rohkem kui ühe liikmesriigi turgu teenindavate laborite loomiseks välja kriteeriumid ja stiimulid, mis suurendaksid laboriteenuste mitmekesisust ja kättesaadavust.

Piiriülene juurdepääs riigihangetele

91. Riigihanked moodustavad 19% EL-i SKP-st⁴⁴, kuid selles valdkonnas ei ole ühtne turg kaugeltki saavutatud⁴⁵, see aga piirab Euroopa tööstuse ja teenuste konkurentsivõimet. Teiste Euroopa Liidu liikmesriikide ettevõtjate võidetud hanked moodustavad keskmiselt 13,4% kõikidest hangetest, kuid see näitaja on märkimisväärselt erinev, ulatudes 0%-st 44%-ni. Probleemiks on hankijatepoolne ebaproportsionaalsete nõuete kehtestamine (näiteks nõue, et pakkuja peab olema registreeritud mõnes riigisiseses registris jmt) või pakkumise tingimuste mitmeti mõistetavus, mis raskendab lepingu täitmist ja hanke eesmärkide saavutamist. Seetõttu tuleb Eesti hinnangul keskenduda 2014. aastal vastu võetud **riigihangete direktiivide eesmärgipärasele rakendamisele**.
92. Tegeleda tuleb ka **hankijate teadlikkuse suurendamisega ning „piiriülese hanke hea tava“ väljatöötamise ja juurutamisega**, et teadmatusest või harjumusest ei piirataks piiriüleste pakkujate juurdepääsu riigihankele. Peale Euroopa Liidu riigihangete registri tuleks kaaluda

⁴³ Direktiivi 98/34/EÜ alusel (kodifitseeritud direktiiviga (EL) 2015/1535).

⁴⁴ Annual Public Procurement Implementation Review 2013, Brussels, 1.8.2014

http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/implementation/20140820-staff-working-document_en.pdf.

⁴⁵ Ka Eestis on riigihangete kaudu liikuvate rahaliste ressursside maht märkimisväärne – nt 2013. aastal korraldati 8078 riigihanget ja nende maksumus oli 1638 miljonit eurot (umbes 12% SKP-st).

täiendavaid viise, et info teises liikmesriigis korraldatavatest hangetest jõuaks ettevõtjani, näiteks võiks hanketeated avaldada ühtse elektroonilise kanali kaudu (analoogselt Eesti riigihangete registriga). Eesti peab vajalikuks, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid läheksid võimalikult kiiresti üle **täiselektronilisele menetlusele**, sealhulgas piiriülestele e-arvetele.

Uuenduslikke ärimudeleid soosiv Euroopa Liidu õigus

93. Digimajandus on muutumas peavoolumajanduseks, mida ei ole võimalik ega vajalik muust majandusest eristada. Samas on digimajandus kaasa toonud proovikivid, millele tuleb eraldi tähelepanu pöörata, näiteks uuenduslikud inimeselt inimesele või „**jagamismajanduse**“ **ärimudelid**, millega kaasneb mitmes teenusvaldkonnas (hotelli- ja majutusteenused, taksoteenus, parkimine, jm) eelduslikult hinnataseme märkimisväärne alanemine ja tarbijatele suuremad võimalused teenuste tarbimiseks. Nende ärimudelite edu tõendab, et teatud äritegevuse valdkondades on võimalik tagada ettevõtjate jaoks madalama regulatiivkoormusega sisuliselt võrdne või kõrgem tarbijakaitse tase võrreldes praegusega. On tekkinud olukord, kus sageli üldse reguleerimata jagamismajanduse teenused konkureerivad reguleeritud teenustega. Uute ärimudelite tekkimisel peaksid Euroopa Liit ja liikmesriigid põhjalikult hindama, kas valdkondlike õigusaktide märkimisväärne lihtsustamine tagaks tarbijate ja töötajate huvide, ohutuse jm kaitse ning võimaldaks jagamismajandusel ja klassikalistel teenuseosutajatel **konkureerida võrdsetel alustel**. Euroopa peab olema valmis **ära kasutama uute ärimudelite võimalusi** ning tagama Euroopa Liidu atraktiivsuse ettevõtjatele innovaatiliste ideede rakendamiseks. Uute ärimudelitega peavad kaasnema maksukogumist lihtsustavad digilahendused (vt täpsemalt maksunduse peatükk).
94. Eesti peab oluliseks, et Euroopa Komisjon arvestaks internetipõhiste platvormide mõju täpsemal analüüsimisel nii **tehnoloogiate, ärimudelite kui ka tarbijakäitumise kiirete ning võimaliku regulatsiooni rakendatavust mõjutavate muutustega**. Teatavaid meetmeid võiks kohaldada kõigile tegutsevatele platvormidele, näiteks läbipaistvusnõuded platvormide omandatud teabe kasutamise ja platvormide tegevusaluste kohta, mis võivad olla vajalikud turuosaliste enamikule oma tegevuse planeerimisel.

Tööstus

95. Euroopa Komisjon on rõhutanud tööstuse olulisust nii tööhõive (üks töökoht tööstuses loob 0,5–2,0 töökohta teistes sektorites), ekspordi (80% EL-i ekspordist on tööstustoodang) kui ka arenduse ja innovatsiooni kontekstis. Seetõttu toetab Eesti Euroopa Liidu tööstuse konkurentsivõime tugevdamiseks⁴⁶ ja arenguks ettenähtud algatusi. Võttes arvesse, et

⁴⁶ Tööstuse konkurentsivõimele suurt mõju avaldavad teemad leiavad kajastamist Eesti Euroopa Liidu poliitika erinevates peatükkides: energiahindade mõju tööstusele – energia peatükis, ressursitõhusus – keskkonna peatükis, riigihanked ja vastastikune tunnustamine – siseturu alapeatükis, innovaatilised riigihanked ja ettevõtetele vajalik teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni investeerimispoliitika – teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni peatükis, taristuid kirjeldavad vastavad peatükid.

tugevam majandus ja tööstus tagavad parema elukvaliteedi ka kodanikele, peab Euroopa Liidu poliitika keskmeks olema **Euroopa konkurentsivõimega arvestamine valdkondlike Euroopa Liidu poliitikate kujundamisel** ning eri valdkondade strateegiliste arengu- ja tegevuskavade koostamisel. Eraldi võib välja tuua, et Eesti toetab ühelt poolt keskkonnanõuete ja rahvusvaheliste kliimalepete järgimist ja täitmist, kuid õigusnormide loomisel peame teiselt poolt oluliseks ka Euroopa tööstussektori konkurentsivõimega arvestamist. Eesti seisab Euroopa Liidus selle eest, et vajaduse korral oleks võimalus kasutada tööstuse huve silmas pidades erandeid kodumaise ressursi eripära arvestades.

96. Eesti soovib tugevdada **tööstuse digiteerimist** ja seeläbi „**tarka tööstust**“, mis tuginevad ettevõtjate heale digitaalsele kirjaoskusele ehk digipädevusele⁴⁷. Andmete vaba ja turvaline liikumine (mis on ka üks infoühiskonna peatüki põhilisi teemasid) on **reaalaja majanduse** loomise ja **uute ettevõtlusvormide** alus. Samuti leiame, et parem **suurandmete ja masinõppe kasutamine** annab suure tõuke Euroopa tööstuse konkurentsivõimele ning kõrgema lisandväärtusega toodete tootmisele, seetõttu võiks kaaluda Euroopa Liidu meetmeid nende kasutuselevõtu soodustamiseks ettevõtetes.
97. Euroopa tööstuspoliitika peab võtma arvesse kõikide liikmesriikide huve. Tööstuspoliitilised meetmed peaksid soodustama konkurentsivõime ühtlustamisel **mitme liikmesriigi ettevõtete omavahelist ja klastervahelist koostööd** ning võimaldama väike- ja keskmise suurusega ettevõtetel osaleda tööstuse väärtusahelates nii Euroopa Liidus kui ka globaalselt.

Autoriõiguste kaitse

98. Autoriõiguse valdkonna edasisel käsitlemisel tuleks lähtuda sellest, et ettevõtjad tegutsevad ühtsel ja mitte rahvuslikul turul. Samuti on isikute vaba liikumise põhimõtte alusel tarbijad vabad valida oma elukohta EL-i liikmesriikide seas. Seetõttu on oluline parandada **teoste piiriülest kättesaadavust**. Autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja on vaba otsustama oma teose kasutamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise ulatuse üle. Esmajoones saavad teoste piiriülest kättesaadavust tarbijatele parandada õiguste omajad ise. Digitaalse ühtse turu paremaks toimimiseks on vaja arendada erinevaid **toetavaid meetmeid, mille kaudu oleks turuosalistel võimalik parandada teoste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objektide ELi-ülest kättesaadavust** ning sellest kasu saada (nt tehnoloogilised lahendused, üksikute lepinguõigust puudutavate meetmete harmoneerimise vajaduse analüüs ning selliste meetmete rakendamine).
99. Autoriõigustega kaitstud teoseid on üldsuse huvides võimalik liikmesriigiti mõnevõrra erinevas ulatuses vabalt kasutada. Eri erandid ja piirangud teose sisu vabal kasutamisel teevad keeruliseks eelkõige raamatukogudevahelise laenutamise ning teadlaste töö. Peame autoriõigustele ja autoriõigusega kaasnevatele õigustele üldsuse huvides seatud erandite ja

⁴⁷ Digipädevus on pikemalt välja toodud peatükis „Haridus, noored, kultuur ja sport“.

piirangute kohaldamisel vajalikuks muuta **teatud vaba kasutuse juhud ELi-ülevalt ühetaoliselt kohustuslikuks**. Ennekõike võiks kohustuslikud olla erandid, mis võimaldavad info paremat liikumist teadus- ja haridustöös, ning puuetega inimestele mõeldud erandid. Samuti tuleks kaaluda infoühiskonna direktiivi mõistes paroodiaerandi piirülest kohustuslikku kohaldamist.

100. Täiendavalt tuleb analüüsida, kas õiguste piirang teadus- ja arendustöök võimaldab teadus- ja haridusasutustel õiguste objekte kasutada **andmekaeveks ja tekstitöötlemiseks** ning raamatukogude puhul ka masintöötlemiseks ja indekseerimiseks. Analüüsi tulemusel võiks kaaluda uue erandi lisamist või olemasoleva nn uurimiserandi täpsustamist andmekaeve ja tekstitöötlemise hõlbustamiseks.
101. Teoste võrgupõhine kasutus laieneb pidevalt ning õigusruum peab seda toetama. Raamatukogudel peaks olema konkreetselt kokku lepitud tingimustel (sh tehnoloogilised piirangud) võimalik **oma kogusse kuuluvad elektroonilises formaadis õiguste objektid kättesaadavaks teha ka väljaspool kohapealseid eriseadmeid** nii, et kasutaja saaks õiguste objektidega tutvuda enda valitud kohas ja ajal.
102. Peame vajalikuks e-raamatute teemat põhjalikumalt analüüsida, et leppida kokku e-raamatute „laenutamise“ (üldsusele kättesaadavaks tegemise) hõlbustamiseks vajalikud muudatused EL-i õiguses, arvestades seejuures tasakaalustatult ka õiguste omajate, vahendajate ning kirjastajate huve. E-raamatute laenutamisel võiks olla üks kaalutavaid variante **konkreetsete tingimustega piiritletud erandi kehtestamine üldsusele kättesaadavaks tegemise õigusest** (sh näiteks kohustusega selline erand õiguste omajatele kompensatsioonimehhanismiga hüvitada).
103. Nõue maksta audiovisuaalse teose ja teose helisalvestiste isiklikeks vajadusteks kopeerimise eest tasu tuleneb infoühiskonna direktiivist⁴⁸. Kehtiv infoühiskonna direktiiv ei anna praegu liikmesriikidele vastava süsteemi ülesehitamiseks otseseid suuniseid, mistõttu liikmesriigid on võtnud kasutusele eri süsteemid. Leiame, et nn **tühja kasseti tasu regulatsioon peaks olema EL-is selgem**. Näiteks võiks olla täpsemalt reguleeritud, kas infoühiskonna direktiivi ülevõtmisel on võimalik riigieelarvest finantseeritav süsteem, ning samuti võiks hüvitise suuruse mälumahupõhises arvestuses täpsustada tasu piirmäärasid.

Audiovisuaalvaldkond

104. Oleme seisukohal, et audiovisuaalvaldkonna poliitika üks peamisi eesmärke peab olema tagada Euroopa audiovisuaalloomingu jõudmine Euroopa tarbijateni võimalikult otsesel ja lihtsal viisil.
105. Peame oluliseks **regulatsioonide „tehnoloogia-neutraalsuse“ põhimõtet** – audiovisuaalmeedia teenuste kohta ei peaks vastu võtma enam eri õigusakte tulenevalt

⁴⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas 22. mai 2001.

edastustehnoloogiast (lineaarne televisioon *versus* mittelineaarsed tellitavad teenused). Tehnoloogiapõhise reguleerimise asemel tuleb **kaaluda nn suurusepõhist reguleerimist**. See tähendab, et internetivabaduse ja sõnavabaduse säilimiseks peab väiksemamahuline audiovisuaalne internetikommunikatsioon jääma üldiselt vabaks ja järelevalveta ning selle suhtes kohaldataks meediavaldkonna eneseregulatsiooni. Ühtsel audiovisuaalteenuste turul peaksid suured audiovisuaalteenuse osutujad, hoolimata tehnilisest edastuskanalist või muudest tegevustest, olema kohustatud järgima audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi.

106. Leiame, et **päritoluriigi mõiste** on üks Euroopa Liidu audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi nurgakive ning peab selleks jääma ka edaspidi. Meediateenuste jurisdiktsiooni uuendamise puhul tuleb **eristada teenusepakkujaid**, kellel on edastatava sisu üle kontroll ning kelle toimetused/peakontor asub Euroopa Liidu liikmesriigis, ning neid, kelle puhul tegelik toimetust vastutus on kolmandates riikides asuvates institutsioonides. Viimaste puhul peaks olema võimalik nende levi takistamine teistes liikmesriikides juhul, kui kolmandatest riikidest lähtub avalikku julgeolekut ohustada võiv vaenu õhutatav sisu või sihtriigi reklaamituru regulatsioone eirav teenus. Sõltumata edastuskanalist või tehnilisest platvormist peavad **alaealiste kaitse ja kõlbluse tagamise alased normid olema ühtsed**. Laste ja lastevanemate meediakirjaoskuse arendamine peab olema Euroopa meediaregulatsioonide osa.
107. Peame vajalikuks **tõhustada meediateenuste sõltumatute regulaatorasutuste koostööd** ning parandada kesksete jurisdiktsiooniandmebaaside kvaliteeti.
108. Sõltumatute audiovisuaaltootjate **juurdepääsutingimused tellitavate videoteenuste platvormidele**, millel on ühtsel turul suur mõju, peavad olema läbipaistvad ja lihtsad ning tagama võrdsed konkurentsitingimused. Nende platvormide toimealused ja kasutusstatistika peavad olema turuosalistele ja regulaatorasutustele arusaadavad ja läbipaistvad.
109. Euroopa Liidu õigusaktid peaksid kehtestama **audiovisuaalsele reklaamile tarbijakaitsest lähtuvalt miinimumnormid**, eriti alkoholi- ja tubakatoodete või alaealistele sobimatu reklaami puhul.

Kosmos

110. Kosmosevaldkond on Euroopa jaoks strateegilise tähtsusega ning sellel on suur potentsiaal panustada majanduskasvu ja konkurentsivõime suurendamisse. Euroopa Liit investeerib aastatel 2014–2020 kosmosetegevusse üle 12 miljardi euro, arendades Maa seire programmi Copernicus ja satelliitnavigatsiooni programmi Galileo ning rahastades kosmosealaseid teadusuuringuid. Oleme seisukohal, et kosmoseprogrammidesse tehtud suurtel investeeringutel peab olema ka **majanduslik väljund**, eelkõige avaliku sektori teenuse kvaliteedi parandamise ning väikese ja keskmise suurusega ettevõtlike arendamise kaudu. Seetõttu toetame satelliitidel paiknevate seadmete arendamist ja **satelliitandmetel**

põhinevate rakenduste väljatöötamist nii liikmesriikide siseselt kui ka piiriüleselt ning nende jõudmist kasutajateni. Toetame sellist **Copernicuse satelliitandmete levitamislavormi**, mis soodustab kaugseire andmetel põhinevate ärimudelite ja ettevõtluse arengut.

111. Meie hinnangul peaks kosmosetegevuses olema võimalus kaasa lüüa kõikidel EL-i liikmesriikidel ja ettevõtetel olenemata nende suuruselt. Peame oluliseks kasutada Eesti ettevõtluse ja teadusasutuste edendamiseks **Euroopa Kosmoseagentuuri** liikmesuse võimalusi – hangetes ja koostööprogrammides osalemine ning nendest tulenevad tehnoloogiasiirded majandusse suurendavad kosmosetegevusest tulenevat kasu.

Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon

112. EL-i konkurentsivõime tugevdamisel on teadus- ja arendustegevusel ning innovatsioonil (TAI) suur roll. **TAI poliitika tuleb tõsta majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamise keskse vahendi staatusesse**. EL-i tegevused ja eelarve peavad vastama strateegias „Euroopa 2020“ seatud EL-i konkurentsivõime suurendamise eesmärkidele, et konkureerida ja teha koostööd maailma tasemel. Kui EL-i TAI kulutuste osakaal on praegu 2,01% EL-i SKP-st, siis USA-s on see 2,81% ja Jaapanis 3,38%⁴⁹. Samuti tuleb EL-i õigusaktidest eemaldada innovatsioonitakistused ja **suurendada ettevõtete investeerimisvõimet**. Soodustada tuleb **TAI väljundite kommertsialiseerimist**, tagamaks teadusmahukate majandusvaldkondade areng ja kõrge lisandväärtustega töökohtade loomine.
113. **EL peab seadma eesmärgiks kujundada innovatsioonisõbralik siseturg**. Selleks tuleb tuvastada ja eemaldada innovatsioonitakistusi nii EL-i õigusaktidest kui ka nende ülevõtmisel. Uue EL-i õigusakti väljatöötamisel tuleb kehtestada nn **innovatsiooniprintsiibi rakendamine** ehk hinnangu andmine sellele, millist mõju avaldaks õigusakt reguleeritava valdkonna innovatsioonile.
114. **Saavutamaks TAI-sse suunatavate investeeringute 3%-line osakaal SKP-s**, on vaja motiveerida ettevõtteid senisest enam TAI-sse investeerima ja parandada teiste poliitikavaldkondade kaasatust. Esiteks tuleb **märkimisväärselt lihtsustada EL-i TAI raamtingimusi**, sealhulgas suurendada konkurentsipoliitika reeglite (nt riigiabi) ja konkurentsivõime eesmärkide kooskõla, suurendada riskitolerantsi TAI valdkonna toetamiseks mõeldud vahendites, luua tõeline sünergia tõukefondide ja Horisont 2020 vahel ning jätkata struktuurivahendite ja EL-i programmide rakenduspõhimõtete ja finantsreeglite lihtsustamist ja ühtlustamist EL-i tasandil. Teiseks tuleb suurendada teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni integreerimist muudesse EL-i poliitikavaldkondadesse, et seeläbi **tõsta erinevates EL-i poliitika valdkondades süsteemse ja koordineeritud rakendusuringute ja innovatsiooni tellimise võimekust**.

⁴⁹ R&D expenditure, Eurostat, 2015, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/R_%26_D_expenditure.

115. Suurendamiseks EL-i konkurentsivõime eesmärkide ja EL-i strateegilise juhtimise vahelist kooskõla, tuleb **Euroopa teadusruumi (ERA) ülesehituse tegevuste seire siduda Euroopa poolaasta protsessiga** nii riigi tasemel aruannete koostamisel ja reformikavade uuendamisel kui ka TAI probleemide laiemal avamisel iga-aastastes riigiraportites.
116. Ühtse EL-i teadusruumi väljakujundamist takistab praegu liikmesriikide erinev innovatsioonisuutlikkus, mis põhjustab nii ajude äravoolu, eriti nõrgematest piirkondadest, kui ka teadusuuringute ja innovatsiooni tulemuslikkuse suurt erinevust piirkonniti. 2014. aasta innovatsioonisuutlikkuse näitajate kohaselt 15 liikmesriigi innovatsioonisuutlikkus kasvas ja 13 liikmesriigi, sealhulgas Eesti oma kahanes⁵⁰. Vaja on eemaldada takistused, mis ei võimalda kõigil võrdselt panustada EL-i konkurentsivõime suurendamisse.
117. **Regionaalse innovatsioonilõhe vähendamiseks** peab Euroopa Komisjon tagama regulaarse olukorra analüüsi, selgitama põhjused ja sekkuma lõhet vähendavate meetmetega. EL-i eelarvest kaasrahastatud Euroopa suurte teadustaristute paiknemine peab olema regionaalselt tasakaalus ja kõigil liikmesriikidel peab olema **võrdselt võimalik osaleda teadustaristute loomis- ja otsustusprotsessis**. EL-i konkurentsivõime turgutamiseks ja teadusmahuka majanduse toimimiseks on oluline **toetada tarka rändepoliitikat**. Soodustada tuleb teadus- ja õpirännet, mis oleks EL-is piirkondlikult tasakaalustatud ning kolmandate riikide teadlastele, õppuritele ja novaatoritele atraktiivne. Tark rändepoliitika peab lähtuma EL-is võimalikult samadest selgetest alustest ja tingimustest. Eelkõige tähtsustab Eesti teadlaste liikuvust sektorite ja riikide vahel ning avatud ja ühtseid töölevõtmise tingimusi.
118. Innovatsioonilõhe kõrval on probleemiks ka EL-i killustatud TAI koostöövormide ja partnerluse süsteem, milles liikmesriikidel, teadusasutustel ja ettevõtetel on piiratud ressursside tõttu väga raske osaleda, ning teadusruumi juhtimise ebaefektiivsus.
119. Seetõttu on vaja järjepidevalt **hinnata ja lihtsustada EL-i TAI koostöövorme ja partnerlusi** ning vähendada mittetoimivaid meetmeid. ERA juhtimissüsteem tuleb muuta tõhusamaks, suurendades Euroopa teadusruumi ja innovatsiooni komitee (ERAC) strateegilist rolli ning tema keskendumist innovatsiooniküsimustele ja sotsiaal-majanduslikele väljunditele. ERA seires peab välja arendama ühtse analüüsi- ja hindamismetoodika. ERA eesmärkide saavutamise hindamisel tuleb tagada koostöö teiste oskusteabe pakkujatega, nagu OECD. Tagama peab ERA prioriteetide rakendamise liikmesriikide strateegiate ja tegevuskavade kaudu.
120. EL-i teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi Horisont 2020 suurte partnerluste ja ühisalgatuste osalustingimused annavad konkurentsieelise suurtele tegijatele. Endiselt on probleem ka raamprogrammi projektide tulemuste jõudmisega turule ja ühiskondlikku kasutusse. Seetõttu tuleb **järgmise raamprogrammi läbirääkimistel seada eesmärgiks luua**

⁵⁰ Innovation Union Scoreboard, 2015, http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf.

lihtsam, sidusam ja osalusbarjäärideta rahastusinstrument. Uus raamprogramm peab edendama partnerluses osaluse laiendamist ja tagama suurema toetuse väikestele ja keskmise suurusega projektidele.

121. Tiptasemel teadus on kasvulavaks uuenduslikele ideedele ja tehnoloogiatele, mis aitavad kaasa ühiskonna ees seisvate probleemide lahendamisele. **Raamprogrammi ülesehitus peab toetama kõiki teadusuuringute ja innovatsiooni etappe.** Kiirendada tuleb tiptasemel teaduse tulemuste kasutuselevõttu ettevõtetes ja rakendamist sotsiaal-majanduslike probleemide lahendamisel. Selleks tuleb eritähelpanu pöörata teaduse ja ettevõtluse vahelisele rakenduslikule koostööle, sealhulgas innovatsioonivõrgustike loomisele. Senisest enam tuleb projektide koordineerimisel, otsustuskogudes ja ideelahenduste juures rõhku panna ettevõtluspoole kaasamisele, terviklahendustele ja teadmussiirdele. Raamprogrammis ja riiklikes nõuandvates kogudes tuleb tagada nii kõrgetasemeline teaduskuu ka innovatsioonialane pädevus. Soodustada tuleb interdistsiplinaarsust.
122. EL-is tuleb koordineeritult välja töötada avatud teaduse kontseptsioon ning tutvustada seda teadlastele ja ühiskonnale. Seejärel tuleb ühtlustada avatud teaduse arenguga seotud intellektuaalomandit puudutavaid reegleid, toetada vastavaid autentimis- ja autoriseerimistaristuid ning metaandmete standardimist. Juba loodud teaduse e-taristute jätkusuutlikkuse ja leviku tagamiseks on vaja arendada sarnaste riiklike e-taristute koostalitamise mudelit. Üleeuroopalistes andmetaristutes ja -ressurssides peab kõikidel riikidel olema võimalus võrdselt osaleda. Selle kõige kõrval ei tohi unustada lõpptarbijale mugavate kasutusvõimaluste loomist. **Eesmärgiks tuleb seada avatud ja ühtsetel alustel juurdepääsu võimaldamine teadustaristule, -tulemustele ning -andmetele.**
123. Kasutades avaliku sektori käsutuses olevaid ressursse targemalt, on võimalik innustada ettevõtteid välja töötama innovaatilisi lahendusi ning panustada seeläbi majanduse konkurentsivõime suurendamisse. Riigihangete kogumaht moodustab EL-i kogutoodangust 19%⁵¹, mis näitab avaliku sektori olulisust uudsete toodete ja teenuste tellijana. Seades riigihangete puhul eesmärgiks toodete või teenuse innovaativuse, on ettevõtete arengu soodustamiseks võimalik kasutada juba olemasolevaid vahendeid. Avamaks riigihangetes peituvat potentsiaali innovatsioonil põhineva majanduskasvu kiirendamiseks, **peab EL seadma üleeuroopalise eesmärgi innovatsiooni soodustavatele riigihangetele**⁵². Samuti tuleb EL-i innovaatiliste riigihangete eesmärgi saavutamise üle teostada regulaarset järelevalvet ja arendada selleks välja EL-i tasandil ühtne mõõtmis- ja seiresüsteem.
124. Üleeuroopalise TAI-alase koostöö alge peitub regionaalsel tasandil, mida raamistab Läänemere piirkonnas EL-i Läänemere strateegia. Peame oluliseks, et **Läänemere strateegia**

⁵¹ Public Procurement Indicators, 2012,

http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/20141105-indicators-2012_en.pdf.

⁵² Draft ERAC Opinion on Innovation Procurement, 2014, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1215-2014-INIT/en/pdf>.

raames toetatakse teaduskoostöö, mobiilsusvõimaluste ja teadustaristu koostalituse arendamist. Läänemere strateegia tegevustes peab rõhuasetus olema ka innovatsioonil ja digitaalse majanduse võimalustel, sealhulgas piiriüleste e-teenuste arengul.

MAJANDUS- JA RAHANDUSKÜSIMUSED

Majandus- ja rahaliit

125. Euroala on suutnud üle elada eksistentsiaalse kriisi ja on majanduskriisist väljumas. Euroala stabiilsuse ja usaldusvääruse taastamiseks on viimastel aastatel astunud suuri samme ja nende tulemuslikkus on ennast tõestamas. Euroala majandusjuhtimise raamistik on aidanud kaasa riigirahanduse korrastamisele ning tasakaalustamatuste tuvastamisele⁵³. Praeguseks ei ole uus raamistik veel suutnud küllaldaselt vähendada liikmesriikide võlatasemeid⁵⁴ ega ärgitada euroala riike piisavalt reforme ellu viima⁵⁵. Nii ei ole astunud sammud lõplikult hajutanud poliitilisi kahtlusi, et euroala ja euroala liikmesus on pöördumatu. Majandus- ja rahaliidu arendamise eesmärk on täielikult välistada euroala mittepüsimise kahtlus, tagada stabiilne valuuta ning toetada ühtse finants- ja kapitalituru teket.
126. Kuigi eelseisval perioodil on raske näha euroalaga liitumas uusi liikmesriike, tuleb Euroopa Liidu majandusjuhtimise raamistikku ja eelarvetingimuslikkust kasutada sihipäraselt stabiilsusorientatsiooni süvendamiseks ning euroala liikmesuse saavutamise aluseks olevate Maastrichti kriteeriumide täitmiseks. Tuleb hinnata, kas olemasolev õiguslik raamistik ja meetmed on euroala toimimise seisukohalt optimaalsed ja piisavalt tõhusad makseraskuste ennetamiseks ja kõrvaldamiseks.
127. Stabiilsuse ja kasvu paktil põhineva **euroala majandusjuhtimise raamistiku** puhul peab keskenduma olemasoleva reeglistiku rakendamisele, et edendada majanduse, eelarvepoliitika ja finantssektori koordineeritud arengut ning kus vaja suurendada lõimumist. Keskenduda tuleb riikide võlakoormuse vähendamisele, makromajanduslike probleemide ennetamisele ja konkurentsivõime parandamisele. **Euroopa poolaasta** protsessis on vaja tervikuks liita üldised ja riigipõhised suunised, riikide eelarveprotsessid ja nende seire ning tuvastatud probleemide lahendamine. Ootame, et Euroopa Komisjon kasutab talle antud volitusi eelarvekavade hindamisel ja majanduspoliitiliste soovitude andmisel. Paindlikkuse instrumendi⁵⁶ kasutamine peab jääma stabiilsuse ja kasvu paktiga kokkulepitud reeglite raamidesse. Järelevalve protsessi toetab **tugevnev euroala institutsionaalne raamistik**, mis aitab ennetada makromajanduslike probleemide teket ning toetab euroala konkurentsivõime suurenemist.

⁵³ 2011. aastal oli ülemäärases eelarve puudujäägis 23 liikmesriiki 27-st, aastaks 2015 on see arv vähenenud 9-le 28-st.

⁵⁴ 2015. a esimeses kvartalis oli EL-i valitsussektori keskmine võlakoormus 88,2% SKP-st ning euroalal 92,9% SKP-st. Võlataset 60% SKP-st ületavad Kreeka, Itaalia, Portugal, Belgia, Küpros, Hispaania, Prantsusmaa, Ühendkuningriik, Horvaatia, Austria, Sloveenia, Ungari, Saksamaa, Malta, Holland ja Soome.

⁵⁵ Komisjoni hinnangul on Euroopa poolaasta raames antud reformisoovitustest rakendatud veidi enam kui 40% (http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_briefs/2014/pdf/eb37_en.pdf).

⁵⁶ Mille alusel hinnatakse liikmesriiki otse, seatakse pikaajalised eesmärgid ning toimuks struktuurireformide rakendamisega seotud rahastamine.

128. Riigirahanduse meetmetega koos on vajalikud pikaajase mõjuga **struktuurireformid**. Nende elluviimisel võib olla põhjendatud seniste riigipõhiste soovituste asemel rakendada siduvamaid meetmeid, mida võib piiratult toetada arengueesmärkidega seotud rahastamismehhanism. Euroala eelarvevõimekuse eeldus on pikaajaliselt ja kestlikult stabiilsuse ja kasvu pakti reegleid järgiv liikmesriikide riigirahandus ning toimiv majandusjuhtimise raamistik. Edasise fiskaalintegratsiooni ja sellega kaasneva riikidevahelise riskijagamise suurenemise eeldus on nii eelnevad võrreldavad sammud eelarvereeglite täitmisel liikmesriikide tasandil kui ka moraaliriski maandamise meetmed. Eelistame struktuurireformide elluviimist ja majanduskriise tasandavaid reservfondi tüüpi lahendusi liikmesriigi tasandil, kuid oleme valmis arutama ka piiratud võimalusi kesksest (EL-i) eelarvest, kui välistatakse moraaliriskid. Leiame, et selliseid võimalusi ning nendega seotud riske tuleks eelnevalt põhjalikult hinnata ning planeerida tulevase EL-i eelarveprotsessi arutelu osana, mitte luua uusi ja eraldiseisvaid instrumente. EL-i tasandi rahastamist peab toetama erainvesteeringute kaasamine.
129. Euroala finantsstabiilsuse edasisel tagamisel on oluline roll turusignaalide tugevdamisel ja riskide jagamisel finantsturgude kaudu, mistõttu näeme ka euroala edasise arengu kontekstis eriti olulisena just pangandusliidu lõpuleviimist ning kapitaliturgude liidu loomist (vt allpool).
130. Aluslepingute väliselt loodud meetmete⁵⁷ Euroopa Liidu õigusraamistikku integreerimine on võimalik kooskõlas euroala süvendamisega.

Finantssektor

131. Euroopa Liidu **pangandusliidu** ehk ühtsel pangandusjärelevalvel, kriisilahendusel ja hoiuste tagamisel põhineva süsteemi lõpuleviimine ja rakendamine on oluline osa majandus- ja rahaliidu terviklikust toimimisest ning suurendab usaldust euroala kui terviku vastu. Pangandusliit peab aitama paremini ennetada probleemide tekkimist pankades, lahendada tõhusamalt piiriüleseid panganduskriise, lõhkuma pankade süsteemse seotuse riigivõla rahastamisel ning minimeerima maksumaksjate raha kasutamist pankadega seotud probleemide lahendamiseks.
132. Ülaltoodud eesmärkide saavutamiseks on järgmistel aastatel kesksel kohal pangandusliidu elluviimine – EL-i ühtse järelevalve ning ühtse kriisilahendusmehhanismi rakendamine koos riiklike erandite vähendamisega. Euroopa stabiilsusmehhanismi sidumine kriisilahendusfondiga⁵⁸ annab võimaluse käivitada kuni kriisilahendusfondi täieliku moodustamiseni kiirelt toimiva sildrahastamise süsteemi ja võib muutuda hiljem püsivaks ühtseks kaitsemehhanismiks. Pangandusliidu terviklahenduse loomiseks oleme valmis välja töötama **ühtse hoiuste tagamise süsteemi**. Näeme pangandusliidus osalemas ka

⁵⁷ Fiskaalkokkulepe majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise kohta ning Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamisleping.

⁵⁸ *Single Resolution Fund*.

mitteeuroala liikmeid. See aitab kaasa järelevalveasutuste piiriülesele koostööle ning võimaldab kriise lahendada ühtsete reeglite alusel. Võttes arvesse liikmesriigi suurust ja turumahte, peab ühtne süsteem endiselt võimaldama riske vahetult hinnata ning tagama tasakaalustatud õigused ja kohustused ka nende liikmesriikide jaoks, kus asuvad rahvusvaheliste panganduskontsernide tütarettevõtjad ja filiaalid.

133. Seni on Euroopa Liidus ettevõtete rahastamine olnud pankade keskne ning vähem kapitaliturgudele orienteeritud. **Kapitaliturgude liidu loomine** vähendab finantsturgude killustatust, mitmekesistab majanduse rahastamisallikaid, sealhulgas parandab väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ligipääsu rahastamisele, tugevdab piiriüleseid kapitalivooge ning soodustab uudsete teenuste teket. Tökete kõrvaldamine ning kapitaliturgude kaudu rahastamisvõimaluste laiendamine aitab ettevõtetel taotleda rohkem pangavälist rahastamist, mis võimaldaks näiteks idufirmadel enam areneda ja suurematel äriühingutel veelgi laieneda. Euroopa Liidu kapitalituru ja majandusliku kasvupotentsiaali rakendamiseks on vaja kaotada ühtse turu killustatus ning riiklikud piirangud, mis takistavad ettevõtete kasvu ja laienemist.
134. Oluline on tagada kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikide kapitaliturgudele Euroopa Liidu üleselt võrdne teenuste vaba liikumine juba kehtiva õiguse alusel (nt investeerimisfondide osakute pakkumine piiriüleselt ilma igasuguste takistusteta). Kapitaliturgude liidust peavad kasu saama lisaks suurtele finantskeskustele ka väiksemad ja vähemlikviidsed turud. Traditsioonilisemate kapitaliturgude valdkondade (nagu väärtpaberibörsid) kõrval tuleb mitmekesistada muid väikeettevõtete rahastamisallikaid, arendades rahastamist riskikapitali- või ühisrahastusplatvormide kaudu. Vajalik on ühtse käsitluseta teemavaldkondade (nagu ühisrahastamine ja pandikirjad) ühetaoline kohtlemine, kuid samas väiksemaid turuosalisi arvestav proportsionaalne reguleerimine, mis aitab nendesse valdkondadesse tuua enam õigusselgust. Finants- ja investeerimisteenuste osutamisel tuleb väiksemate finantsvahendajate jaoks vähendada ülereguleeritusest tulenevat halduskoormust, mis aitaks parandada väikeettevõtete ligipääsu turule, suurendada konkurentsi, luua uusi ärimudeleid ning vähendada teenuste kulusid.

Maksundus

135. Maksustamine on liikmesriikide suveräänne õigus. Samas on oluline tagada, et erinevad maksusüsteemid ei takistaks piiriülest majandustegevust Euroopa Liidu ühtsel turul. Maksualase teabevahetuse ühtlustamisel tuleb võimalikult palju vältida OECD ja EL-i sarnaste algatustega seotud topelt halduskoormust. Konkurentsivõime, tööhõive ja ressursisäästlikkuse suurendamiseks toetame kapitali ja tööjõu maksustamiselt ressursside, tarbimise ja saastamise maksustamise suunas liikumist. Prioriteediks maksunduse

valdkonnas on võidelda **maksude tasumisest kõrvalehoidumise ja maksustamise vältimisega**⁵⁹.

136. **Käibemaks** on liikmesriikide suurim tuluallikas. Seetõttu tuleb jätkata Euroopa Liidu käibemaksusüsteemi ühtlustamisega, et **muuta see tõhusamaks ja pettuste suhtes kindlamaks**. Selleks tuleb üle minna sihtriigis maksustamisele. Samuti on oluline rakendada pöördmaksustamise kiirreageerimismehhanism, vahetada liikmesriikide vahel tõhusamalt teavet, deklareerida lõpptarbijale piiriülelset tarnitavate kaupade puhul makse lihtsustatult ning säilitada ranged käibemaksukohustuslasena registreerimise nõuded. Vältida tuleb pettuseriski maksuvaba kauba liikmesriikidevahelisel liikumisel. Oma panuse süsteemi tugevamaks muutmisele annab maksuhalduse jätkuv digiteerimine, mida toetavad nii kogemuste jagamine kui ka võimalikud õiguslikud algatused ühiste platvormide loomiseks.
137. Käibemaksusüsteemi elujõulisuse tagab maksuerisuste vähendamine ja maksuvabastuste kaotamine nende ebaefektiivsuse korral (sh näiteks piiriülelset konkurentsimoontust põhjustavad vähendatud käibemaksumäärad ja EL liikmesriikide diplomaatidele kohalduv vabastus).
138. Käibemaks mõjutab otseselt piiriülelset majandustegevust ühtselt turul, mistõttu tuleb endiselt vähendada maksukohustuslaste halduskoormust ja lihtsustada maksukohustuse täitmist, seda eriti rahvusvahelise reisijateveo teenuse, ühtse digituru ja e-kaubanduse edendamiseks.
139. **Äriühingute maksustamisel** tuleb lähtuda ühtse turu toimimise ja konkurentsimoontuste vältimise põhimõtetest ning jätkata tuleb liikmesriikide koostööd maksude tasumisest kõrvalehoidumise ja maksustamise vältimise vastu. Maksustamise rahvusvahelised põhimõtted tuleb viia kooskõlla üleilmastumisega, kus ettevõtete väärtuse loomise ahelad on riikideüleseks muutunud ja tulu teenimise koht on sageli raske kindlaks määrata. Digimajanduse plahvatuslik kasv on maksustamise kitsaskohad eriti teravalt esile toonud, kuna digilahendused annavad võimaluse tulu teenida ilma füüsilise kohaloluta ja teistes riikides väljatöötatud infotehnoloogiliste lahenduste eest makstavate kasutustasude suurust on raske kindlaks määrata. Ettevõtted peavad maksma õiglase osa oma tuludest maksudeks riigis, kus loodi väärtus ja teeniti tulu. Seetõttu on vaja üheselt määrata tulu teenimise koht, kus toimuks ka selle maksustamine.
140. **Ühtne konsolideeritud ettevõtte tulumaksubaas** peab vähendama maksustamisest kõrvalehoidumist ja maksude minimeerimist ning lähtuma ühtlustatud laiaast maksubaasist, kuid võimaldama liikmesriikidele paindlikkust kasumi maksustamise aja määramiseks. Maksubaasi konsolideerimine peaks sellest algatusest välja jääma, kuna siirdehindade kasutamine on osutunud üsna tõhusaks vahendiks. Kehtiv Euroopa Liidu maksuraamistik

⁵⁹ Euroopa Komisjoni hinnangul jääb liikmesriikidel saamata 1 triljon eurot maksutulud
(http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/tax_fraud_evasion/missing-part_en.htm).

hõlbustab piisavalt ettevõtjate teises liikmesriigis tegevuse alustamist ning puudub vajadus täiendavaks maksualaseks ühtlustamiseks. Soovime tagada Eesti äriühingute tulumaksusüsteemi säilimise, mistõttu me ei toeta Euroopa Liidu minimaalse efektiivse tulumaksumäära kehtestamist.

Toll

141. Toll toimib maksude kogumise kõrval aina suuremal määral siseturu valvurina, viies EL-i ja liikmesriikide poliitikat ellu juba piiril, kuivõrd tema ülesanded hõlmavad näiteks rahvatervise-, tarbijakaitse-, keskkonna- ja põllumajandusalaste õigusaktide jõustamist. Liikmesriigid ei suuda üksi toime tulla Euroopa Liidu tollipiiri kaitsega ning **vaja oleks suuremat ühtsust, koostöö süvendamist ja integreeritust**. Võitluseks ebaseadusliku tegevusega EL-i välispiiril (nt relvakaubandus, uimastite ja sigarettide salakaubavedu) peab kaupade rahvusvahelise liikumisega seotud turvalisuse ja julgeoleku riskianalüüs olema tehtud ühetaoliselt kogu EL-i territooriumil. Eelnevast tulenevalt võiks kaaluda maismaapiiri tolliasutuste vahelise koostöö süvendamise ja arendamise viimist **alalise koostööorgani või agentuuri tasandile** sarnaselt isikute piiriületuse korraldamisega ühtse agentuuri (Frontex⁶⁰) kaudu. **Ühetaolise riskihalduse tagab** Euroopa Liidu keskne turvalisuse ja julgeoleku ning riskijuhtimise infosüsteem, mida võiks sarnaselt Schengeni infosüsteemidega arendada ja hallata keskselt (nt eu-LISA). Selline lähenemine toetab ka Euroopa julgeoleku tegevuskavas seatud julgeolekueesmärkide saavutamist. Et tagada Euroopa Liidu tolliliidu ühtne toimimine, peab tolliinfosüsteeme hakkama arendama järk-järgult keskselt.

Euroopa Liidu vahendid

142. Euroopa Liidu üldeelarve kavandamise protsessis valitseb endiselt õiglase vastutasu (*juste retour*) lähenemine, kuigi eelarve peab rahastama Euroopa Liidu ühise poliitika elluviimist ja eesmärkide saavutamist, looma lisandväärtust ning ühendama Euroopa Liidu nii majanduslikult kui ka poliitiliselt tervikuks.
143. Tuleval eelarveperioodil (2021+, st aastal 2021 algaval) on Eesti EL-i eelarvest saadavad summad tõenäoliselt väiksemad ja nende kasutusega seotud piirangud rangemad kui aastatel 2014–2020. Seetõttu on oluline ühtekuuluvuspoliitika ning maaelu ja kalandusvaldkonna vahendite investeringute abil suurendada konkurentsivõimet nii, et tulevikus oleks kestlik areng võimalik ka ilma täiendavate suuremahuliste EL-i investeringutoetusteta.
144. **Iga-aastase EL-i üldeelarve rakendamine peab muutuma paindlikumaks, millega kaasneb aasta jooksul maksete ühtlasem jaotumine ja vahendite ümbertõstmise võimalus**. Vahendite kasutamine peaks olema lihtsustatud ja seotud ennekõike poliitika prioriteetide ja programmi eesmärkidega. EL-i lisanduvaid ülesandeid ja investeerimisvajaduse kasvu ei ole võimalik eelarvesse mahutada, kui eelarve rahastamise põhimõtted ja liikmesriikide

⁶⁰ Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur.

panustamine püsib samasugune ka järgmise finantsperioodi (MFF 2021+) kavandamisel. Seega on vaja muuta nii EL-i kulupoliitika senist rahastamismahtu ja osakaalu (sh vähendada) kui ka need seesiselt ümber korraldada: muuta keskseid eesmärke ja -teemasid ning EL-i vahendite kasutusviisi.

145. Arvestame võimalusega, et 2016. aastal toimuva pikaajalise eelarveraamistiku vaheülevaatuse järel võivad 2021+ eelarveläbirääkimised alata Eesti eesistumisel EL-i Nõukogus 2018. aastal. **2016. aastal toimuv MFF rakendamise vaheülevaatus**⁶¹ peab tagama, et **EL-i üldeelarve on võimeline reageerima keskkonnast tulenevatele muutustele ja prioriteetidele** (julgeolekulukord ja kaitsepoliitika, rändesurve, majanduse elavdamine, euroala kestlikkus, jne). Vaja on ka uuenduslike rahastamisinstrumentide suuremat rolli ja koostööd rahvusvaheliste finantsinstitutsioonidega eelarve rakendamisel.
146. **EL-i vahendite kasutamine** poliitika eesmärkide saavutamiseks peab olema fokuseeritud, võimaldama vajaduse korral mõningat paindlikkust prioriteetide muutmiseks, näiteks järsult muutunud makromajanduskeskkonnale reageerimiseks. Rakendusmehhanismid peavad olema tõhusad ja tulemuslikud. **Välisvahendite**⁶² **rakendamisel** tuleb parema tulemuse saavutamiseks kombineerida ühtekuuluvuspoliitika programme ning erinevaid EL-i programme (nt Horisont 2020). Uute instrumentide lisamisele tuleks eelistada olemasolevate ümberkujundamist ning sünergia otsimist erinevate instrumentide kasutamise koosmõjus. **Makrostrateegiate** (sh Läänemere strateegia) praegune rahastuse tagamise eesmärk võiks tulevikus muutuda võtmetähtsusega poliitiliste kokkulepete saavutamiseks, olla suunanäitaja konkreetsete uuenduste puhul Euroopa Liidus ja levitada laiemalt liikmesriikides toimivaid lahendusi.
147. Nn tõeline **EL-i omavahend**⁶³ peab olema autonoomne, läbipaistev ja lihtne, kaotama eelarvesse laekuva raha otsese seotuse liikmesriigiga ning muutma eelarvetulude kogumise kodanikule selgemaks. Uute omavahendite (näiteks EL-i maksu) kehtestamisel tuleb silmas pidada mõju maksu- ja halduskoormusele ning uue omavahendi piisavust, stabiilsust ja pikaajalist õiglust.

⁶¹ MFF 2014–2020 kokkuleppega eraldati eelarvest 34% ühtekuuluvuspoliitikale, 39% põllumajandus- ja kalanduspoliitikale ja maaelu arengule, 13% konkurentsivõimele ja töökohtadele, 6% välistegevustele, 6% halduskuludele, 2% julgeolekule ja EL-i kodaniku poliitikale.

⁶² Eesti riigi eelarves moodustasid välisvahendid 2014. aastal 11,9% ning 2015. aastal 12,1%, 2016. aastal on välisvahendite osakaal natuke üle 9%. Ligi pool avaliku sektori investeeringutest oli aastatel 2013–2015 rahastatud välisvahendite abil. Välisvahenditest suurema osa moodustavad Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondi vahendid, mida Eesti saab aastateks 2014–2020 4,4 miljardit.

⁶³ 2016. aastal valmib Mario Monti juhitava kõrgetasemelise töörühma ja komisjoni analüüs.

PÖLLUMAJANDUS JA KALANDUS

148. **Siseturu toimimise ja võrdsete konkurentsitingimuste tagamise eeldus on ühtne ja ühisest EL-i eelarvest rahastatav põllumajanduspoliitika.** Kuigi praeguse EL-i ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) eesmärgid on endist viisi aktuaalsed, tuleb tulevikus senisest enam tähelepanu pöörata uutele ülesannetele. Toidu tootmiseks kasutatavad ressursid muld, vesi ja elurikkus on piiratud⁶⁴. Maailma kasvava elanikkonna toiduga kindlustatuse tagamiseks peab **keskenduma ressursside jätkusuutlikule majandamisele.** Parandamiseks väike- ja keskmise suurusega ettevõtete toimetulekut EL-is, **tuleb jätkata ÜPP rakendamise ja nõuetele vastavuse süsteemi lihtsustamisega.**
149. EL-i otsetoetuste skeem peab olema **ühtne, põllumajandustootjatele võrdset konkurentsipositsiooni tagav, läbipaistev ja lihtne.** Seetõttu tuleb jätkata ühtse pindalatoetuse süsteemi rakendamisega ja 2013. aastal ÜPP reformi kõnelustel alanud otsetoetuste ühikumäärade ühtlustamisega ka järgmisel finantsperioodil⁶⁵. Kehtiva finantsperioodi lõpuks on Eesti otsetoetuste tase 75% EL-i arvestuslikust keskmisest otsetoetusest hektari (ha) kohta. Otsetoetuste maksmisel tuleb otstarbekalt määratleda aktiivse tootja kui toetuse saaja mõiste, eristamaks nende ja üksnes püsirohumaa hooldamisega tegelevate isikute toetusmäärad. **Kriitiliselt tuleb üle vaadata nn rohestamise toetus, eriti ökoloogilise kasutuseesmärgiga aladega seotud kohustused.** Keskkonda ja kliimat säästvate põllumajanduslike tootmisviiside rakendamisel tuleb leida paikkonna loodusliku eripära, keskkonnasäästust tuleneva kasu ja kaasneva halduskoormusega arvestavad tasakaalustatud lahendused. Valikuliste tootmiskohustustega seotud toetuste puhul tuleb arvesse võtta ka sotsiaal-majanduslikke põhjendusi, kasutades neid lisaks statistilistele tootmismahude näitajatele.
150. ÜPP **turukorraldusmeetmed** ei tohi olla otsustavaks tootmisotsuste kujundamisel, **kuid EL-i tasandil peab olema valmisolek kiiresti sekkuda turutõrgete, suurte hinnakõikumiste ja muude turukonjunktuuri halvendavate asjaolude ilmnemisel.** Selleks, et kujundada laste tervislikke toitumisharjumusi, tuleb jätkata koolipiima ja -puu- ning -köögivilja kavade rakendamisega. Pikemas ajaraamis toetame kavade liitmist ja EL-i eelarve suurendamist mõlema tooterühma puhul.
151. **Peame vajalikuks ühtsete riigiabi reeglite olemasolu,** et vältida konkurentsi moonutava riigiabi andmist liikmesriikides. EL-i tasandil riigiabi määruste väljatöötamisel tuleb arvestada põllumajandussektori eripäraga ning mitte kanda teistes sektorites kohaldatavaid nõudeid automaatselt üle põllumajandussektori meetmetele.

⁶⁴ The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture, FAO, <http://www.fao.org/nr/solaw/solaw-home/en/>.

⁶⁵ Kehtiva toetustaseme kokkuleppe aluseks on 2009. a potentsiaalselt toetusõiguslike põllumajandusliku maa hektarite arv, mis on 2015. a suurenenud ligi 100 000 ha võrra.

152. **Põllumajandussaaduste ja -toodetega kauplemise** valdkonnas peab olema tagatud vaba turumajandus ja **konkurentsieeskirjade nõuetekohane rakendamine**, et vältida suurema turujõuga ettevõtete poolseid kuritarvitusi. Arvestades, et üle 50% EL-i toidu- ja joogitööstuse käibest annavad väike- ja keskmise suurusega ettevõtted, tuleb kavandada meetmeid, parandamaks nende suutlikkust **uutele välisturgudele** pääseda.
153. Arvatakse toidukadude suurusjärk EL-is on aastas 89 mln t ehk 179 kg inimese kohta. Eesti kodumajapidamised viskavad toidukaona aastas ära ligikaudu 63 miljoni euro väärtuses toitu⁶⁶. **Toidu raiskamist tuleb vähendada**. Üle tuleb vaadata ebaefektiivset tootmist ja pillavat tarbimist soodustavad ÜPP ja EL-i toidumärgistamise reeglid. Eelisarendada tuleb energiatõhusaid ressursisäästlikke tootmisviise, mis soodustavad lühikese tarneahela kaudu **toidu kiiremat tarbimisse jõudmist**. Soodustada tuleb võimaluste leidmist toiduainete taaskasutamiseks. Panustada tuleb ELi-ülestele tarbijate teadlikkust suurendavatesse kampaaniatesse.
154. Tuleb rakendada ka **biomajanduse arengut toetavaid meetmeid**, et tekiks paremad eeldused biomajanduse katmata valdkondade arendamiseks, ettevõtete lisandväärtuse ja majanduse kogutoodangu suurendamiseks ning uute töökohtade loomiseks.
155. **EL-i maaelu arengu poliitika** peab jääma ühise põllumajanduspoliitika osaks. Maaelu arengu poliitika eesmärk on **toetada põllumajanduse konkurentsivõimet, põllumajanduskeskkonna säästlikku kasutamist ning maapiirkondade tasakaalustatud ja jätkusuutlikku arengut**. Maaelu arengu poliitika peab aitama toetussõltuvusel väheneda ja võimaldama kiiremini reageerida kriisidele.
156. Maapiirkondade majandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleb keskenduda tegevustele, mis **tagaksid mitmekesise põllumajandusstruktuuri**, kus oluline roll on nii peretaludel kui ka suurtel põllumajandusettevõtetel. Senisest enam on vaja tähelepanu pöörata **konkurentsimoonutuste vähendamisele tarneahela sees**. Riskide maandamiseks on vaja meetmeid, mis aitaks **mitmekesisendada põllumajandustootmist** ja toetaks **tootjate positsioonide parandamist**. Oluline roll on siin meetmetel, mis toetavad ühistegevust ja lühikest tarneahelat, parandavad tootja läbirääkimispositsiooni ning suurendavad lisandväärtust ja parandavad kvaliteeti. Sektori järjepidevuse tagamiseks tuleb endiselt **soodustada põlvkondade vahetust ja noorte sektorisse kaasamist**.
157. Põllumajandus toodab peale toidu ka avalikke hüvesid nagu elurikkus ja avatud maastikud, lisaks on põllumajandusel oluline roll kliimamuutuste leevendamisel ja nendega kohanemisel. Nende avalike hüvede pakkumise tagavad eelkõige **lisandväärtust loovad aktiivsed keskkonnameetmed, mis tegelevad põllumajanduse mõjuga mullale, veele ja elurikkusele**. Me eelistame, et Natura alade keskkonnameetmete piirangute mõju

⁶⁶ Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti kodumajapidamistes ja toitlustusasutustes. H. Moora, E. Urbel-Piirsalu, K. Õunapuu, 2015. SEI Tallinn <http://seit.ee/publications/4562.pdf>.

kompenseerimise võimalus oleks pigem osa keskkonna-, mitte põllumajanduspoliitikast. Ressursitõhususe suurendamiseks tuleb rõhku panna **teadus- ja arendustegevusele**, eriti teadus- ja arendustegevuse tulemuste ettevõtetele ülekandmisele, mis tagaks **jätkusuutliku intensiivistamise**⁶⁷. Samuti tuleb kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid ning panustada pikaajalistesse põllumajandustaristu investeeeringutesse, nt maaparandus.

158. Maaelu arengu **sotsiaalse mõõtmega keskmes peab olema inimeste areng, põllumajandusega seotud pärandi säilimine ja elukeskkonna parandamine**. Pakkumaks põllumajandustootjatele võimalust oma tegevust mitmekesistada, et luua seeläbi maapiirkondades alternatiivseid töökohti, **tuleb endiselt toetada majandustegevuse mitmekesistamist**. Kõiki kohaliku elu iseärasusi ja vajadusi ei ole võimalik hinnata riigi tasandilt ja ühe mudeli järgi, seetõttu **on oluline jätkata ja laiendada kogukonna juhitud kohaliku algatuse toetamist**.
159. Maaelu arengu poliitikale esitatavad nõudmised suurenevad, kuid EL-i eelarveliste vahendite maht ei toeta seda. Seetõttu tuleb ühise põllumajanduspoliitika eelarvelisi proportsioone tulevikus muuta maaelu arengu kasuks ja **maaelu arengu rahastus peab kas suurenema või jääma vähemalt samale tasemele**. Maaelu arengu vahendite **liikmesriikidevahelisel jagamisel tuleb muu hulgas arvesse võtta väikest rahvastiku tihedust**, kuna hajaasustusega piirkondades on teenuste ja infrastruktuuri tagamine kallim. Samuti peab maaelu arengu vahendite jagamisel arvestama keskkonnasõbraliku põllumajanduse osatähtsuse, looduslikust eripärast tingitud piirangutega alade ning suure loodusväärtusega alade ulatusega.
160. **Piiratud vahendite tõttu tuleb parandada maapiirkonna ettevõtete juurdepääsu kapitalile**. Senisest enam tuleb kasutusele võtta finantsinstrumente ehk laene ja tagatise. Põllumajandustootmise, toiduainesektori ja muude maaettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks rakendatavad tagastamatud investeeeringutoetused on õigustatud, kui nad on mõeldud investeeeringuteks, mida esmajärjekorras ei tehta (näiteks keskkonnavalatud investeeeringud), või nendega kaasnevad struktuursed muutused, selge majandusliku efektiivsuse suurenemine ja toetussõltuvuse vähenemine.
161. Arvestades EL-i põllumajandusturgude suuremat avatust maailmaturule ja konkurentsile ning sellega kaasnevat hinnavolatiilsust, **tuleb senisest enam tähelepanu pöörata kriisijuhtimisinstrumentidele, mis muu hulgas kindlustaks põllumajandustootjate sissetulekuid turu- ja tootmisriskide vastu**. Kriisidele reageerimise võimet parandaks kriisijuhtimisinstrumentide rakendamise lihtsamaks ja paindlikumaks muutmine.
162. EL-i toiduohutuse, looma- ja taimetervise ning geneetiliselt muundatud põllukultuuridega seotud riskide hindamisel ja asjakohaste meetmete väljatöötamisel toetame teaduslikult põhjendatud lähenemist. Väljatöötatavad meetmed peavad olema **eesmärgipärased ja**

⁶⁷ Tootmiseks vajalike ressursside tõhus ja keskkonnasäästlik kasutamine.

proportsionaalsed, arvestama nii era- kui ka riigisektorile kaasnevaid kulusid ja halduskoormust. Rahvusvahelist kaubandust mõjutavate kriisidega, nagu loomataudid, taimetervisest tingitud haiguspuhangud või kolmandate riikide poliitilised motiivid⁶⁸, toimetulekuks peab **EL tegutsema ühtselt**.

163. **Toiduohutuse tagamiseks** ja siseturu toimimiseks tuleb EL-is senisest enam **ühtlustada ja lihtsustada toiduohutust kindlustavaid järelevalvereegleid ja -tasusid**. Uue EL-i toiduohutuse seaduste paketi kokkulepped peavad tagama võrdsed konkurentsitingimused ja juba olemasolevate ressursside ning tehniliste lahenduste kasutamise ka edaspidi. EL-i taimekaitse ja taimse paljundusmaterjali turustamise reeglid tuleb kohandada **vastavaks valdkonna arengusuundade ja rahvusvaheliste nõuetega**.
164. Toiduhügieeni valdkonnas peab muutma **lihtsamaks väikeste toidukäitlejate tegevuse**. Tuleb avada läbirääkimised toiduhügieeni reeglite uuendamiseks, et tagada väikeettevõtete tegevust puudutavate sätete üheselt arusaadav ja lihtne rakendatavus. EL-i toiduseaduse, toidu pettuse⁶⁹ ja toidu päritolunõuete üle peetavatel läbirääkimistel tuleb senisest enam keskenduda **tarbijate õiguste kaitse** ja liikmesriikidevahelise koostöö tõhustamisele.
165. **Geneetiliselt muundatud toidu ja sööda turule lubamist ning loomade kloonimist puudutavad otsused peavad tagama EL-i siseturu ühtsuse ja loomade heaolu**. EL-is ei tohi keelata geneetiliselt muundatud toidu ja sööda kasutamist ning turule lubamist muudel kui teaduslikel kaalutlustel⁷⁰ ja säilima peab EL-i tasandi lubade menetluskäik. Tulenevalt kasutatavate tehnoloogiatega kaasnevatest loomaheaolu probleemidest ei tohi EL-is lubada loomade kloonimist põllumajandussaaduste tootmiseks. Kloonloomade teise või sellele järgnevate põlvkondade kasutamine peaks olema lubatud, sest nende keelamisega kaasneks ebaproportsionaalne halduskoormus. Kloonida võib põllumajandusloomi ravimite ja meditsiiniseadmete tootmiseks ning ohustatud või haruldaste loomaliikide säilitamiseks.
166. Mahepõllumajandus on suure potentsiaaliga ja kiiresti arenev sektor, kus nõudlus toodete järele suureneb kiiremini kui tootmine. **Mahepõllumajanduse arengut toetavad EL-i õigusaktid peavad olema ühtsed ja nende väljatöötamisel tuleb tagada tarbijate usalduse säilimine**. Oluline on jätkata tootmise subsideerimist ning võrdsustada EL-i ja kolmandate riikide tootjate poolt EL-i turule sisenevatele mahetoodetele esitatavad nõuded. Samuti on valdkonna arenguks oluline koostöö teiste riikidega ja osalemine valdkonna rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuses.

⁶⁸ Poliitiliste motiivide all on silmas peetud eri riikide erinevaid toiduohutuse standardeid, mida võidakse, lähtuvalt poliitilistest eesmärkidest, rakendada kaubanduspiirangute põhjendamiseks.

⁶⁹ Kuigi toidu pettus on EL-is veel määratlemata, siis üldiselt tuleks selle all mõista toidu ohutus- või kvaliteedinõuete teadlikku rikkumist majandusliku kasu saamise eesmärgil.

⁷⁰ EL-i toimimise lepingus sätestatud ettevaatuspõhimõttest lähtuvalt kohustab teaduspõhine kaalutus põhjendama geneetiliselt muundatud toidu või sööda ohutust. Kui ohutust ei ole võimalik tõendada, siis tooteid EL-i turule ei lubata.

Kalandus

167. EL-i ühise kalanduspoliitika vahehindamisel ja uue poliitika kujundamisel peab keskenduma eelkõige valdkondadele, kus seniste meetmete rakendamisega ei ole saavutatud soovitud tulemusi. Kalanduse valdkonna õigusaktides tuleb arvestada piirkonna eripäradega, et tagada tõhusam menetlusprotsess ja kiirem otsuste tegemine. Oluline on, et kalandusvaldkonna teadus- ja arenduskoostöö oleks võimaluse korral koordineeritud nii regionaalsel kui ka rahvusvahelisel tasemel. Kalanduspoliitika üldpõhimõtete kokkulepped tuleb hoida lahus vaidlustest piisava rahastuse üle.
168. EL-i kalanduspoliitika eesmärgiks peab jääma **kalavarude hea seisundi saavutamine ja selle hoidmine**, võttes aluseks kestliku majandamise põhimõtte⁷¹ ja parandades kalapüügivahendite selektiivsust⁷². Selleks tuleb panustada **Läänemere mitme liigi ja lõhekava väljatöötamise ning vastuvõtmise**, millega rakendatakse ökosüsteemipõhist lähenemisviisi⁷³. Sarnased **ökosüsteemipõhisest lähenemisviisist kantud kalapüügi majandamiskavad**, mis aitavad tagada mere bioloogiliste elusressursside kaitse, tuleb välja töötada ka teiste **EL-i kalanduspiirkondade jaoks**. Pikaajaliste mitmeliigiliste kalamajandamiskavade väljatöötamisel tuleb silmas pidada **kalandussektori stabiilsust**. Siirdekalade ja teiste rannapüügi jaoks oluliste liikide puhul tuleb pöörata **tähelepanu rändeteede avamisele ja elupaikade taastamisele** ning keskenduda EL-i ja riigisiseste põhimõtete vahelise sidususe tekitamisele.
169. Kalapüügikorralduses peab EL-i **eesmärk olema bürokraatia vähendamine ja lihtsustamine ning püügikorralduse ratsionaalsemaks muutmine**, arvestades erinevate püügiviiside erisusi ja regionaalsel tasemel kokkulepitud soovitusi. Püügivõimsuste ja püügivõimaluste vahelise tasakaalu saavutamiseks tuleb kasutusele võtta **turupõhised meetmed, mitte loota toetustele laevastiku vähendamisel**. Vältida tuleb **algatusi, mille tulemusel suureneb liigselt liikmesriikidelt nõutav aruandlus**. Põhjendatud ei ole püügivõimaluste ja püügivõimsuste vahelise tasakaalu iga-aastane hindamine jälgimaks kalalaevaregistri sihttasemeid nendes laevastiku segmentides, kus kohaldatakse püügiga tegelevate isikute või laevade vahel püügivõimaluste jagamise süsteemi.

⁷¹ Kestlik majandamine ehk maksimaalne jätkusuutlik saagikus on (*maximum sustainable yield, MSY*) kõrgeim teoreetiline tasakaalustatud saak, mida saab kalavarust püsivalt keskmiselt välja püüda olemasolevate keskmiste keskkonnatingimuste juures, ohustamata selle võimet taastuda edaspidiseks.

⁷² Selektiivne kalapüük on kalapüük, mille puhul kasutatakse püügimeetodeid või püügivahendeid, millega püütakse püügioperatsioonide käigus sihipäraselt organisme suuruse või liigi järgi, mis võimaldab vältida või vigastamata vabaks lasta sihtliiki mittekuuluvaid isendeid, st püünise omadus tabada sihtliiki.

⁷³ Ökosüsteemipõhine lähenemisviis kalavarude majandamisele on integreeritud lähenemisviis kalavarude majandamisele ökoloogiliselt asjakohastes piirides, mis püüab korraldada looduslike ressursside kasutamist, võttes arvesse kalapüüki ja muud inimtegevust ning säilitades samas nii bioloogilise mitmekesisuse kui ka bioloogilised protsessid, mis on vajalikud mõjutatud ökosüsteemi asualade koosseisu, struktuuri ja funktsioneerimise kaitseks, võttes arvesse teadmisi ja aspekte seoses ökosüsteemi biotiliste, abiotiliste ja inimtegevusega seotud komponentidega.

170. Kalandusturu- ja kaubanduspoliitikas on vaja keskenduda uuenduslike lahenduste väljatöötamisele kalapüügi- ja vesiviljelustoodete väärindamisel ja turustamisel. Rõhku tuleb panna turuläbipaistvuse suurendamisele kalandusandmete avalikustamise kaudu kogu EL-is. Soodustada tuleb vertikaalset integratsiooni ja lühikese tarneahela teket ning tugevdada tootjaorganisatsioone. Senisest enam tuleb EL-i poliitikavaldkondade kaudu tähelepanu pöörata uute usaldusväärsete turgude leidmisele, mis tagaks Euroopa kala ja kalatoodete suurema osakaalu toiduainete ekspordis. Läbirääkimistel piirkondlikes kalandusorganisatsioonides ja kolmandate riikidega kalanduslepingute sõlmimise üle tuleb taotleda lahendusi, mis arvestaksid EL-i liikmesriikide huvisid ja tagaksid kalavarude kaitse.
171. EL-i poliitika eesmärk peab olema **turumajanduslikel alustel toimiv ja konkurentsivõimeline kalandussektor**. Selleks on vaja Merendus- ja Kalandusfondi vahehindamisel liikuda toetustest sõltuvuse vähendamise ja turutõrgete ületamiseks loodud **paindlike finantsinstrumentide põhise rahastuse suunas**. Merendus- ja Kalandusfondi haldamine tuleb **ühtlustada struktuurifondide kohta kehtivate põhimõtetega**. Liikuda tuleb **lahenduste suunas, mis võimaldavad toetusi eesmärgipärasemalt ja ratsionaalsemalt kasutada**. Toetused peavad aitama saavutada struktuurseid muudatusi, arvestades regionaalseid eripärasid. Samuti peab kalandussektorile suunatud EL-i eelarvelistel vahenditel olema positiivne mõju kalavarude jätkusuutlikule majandamisele.

TÖÖHÕIVE, SOTSIAALPOLIITIKA, TERVISE- JA TARBIJAKAITSEKÜSIMUSED

Töö- ja sotsiaalpoliitika

172. Euroopa Komisjoni kevadise majandusprognoosi kohaselt jätkub 2016. aastal majanduse elavnemine Eestis ja EL-is tervikuna. 2016. aasta majanduskasvuks prognoosib komisjon EL-is 2,1%, euroalal 1,9% ning Eestis 2,9%. Töötuse määr peaks 2016. aastal vähenema 9,2%-ni EL-is, 10,5%-ni euroalal ning 6%-ni Eestis. Samas on erinevused liikmesriikide töötuse määrade vahel endiselt märkimisväärsed, varieerudes 2014. aastal vähem kui 5%-st Saksamaal kuni rohkem kui 20%-ni Kreekas. Seejuures oli noorte tööpuudus 2014. aastal Eestis 15% ja EL-i liikmesriikides keskmiselt 22,2%. Suure konkurentsivõimega Euroopa Liidu saavutamise eeltingimus on anda **igale inimesele** (sh tervisekahjustusega inimesed, pikaajalised töötud, hoolduskoormusega inimesed, noored ja vanemaealised) **võimalus siseneda või taassiseneda tööturule**, tagades selleks vajalikud oskused ja **luues eeldused pikaajaliselt tööelus osalemiseks**. Viidates kõrgele noorte keskmisele töötuse määrale EL-is, vajab enam tähelepanu noorte kaasamine tööturule, muu hulgas koolist tööle ülemineku lihtsustamine. Samas muudab vanemaealise elanikkonna osakaalu oluline kasv rahvastikus väga oluliseks ka selle rühma tööhõiveprobleemide lahendamise.
173. Siiski on ka hästi toimiva majandusega liikmesriikides muutunud töötus struktureseks, mida näitab pikaajaliste töötute suur osakaal. Eesti pikaajalise töötuse näitaja oli 2014. aastal 3,3%, mis on vähem kui EL-i näitaja 2013. aastal 5,1%. Kõige sagedamini on EL-i töötajate liikuvusel takistuseks keeleoskuse puudumine ja töökoha leidmise keerukus. Probleemi lahendamisele saab kaasa aidata teadlikkuse suurendamine töövõimalustest liidus ning sobivate tugiteenuste arendamine. Tööturu nõudluse ja pakkumise tasakaalustamiseks on oluline toetada nii **ametialast kui ka geograafilist liikumist** (sh riigisisene liikumine). Konkurentsivõime tagamiseks peaksime edendama tööjõu liikuvust eelkõige sellistes valdkondades, kus on pidevalt täitmata töökohti või kus töötajate oskused ei vasta tööturu nõudlusele. Eesmärki toetavad punktides 1 ja 2 kirjeldatud oskuste arendamisse investeerimine ning hariduse, koolituse ja elukestva õppe keskne roll.
174. Leiame, et EL-i ühtsel turul peaks olema **võimalikult vähe isikute piiriülest liikumist takistavaid erandeid** ning tähelepanu tuleks pöörata sellele, et riigid ei hakkaks vaba liikumise väärkasutamise vastu võitlemise sildi all rakendada kaudseid meetmeid isikute ja teenuste vaba liikumise tõkestamiseks. Pettuste ja vigade vähendamine eeldab tulemuslikku koostööd liikmesriikide vahel. **Kehtivad sotsiaalkindlustuse koordineerimissüsteemi põhimõtted toetavad isikute vaba liikumist** ning nende muutmist me vajalikuks ei pea. Samas peame oluliseks EL-i sotsiaalkindlustuse koordineerimise reeglite⁷⁴ ajakohastamist, et arvestada sotsiaalkindlustussüsteemide arenguga liikmesriikides. Liikmesriikide

⁷⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta, 29. aprill 2004, nr 883/2004/EÜ.

majandusliku ja kultuurilise olukorraga tihedalt seotud hüvitiste koordineerimise põhimõtted vajavad ülevaatamist. Perehüvitiste koordinatsioonis tuleks eristada vanemahüvitisi, klassikalisi perehüvitisi ja muid riigispetsiifilisi perepoliitika erinevaid eesmärke saavutada aitavaid hüvitisi, selleks et reeglid oleksid selgemad ja sissetulekut asendavad hüvitised oleks eristatud lastele mõeldud hüvitistest.

175. Peame oluliseks arendada EL-i liikmesriikide vahel sotsiaalkindlustusega seotud **elektronilist andmevahetust**. Aastaks 2018 peaks olema inimestele tagatud sotsiaalkindlustusega seotud piiriüleste juhtumite kiire lahendamine.
176. Kvaliteetsete töökohtade tekkimiseks peab õiguskeskkond soodustama ettevõtlust ja töökohtade loomist, tagades samas tasakaalu paindlikkuse, tööga kindlustatuse ning töötervishoiu ja tööohutuse vahel. Oluline on **EL-i töötaja reeglite ajakohastamine ja paindlikumaks muutmine**. Paremini tööturu, töötajate ja ettevõtete vajadusi arvestavad reeglid peaks võimaldama paindlikumat töötaja, puhkeaja ja valveaja korraldust, et ennetada võimalikke tööjõupuudusest tingitud probleeme teatud sektorites. Samuti tuleks EL-i tasandil selgelt reguleerida individuaalsete ületunnitöö kokkulepete kasutamise võimalus, et ka tulevikus saaks töötajad lähtuvalt lepinguvabaduse põhimõttest seda võimalust kasutada. Komisjoni tööplaan näeb ette seirata mobiilsuspaketi raames **töötajate lähetamise direktiivi**⁷⁵ rakendumist ning vajaduse korral see üle vaadata ja muuta. Oleme seisukohal, et oluline on **keskenduda rakendusdirektiivi**⁷⁶ **tulemuslikkusele ning enne rakenduspraktika tekkimist suhtuda alusdirektiivi avamisse ettevaatusega**.
177. Vaja on ajakohastada **töötervishoiu- ja -ohutusealased õigusaktid**, muu hulgas vältimaks ülemäärast halduskoormust, vähendamaks ettevõtete aruandluskohustust ning muutmaks õigusaktidest tulenevate nõuete täitmine eriti mikro- ja väikeettevõtjate jaoks lihtsamaks. Kvaliteetne EL-i õigusloome hõlmab ka **EL-i tasandi tööturu osapoolte kokkulepete** puhul partnerite esindatuse parandamist, sektoraalsete läbirääkimiste läbipaistvust ning põhjalikku mõjuhindamist.
178. **Tööelu kvaliteedi tagamisel on oluline edendada soolist võrdõiguslikkust**, sealhulgas toetada töö ja pereelu tasakaalu, vähendada palgalõhet ning stereotüüpide mõju ja seeläbi tööturu horisontaalset ja vertikaalset soolist segregatsiooni. Peame asjakohaseks sätestada **vanemapuhkuste miinimumpõhimõtted õiguslike meetmetega**, mis ühtlasi toetaks ka naiste ja meeste hoolduskoormuse võrdsemat jagunemist. Samas ei tohiks vanemapuhkuste miinimumnõuded kehtestada standardeid hüvitiste suuruse kohta, kuivõrd see peab jääma liikmesriigi otsustada.

⁷⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega, nr 96/71/EÜ.

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb direktiivi 96/71/EÜ (töötajate lähetamise kohta seoses teenuste osutamisega) jõustamist ning millega muudetakse määrust (EL) nr 1024/2012, mis käsitleb siseturu infosüsteemi kaudu tehtavat halduskoostööd („IMI määrus“), 15. mai 2014, nr 2014/67/EL.

179. Praegune Euroopa Liidu 2020. aasta vaesuse ja tõrjutuse eesmärgi saavutamise hindamiseks kasutatav indikaator ei sobi sotsiaalpoliitiliste meetmete tulemuslikkuse mõõtmiseks. Näiteks majanduslanguse ajal suhtelise vaesuse määr vähenes, kuigi samal ajal oli töötuse määr kõrge ning elanike sissetulekud vähenesid. Teistpidi, majanduskasvu aastatel suhteline vaesus jällegi suurenes. See näitab, et suhtelise vaesuse määra ei mõjuta sissetulekute tase, vaid sissetulekute ebavõrdsus ehk tulude jaotus. Seetõttu peame vajalikuks töötada EL-i tasandil välja **asjakohane ja usaldusväärne indikaator, mis võimaldab mõõta vaesuse ja tõrjutuse vähendamise meetmete tulemusi**. Seejuures tuleb arvestada, et näitaja oleks riikide vahel võrreldav ning andmete kogumise ja avaldamise viiteaeg võimalikult lühike.
180. Kuivõrd eri liikmesriikide sotsiaalkaitse süsteemid ja ka majanduslik olukord on erinevad, siis leiame, et **miinimumsissetulekute tasemed ja metoodika**, samuti näidiseelarve komponentide määramine peab jääma **liikmesriikide pädevusse**. Seejuures peame oluliseks arvestada eelkõige elanike tegelike tarbimiskuludega.
181. Peame vajalikuks töötada välja **uus EL-i lapse õigusi käsitlev tegevuskava**, et tagada laste õiguste ja kaitse suhtes EL-i tasandil terviklik vaade ja ühtne lähenemine piiriüleste lastekaitsejuhtumite koordineerimiseks. Tegevuskava keskmes näeme eelkõige laste õiguste, vaesuse, väärkohtlemise, alaealiste õigusrikkujate ning piiriüleste lastekaitsejuhtumite koordineerimise küsimusi.
182. Tähtsustame võrdse kohtlemise põhimõtte läbivat arvestamist kõigis EL-i poliitikavaldkondades. Ühesuguse diskrimineerimisvastase kaitse tagamiseks kõikidele kaitstavatele rühmadele on eelkõige vaja vastu võtta horisontaalne võrdse kohtlemise direktiiv. Peame oluliseks soolõime tõhusamat ja süsteemsemat rakendamist kõigis EL-i poliitikavaldkondades ning asjakohase võime suurendamist nii liikmesriikide kui ka EL-i erinevatel otsustustasanditel.

Tervisepoliitika

183. Alkoholi liigtarvitamine on Euroopas üks olulisemaid tervisekahju ja produktiivsuse kao põhjustajaid. WHO 2012. aastal avaldatud raporti kohaselt põhjustab alkohol Eestis 12% naiste ja 28% meeste suremusest vanuserühmas 15–64 eluaastat. Ennetamiseks ja vähendamaks alkoholi tarbimist ning sellest tingitud kahjusid, oleme **alkoholipoliitika** rohelises raamatus⁷⁷ kavandanud jõulisi meetmeid kõigis alkoholipoliitika võtmevaldkondades. Samas näeme, et mitmes olulises valdkonnas on tulemuste saavutamiseks vaja EL-i tasandi koostööd. Kuivõrd alkoholitarbimine on püsinud Euroopas stabiilsena viimase kümne aasta jooksul ning kahjude vähendamisel ei ole saavutatud otsustavat edu, leiame, et EL vajab **alkoholikahjude vähendamiseks** ning tööjõu tervise ja

⁷⁷ Alkoholipoliitika roheline raamat, Vabariigi Valitsuses heaks kiidetud 20.02.2014, http://www.tai.ee/images/PDF/Alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf.

produktiivsuse edendamiseks uut, laiemat ja WHO globaalse alkoholistrateegia eesmärkidest lähtuvat **alkoholistrateegiat**.

184. EL-is tuleb parandada **ravimite kättesaadavust**, sealhulgas uute ravimite viivitusest jõudmist inimesteni. Kõigile peab olema tagatud võrdne juurdepääs EL-is heakskiidetud tõhusatele, ohututele ning kvaliteetsetele ravimitele, mistõttu peame oluliseks, et ravimite kättesaadavus EL-is ei sõltuks inimese elukohariigist ega selle suurusest. Ravimivaldkonna õigusaktides võiks lihtsustada ravimite müügilubade otsustusprotsessi, vähendada kulusid seoses eri liikmesriikides turule viidava ravimi pakendiga, kohustada ravimitootjaid vastastikuse tunnustamise ja detsentraliseeritud menetluse müügiloaprotseduuri korral valima kaasatud riikideks kõiki liikmesriike, lihtsustada varem lõpetatud müügiloaprotseduuride puhul võimalust kasutada korduvat menetlust vms. Tarnepauside riskide maandamiseks oleks vaja ELi-ülel andmebaasi, et teavitada aktuaalsetest ravimite kättesaadavuse probleemidest, sealhulgas tootjast tingitud tarnehäiretest. Koos juurdepääsu parandamisega tuleks edendada **ühiste ravimihangete head tava**, mis hõlbustaks EL-i tasemel sõlmitud ühishanke leppe (*Joint Procurement Agreement*) rakendamist.
185. Euroopas esineb üha enam probleeme antibiootikumide valest või üleliigsest kasutamisest tekkinud haiguste ravile allumatusena, mistõttu meie **Euroopa Liidu poliitika eesmärk on antimikroobse ravimiresistentsuse leviku senisest süsteemsem ning tõhusam ohjeldamine, arvestades antimikroobse resistentsuse multisektoraalset iseloomu**. Selleks tuleks liikmesriikidel muuta oma ravimipoliitika konservatiivsemaks. Antibiootikumide määramine peaks olema retseptipõhine ning enne määramist tuleks teha asjakohased uuringud. Peame oluliseks, et tugevdataks üleeuroopalist antibiootikumide kasutamise järelevalvet kooskõlas algatusega „Üks tervis“⁷⁸ ja looduskeskkonda sattunud ravimijääkide seiret. Selleks on oluline kehtestada antibiootikumide kasutamise registreerimise ja nende kasutamisest teavitamise süsteem. Seiretulemustest lähtuvalt on enim keskkonda mõjutavatele antibiootikumidele või nende jääkidele vaja kehtestada keskkonnakvaliteedi standardid ehk ohutuse taseme piirid. Antimikroobse ravimiresistentsuse probleemist tuleb EL-is aktiivsemalt teavitada kõiki rahvatervise, veterinaaria ja keskkonna valdkonnaga kokku puutuvaid huvirühmi ja avalikkust laiemalt. Leiame, et tuleks täpsustada veterinaarravimite reklaaminõudeid sarnaselt inimestel kasutatavate ravimitega, et veterinaararsti ravimi valik oleks eesmärgipärane, lähtuks looma heaolust ja inimeste tervisest ega kutsuks üles antibiootikumide tarbimisele.
186. Peame oluliseks, et EL-i e-tervise alase koostöö eesmärgiks seataks iga kodaniku õigus ja võimalus saada **digitaalne ligipääs oma terviseandmetele** ning lubada nende turvalist

⁷⁸ EL Nõukogu järeldused antimikroobse resistentsuse mõju kohta inimtervishoius ja veterinaarias – algatuse Üks tervis aspekt, 22. juuni 2012, nr 2012/C 211/02.

jagamist erinevate e-teenuste kasutamiseks. Et võimaldada igale inimesele aastaks 2018 elektrooniline terviselugu, on vaja eemaldada hulk tehnilisi takistusi. Seni on terviseandmete digitaalsel kasutamisel keskendunud ühiste tehniliste standardite loomisele, mis on jätkuvalt väga oluline lõppeesmärk. Sama tähtis on leppida EL-is kokku järkjärguline tegevuskava, millega tagatakse kindlaksmääratud terviseandmete digitaalne töötlemine ning nende jagamine patsientide ja teiste tervishoiuteenuste osutajatega, sealhulgas piiriülevalt. Järkjärguline tegevuskava võimaldab paremini koordineerida standardiseerimise pingutusi. Eelnevaga on tihedalt seotud õigusruumi korrastamine. Leiame, et EL-i isikuandmete kaitse määrus peab looma suurema õigusselguse kogu Euroopas, kuid eraldi tähelepanu vajab selle rakendamine tervishoiuteenuste osutamisel ning valdkonna innovatsiooni toetamisel. Digitaaltehnoloogia erakordselt kiire arengu tõttu tekib järjest enam andmeid kodanike endi kasutuses olevatest nutiseadmetest. Leida tuleks lahendused selliste andmete ja tervishoiuasutustes tekkivate andmete optimaalseks kooskasutuseks.

187. Nii tervisesüsteemide jätkusuutlikkust kui ka vananevat elanikkonda silmas pidades on oluline ka senisest **tihedamini integreeritud tervise- ja sotsiaalsektor**. Uue võimalusena patsiendikesksemate tervise teenuste arendamisel ning tervisesüsteemide jätkusuutlikkust silmas pidades on **personaalmehitsiini areng**. Siin tuleks tegeleda näiteks **tervise- ja geenandmete ühiskasutusega**, arvestades nii andmete suurt hulka kui ka privaatsusküsimusi.
188. Liikmesriikide vahel kogemuste vahetamine annab meile põhjaliku ülevaate EL-i tervisesüsteemidest, võimaldab üle võtta häid kogemusi ning suurendada tervise poliitika nähtavust EL-i majandus- ja rahandus poliitika kontekstis, mistõttu peame oluliseks **tervisesüsteemide toimivuse analüüsimist** (*HSPA – Health System Performance Assessment*), kuna see aitab teha tõendus põhiseid valikuid tervisesüsteemide tugevdamisel ning näitab tervisesüsteemi läbipaistvuse ja aruandekohustuse vajalikkust. Ravimite kulutõhususe analüüsimiseks kasutatakse klassikaliselt **tervisetehnoloogiate hindamist** (*HTA – Health Technology Assessment*), mida soovitakse viimastel aastatel laiendada ka meditsiiniseadmetele, seetõttu peame vajalikuks tõhustada ja paremini koordineerida EL-i tasandil HTA tegevust ning leiame, et hindamisega tuleks tegeleda veelgi laiemalt, sealhulgas rahvatervise programmide, tervishoiuteenuste ja e-teenuste arendamisel.

TRANSPORT, TELEKOMMUNIKATSIOON JA ENERGEETIKA

Transport

189. Tõhus ja hästitoimiv transpordikorraldus ning -taristu on Euroopa Liidu nelja põhivabaduse realiseerimise üks aluseid ning konkurentsivõime suurendamise vältimatu eeldus. 2011. aasta transpordipoliitika valges raamatus⁷⁹ esitatud transpordipoliitika pikaajalise strateegia üks põhilauseid on „**liikuvuse piiramine ei ole lahendus**“. Sellest ei tohi tulevikus loobuda. Transpordipoliitika on oma piiriülese iseloomu tõttu Euroopa majandusliku integratsiooni oluline element.
190. Valdkondlikus transpordipoliitikas toetame maanteeveo-, lennundus-, raudtee- ning merendussektori jätkuvat **avamist**, et tagada EL-i transpordituru integreeritus. Uute EL-i algatuste väljatöötamisele peavad eelnema põhjalikud mõjuanalüüsid, mis arvestavad liikmesriikide ja piirkondade erinevusi. Sealjuures peaksid EL-i algatused tagama ühelt poolt eri süsteemide koostalitlusvõime, teiselt poolt vältima konkreetsete tehnoloogiate põhjendamatut eelistamist ja investeeringuid, mis võivad kiiresti osutuda aegunuks. Kogu transpordisektoris on oluline rakendada **reegleid ühtselt** ning vähendada keskkonna- ja halduskoormust, mida aitab saavutada **e-lahenduste laialdasem kasutuselevõtmine**. Pikemas perspektiivis peaks üleeuroopaliste ja rahvusvaheliste infosüsteemide kasutamine võimaldama paberdokumentidest loobuda ning kasvuhoonegaaside heitmeid vähendada, säilitades samal ajal transpordisektori tõhususe.
191. Asudes EL-i äärealal vajab Eesti nüüdisaegseid ühendusi Euroopa keskustega. Riigi konkurentsivõime seisukohalt on eluliselt vajalikud **kvaliteetsed lennuühendused**, seda ka juhul, kui kõik liinid ei ole alati kommertsalustel tasuvad. Peame oluliseks jätkata suurte EL-i ühishuviprojektide arendamisega, et luua lõunasuunalised heatasemelised ning Eesti ja sihtpiirkondade vajadusi rahuldavad maismaaühendused **Via Baltica ja Rail Balticu** näol. Veetranspordi arendamisel on tähtis koostöö naaberriikide sadamate vahel, tagamaks jäävabad ühendused talvisel navigatsiooniperioodil ning vajaduse korral üksteise abistamist ohtude ja õnnetuste korral. Tähelepanu tuleb pöörata ka ühenduste parandamisele EL-i naaberpiirkondadega, kasutades selleks võimaluste piires Euroopa territoriaalse koostöö programmi vahendeid.
192. Üleeuroopaline transpordivõrk (TEN-T) tuleb välja arendada 2013. aastal kokkulepitud kujul, tegemata märkimisväärseid muudatusi **võrgukoridoride paiknemises ja EL-i ühishuviprojektides**. Sealhulgas peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon hindaks, kuidas on põhivõrgu koordinatsiooni- ja juhtimissüsteem rakendunud ning kas ja milliste meetmete abil tuleks seda täiendada.

⁷⁹ Euroopa ühtse transpordipiirkonna tegevuskava – Konkurentsivõimelise ja ressursitõhusa transpordisüsteemi suunas, 28.03.2011, KOM(2011) 144.

193. Peame oluliseks transpordiprojektide ELi-poolsel finantseerimisel tagada **piisav rahastus Rail Balticu raudteeprojekti elluviimiseks** ja seega strateegilise põhja-lõuna-suunalise raudteekoridori tekkimist, mis ühendab Eestit paremini EL-i siseturuga. Kestlikkuse huvides peab ka **järgmises finantsraamistikus** jätkuma EL-i piiriüleste koostööprojektide rahastamine keskselt juhitava **taristurahastu** kaudu. Samuti toetame tulemuste maksimeerimiseks endist viisi erinevate EL-i rahastute kombineerimise lubamist eeldusel, et välditakse dubleerimist. **Toetame finantsinstrumentide laiemat kasutamist** transporditaristu rahastamisel, kuid need instrumendid peavad olema lihtsad, läbipaistvad ning seeläbi atraktiivsed nii abi andjale kui ka saajale.
194. Nüüdisaegsetel info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) lahendustel on potentsiaali aidata tugevalt kaasa nii liikuvusele kui ka ressursi- ja keskkonnasäästlikkusele. Oleme seisukohal, et IKT poliitika olulised põhimõtted, näiteks avaliku sektori infosüsteemide perioodiline ajakohastamine ja **andmete ühekordne esitamine**, peavad kajastuma ka transpordivaldkonnas. Oleme avatud uute tehnoloogiate kasutamisele transpordisektoris ning toetame üleeuroopaliste reeglite ja standardite kujundamist **autonoomsete sõidukite** turvaliseks ja kiireks kasutuselevõtuks. Olemasolevate ja loodavate kohustuslike üleeuroopaliste **transpordi infosüsteemidega peaksid liituma kõik liikmesriigid** ning nende kaudu osutatavate teenuste hulka tuleb suurendada. Lisandväärtust näeme maanteetranspordi ühendatud infosüsteemide (näiteks ERRU, Tachonet, Resper)⁸⁰ edasiarendamisel.
195. Kolmandaid riike hõlmavas transpordipoliitikas on paljud probleemid kergemini lahendatavad pigem EL-i kui liikmesriikide tasandil. See eeldab, et Euroopa Komisjon tegutseb **aktiivselt oma pädevuse piires**. EL peab transpordi teemal olema rahvusvahelistes organisatsioonides ning suhetes kolmandate riikidega **ühtne** ning samuti **seisma liikmesriikide huvide eest**. Oluline on tagada, et kolmandad riigid täidaksid rahvusvaheliste lepingutega võetud kohustusi.
196. Maanteetranspordi valdkonnas peame tähtsaks **vähendada bürokraatiat** ning eemaldada kaupade ja teenuste vaba liikumist takistavad tõkked. Kindlasti tuleb jätkata maanteevedude liberaliseerimist, vaja on **loobuda kabotaažipiirangutest**⁸¹ ning astuda vastu protektsionismiilmingutele nii kauba- kui ka reisijateveo puhul. Ühtse transpordituru toimimiseks on oluline rakendada **kehtivaid nõudeid ühetaoliselt**, mida tuleks

⁸⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1071/2009 artikli 16 alusel loodud riiklik elektrooniline register autoveo-ettevõtjate kohta (ERRU), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 165/2014 artikli 31 alusel loodud riiklik elektrooniline register kutselisele autojuhile väljastatud juhikaartide kohta (TACHOnet), Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/126/EÜ artikli 15 alusel loodud Euroopa Liidu juhilubade võrgustik (RESPER).

⁸¹ Kabotaaž – maanteeveoteenuse osutamine vedaja poolt liikmesriikides, mis pole tema asutamiskohaks. Praegu on kabotaažveod piiratud (pärast rahvusvahelist vedu on vedajatel lubatud teha kolm kabotaažvedu seitsme päeva jooksul), mis takistab ühtse turu toimimist ja suurendab EL-i veoteenuseosutajate kulusid. Peale siseturu tugevdamise ja majandusliku kasu on küsimus oluline ka kliima- ja energiapoliitika kontekstis: tühisõitjate hulga vähenemine säästaks nii keskkonda kui ka energiat. Eri poliitika valdkondade sidusus peab nende temade puhul olema suurem.

esmajärjekorras saavutada olemasolevate institutsioonide ja koostööformaatide kaudu (sh EuroControlRoute).⁸²

197. Toetame transpordi valges raamatus esitatud **liiklusohutuse** eesmärki viia maanteeliikluses hukkunute arv **2050. aastaks nullilähedaseks**. Esmajärjekorras tuleks üle vaadata kutselistele juhtidele kehtestatud nõuded, kohandada neid lähtuvalt maismaatranspordi arengule ning muuta töö- ja sõiduajale kehtestatud nõuded lihtsamini järgitavaks. Samuti tuleb tähelepanu pöörata **vähemkaitstud liiklejate** nagu jalgratturid, jalakäijad ning erivajadustega liiklejad **ohutuse tagamisele**.
198. Teekasutustasude (sh teemaksude) puhul peame oluliseks ühtlustada ja muuta läbipaistvamaks tasumäärade kujundamise põhimõtted ning suunata kogutavad tasud tagasi **transpordisüsteemi optimeerimisse**, sealhulgas taristu kvaliteedi parandamisse, säästva transpordisüsteemi kujundamisse ning transpordi keskkonna- ja kliimamõju vähendamisse. Samuti peame tähtsaks ühtlustada tehnoloogilised lahendused ELi-üleselt. Samas peaks **liikmesriikidele jääma õigus ise otsustada**, kas ja millistele sõidukiliikidele EL-i reeglite raames teekasutustasu oma territooriumil rakendada, seda nii aja kui ka läbisõidu põhjal. Tasude kehtestamisel tuleb **kaaluda kogumõju majandusele, keskkonnale ja elanikele**, sealhulgas mõju inimeste toimetulekule, transporditeenuste hinnale ja teenuste kättesaadavusele, ettevõtluse konkurentsivõimele jms.
199. Bussiühistranspordi korraldamise reeglite ajakohastamisel on vaja, et säiliks **otselepingute sõlmimise võimalus**, eelkõige kohaliku pädeva asutuse kontrolli all oleva vedajaga, et tagada vastavus kohaliku tasandi spetsiifikale ja nõudlusele, bussiühistranspordi korraldamise operatiivsus ning paindlikkus.
200. Raudteevaldkonna õigusaktides vajame erandeid, et tagada tõrgeteta tööks vajalik õiguslik ja tehniline ühilduvus EL-i ja kolmandate riikidega, kus kehtib sama raudteelaius (1520 mm). Peale tehniliste iseärasuste erineb raudteevõrgu hõredusest ja suhteliselt vähesest reisijate arvust tingituna ka meie reisijateveo turu olukord paljude Euroopa tiheasustusega piirkondade olukorrast, mida silmas pidades tavaliselt EL-i tasandi eelnõud välja töötatakse. **Reisijateveo optimaalseks korraldamiseks vajame õigusaktides seetõttu suuremat paindlikkust**. Raudteevaldkonna õigusloomes on Euroopa Komisjon tulnud samades küsimustes välja uute algatustega enne, kui eelmisi on jõutud täielikult üle võtta ja rakendada. Seetõttu ootame, et edaspidi keskendutaks eelkõige juba **jõustunud õigusaktide rakendamisele**.
201. EL-i õhustranspordi õigusraamistikus tuleb arvestada äärepoolsete piirkondade vajadustega. Kuivõrd Eestis puudub praegu ka nüüdisaegne rahvusvaheline rongiliiklus, mis konkureerib

⁸² *Euro Contrôle Route* (ECR) – Euroopa Liidu liikmesriikide maanteetranspordi järelevalve eest vastutavate asutuste koostööformaat, mille eesmärk on piiriülese koostöö, ühiste õppuste ning harmoneeritud järelevalvega parandada liiklusohutust ja juhtide töötingimusi ning tagada maanteetranspordi jätkusuutlikkus ja aus konkurents.

Euroopa keskmises asuvas riikides edukalt lennutranspordiga, siis Eesti **konkurentsivõime seisukohalt on kvaliteetsete lennuühenduste olemasolu äärmiselt oluline**, eelkõige välisinvesteeringute ja turismi soodustamiseks. Eesti turgu iseloomustavad **väike teeninduspiirkond ning perifeerne geograafiline asukoht**, mistõttu inimeste liikuvuse ja majandusarengu tagamiseks vajavad ajakohastamist ning paindlikumaks muutmist nii lennunduse avaliku teenuse praegune regulatsioon, mida on rahvusvaheliste lendude puhul praktikas äärmiselt keeruline rakendada, kui ka lennundussektori riigiabi reeglid. Toetame **ühtse Euroopa taeva (SES – Single European Sky)** tulemuslikku rakendamist, sealhulgas koostööd eri aeronavigatsiooniteenuste osutajate vahel, samuti funktsionaalsete õhuruumiosade⁸³ tõhusamat koostööd, tugiteenuste turu avamist ning piiriülese lennujuhtimise rakendamist. EL peab jätkama ja tõhustama kolmandate riikidega lennunduslepingute sõlmimise protsessi. Nimetatud lepingud peaksid sisaldama konkurentsi reguleerivaid sätteid, et oleks tagatud EL-i ja kolmandate riikide lennuettevõtjate võrdne kohtlemine.

202. Peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon töötaks välja üldised **kaugjuhitavate õhusõidukite ühtsed ohutusnõuded**, kuid väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukite ohutusnõuete rakendamisel peaks liikmesriikidele jääma suurem paindlikkus. Peale ohutusnõuete peab mehitamata õhusõidukite käitamise reeglites arvesse võtma **turvalisust, andmekaitset ning isikute eraelu puutumatust**.
203. Laevanduses toetame endiselt ühtse siseturu arendamist ja tolliprotseduuride korduvuse kaotamist. Kuivõrd ligi 90% EL-i väliskaubandusest toimub meritsi⁸⁴, siis EL-i liikmesriikide lipu all sõitvate laevade konkurentsivõime tagamiseks ning konkrentsimoonutuste vältimiseks tuleks üldjuhul eelistada uute eeskirjade väljatöötamist ja jõustamist **Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO – International Maritime Organization) tasandil**, kus need rakenduksid üleilmselt. Püüeldes ühtsete EL-i seisukohtade kujundamise poole IMOs, peab lähtuma olemasolevast õigusraamistikust ja võtma **tasakaalustatult arvesse liikmesriikide huvisid**. Laevanduse suurt halduskoormust saaks leevendada enamate laevadokumentide (tunnistused, logiraamatud jms) **elektroonsesse vormi** viimisega kogu EL-is. Tuleks püüelda tunnistuste elektroonse vormi rakendamise poole ka IMO tasandil. Eeskirjade väljatöötamisel peab silmas pidama, et EL-i laevastiku osakaal maailma laevastikus peab suurenema või vähemalt säilima olemasoleval tasemel – vastasel korral väheneb ka EL-i riikide konkurentsivõime ja olulisus IMO tasemel.
204. Laevanduses juba kehtivate või arutlusel olevate keskkonnanõuete täitmine eeldab üldjuhul kulukate investeeringute tegemist tehnoloogiliste lisavahendite kasutuselevõtuks ja mõned

⁸³ „Funktsionaalne õhuruumiosa” (FAB, *Functional Airspace Block*) – operatiivsetel vajadustel põhinev õhuruumiosa, mis luuakse riigipiire arvestamata ja milles aeronavigatsiooniteenused ja nendega seotud funktsioonid on tulemustel põhinevad ja optimeeritud, et igas funktsionaalses õhuruumiosas toimuks tõhustatud koostöö aeronavigatsiooniteenuste osutajate vahel või vajaduse korral kasutatakse integreeritud teenuste osutajat.

⁸⁴ http://ec.europa.eu/transport/modes/maritime/index_en.htm (19.11.2015).

liikmesriigid annavad sellele tegevusele riigiabi. Konkurentsimoonutuste vähendamiseks peaks kaaluma riigiabi piiramist või **laevade keskkonnasõbralikumaks muutmise toetamist** järgmises finantsraamistikus keskselt EL-i vahenditest. Laevanduse keskkonnanõuete kehtestamisel tuleb arvestada ohuga, et sellega kaasnev hinnatõus võib tekitada modaalse nihke maismaatranspordile, mis on üldjuhul suurema negatiivse keskkonnamõjuga kui meretransport.

Infoühiskond

205. Informatsiooni loomine, kasutamine ja töötlemine on muutunud järjest tähtsamaks majanduslikuks, poliitiliseks ja kultuuriliseks tegevuseks, mille kaudu tekkiva teadmuse ärakasutamine võimaldab Euroopa Liidul majanduslikult kasvada ning suurendada konkurentsivõimet rahvusvahelisel tasandil. Selle võimaldamiseks on tähtis edendada andmete vaba liikumist, elektroonilise side ja e-valitsuse arengut ning usalduse ja turvalisuse suurenemist.

Andmete vaba liikumine

206. Andmete kiire, takistusteta, turvaline ja usaldusväärne liikumine on tänapäeva ühiskonna üks alustalasid. Koos tehnoloogia arenguga on andmetest saanud ressurss, mille ärakasutamine on üks peamisi ühiskonna ja majanduse arengu vedajaid. Tänapäeval oskame andmeid hästi koguda ning neid üha paremini kaitsta ja turvata, kuid puudub liikumapanev jõud andmete vabaks liikumiseks, mis näiteks avaks ka uut tüüpi äripotentsiaali. **Andmete vaba liikumine peab saama tegelikkuses toimivaks EL-i viiendaks põhivabaduseks** kaupade, teenuste, kapitali ja isikute vaba liikumise kõrval. Digiteeritud andmevahetus võimaldab suurendada läbipaistvust ning anda kodanikele parema ülevaate nende andmete kasutuse üle.

207. Selleks on tähtis tagada, et **iga füüsiline ja juriidiline isik oleks enda kohta käivate või enda tekitatud andmete omanik**, olenemata sellest, kas andmete töötleja on avaliku või erasektori asutus. Isikutel peab olema reaalne kontroll oma andmete üle. See tähendab õigust oma isikuandmeid, oma isikut käsitlevaid andmeid ja ka enda tekitatud andmeid nende töötlejalt välja võtta elektroonselt ja masinloetavalt ning edastada andmeid soovi korral enda valitud andmetöötlejatele.

Elektrooniline side

208. Nüüdisaegsed ja ülikiired sideühendused on kujunenud ühiskonna lahutamatuks osaks, ilma milleta oleks andmetel tuginevat ühiskonda raske ette kujutada. Kõikjale ulatuv, kõigile kättesaadav ning üleilmselt konkurentsivõimelise kiiruse ja kvaliteediga sidetaristu on ühiskonna arengu, innovatsiooni, konkurentsivõime ja majanduskasvu üks eeldusi. Eri turutõrgetest (nt hajaasustus) tulenevalt ei suuda aga turg üksi sidevõrkudele pandavaid ootusi täita, mistõttu on riigi ülesanne valdkonna arengut soodustada, et **kõikjal Euroopa Liidus oleks tagatud juurdepääs ülikiirele internetile**.

209. Kuivõrd määrav osa sidevaldkonda reguleerivast õigusest lepitakse kokku EL-i tasandil, on oluline, et ka EL-i elektroonilise side poliitika ülevaatus **soodustaks endist viisi konkurentsi ja vähendaks operaatorite kulusid** terves Euroopa Liidus. Inimeste reisimise, ettevõtete piiriülese tegutsemise ja riiklike piiriüleste algatuste (piiriülesed e-teenused, andmesaatkondade rajamine⁸⁵ jt) tõttu peaks tuleviku vajadustele vastava lairiba taristu arengu eestvedaja olema Euroopa Liit. Samuti on oluline **kaotada EL-is aastaks 2018 rändlustasud** (rändluse hulgihindade alandamise kaudu), et ülikiire internet oleks riigisiseste hindadega kättesaadav ka piiriüleselt. Oluline on tagada **võrguneutraalsuse põhimõtte järgimine** ja rakendamine, et luua telekommunikatsiooniettevõtetele ja võrgupõhiste teenuste pakkujatele võrdsed võimalused.
210. Kasvav mobiilsus ja nutiseadmete järsult suurenenud kasutamine tekitab järjest suurenevat nõudlust traadita lairibaühendust võimaldavate raadiosagedusalade järele. Suureneva vajaduse katmiseks on oluline **leida sobivad sagedusvahemikud ja ühtlustada nende kasutusseandmise ajakavad**, arvestades sealjuures vajadust viia Euroopa Liidu äärealade sagedusvahemikud kooskõlla kolmandate riikidega ja tagades sageduste tõhusa kasutamise.
211. Sidevõrkude arendamine aitab ka vähendada võrgu ülekoormust ja kindlustab võrguneutraalsuse põhimõttest lähtuva arengu, mis on tähtis, tagamaks **vaba, avatud ning ettevõtetele võrdseid konkurentsitingimusi pakkuv ja innovatsiooni soodustav internet**. EL ja tema liikmesriigid peaksid aktiivselt ja ühehäälselt osalema interneti numbrite määramise asutuse (IANA)⁸⁶ funktsioonide üleilmastumise protsessis ja eelistama sealjuures lahendusvariante, mis tagavad tasakaalu üleilmse kogukonna eri sidusrühmade (valitsused, ettevõtlus, vabakond, teadlaskond jm) vahel ning aitavad internetti kui avatud ja piirideta keskkonda stabiilselt toimida ning vältida valitsuste või muude (füüsiliste või juriidiliste) isikute või üksuste võimalusi sekkuda ühepoolselt **tervikliku üleilmse interneti** toimimisse.

E-valitsemine

212. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) tõhusa ja uuendusliku ärakasutamise abil peab toimuma nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide avalikus halduses arenguhüpe. Praegu on e-valitsemise potentsiaal Euroopa Liidus suurel määral nii piiriüleselt kui ka liikmesriikides kasutamata.
213. E-valitsemine pakub nii era- kui ka avaliku sektori jaoks hulga võimalusi. Erinevate nõuetele või reeglitele vastavust tõendavate andmete kiirem, usaldusväärsem ja väiksemate kuludega

⁸⁵ Andmesaatkonnad on riigipilve laiendus, mille kaudu on võimalik andmeid ja teenuseid varundada või vajaduse korral opereerida turvalisest andmekeskest väljaspool riigi territoriaalseid piire. Andmesaatkonna peamine eesmärk on tagada riigi digitaalne järjepidevus.

⁸⁶ IANA (*Internet Assigned Numbers Authority*) on sisuliselt interneti „telefoniraamatu“ „korrupidaja“. IANA funktsioonide haldamine on üle antud ICANN-ile (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*), kuid endiselt administreerib IANA muudatusi domeeninimede juuresooni. IANA funktsioonide üleilmastumise protsessi (üleilmse sidusrühmade kogukonna kokkukutsumine ja ettepanekute tegemine) peaks juhtima ICANN.

vahetus piiriüleste ühiste teenustena aitaks muuta ühtse turu läbipaistvamaks ja tõhustada selle toimimist, säästes kõigi turuosaliste aega ja raha. **E-valitsemise potentsiaali ärakasutamiseks** tuleb Euroopa Liidus võimalikult kiiresti kokku leppida ühistes valdkondade üleste koosvõime põhimõtetes ja baaskomponentides. See võimaldab muuta tõhusamaks ja soodsamaks Euroopa Liidu ülest ja regionaalset koostööd ning soodustab innovatsiooni ka valdkondades, kus koostöövajadus on väiksem. **Euroopa koosvõime raamistiku ülevaatuse** käigus tuleb seada poliitiliseks eesmärgiks, ja EL-i keskse rahastuse puhul kohustuslikuks, raamistiku ja ühtsete baaskomponentide rakendamine EL-i tasandil käivitatud piiriülese andmevahetuse ja e-teenuste jaoks.

214. Suure usaldusväärusega **elektroonse identiteedi ja usaldusteenuste vastastikune tunnustamine ja kasutuselevõtt** kui majanduskasvu üks olulisi võimaldajaid on endist viisi prioriteetne. Euroopa Liit peaks töötama selle nimel, et kõigil EL-i elanikel oleks elektroonne identiteet ja nad kasutaksid seda. **eIDAS määruse kiireks ja tulemuslikuks ellurakendamiseks** peaksid EL-i institutsioonid ja liikmesriigid tegema rohkem **koostööd erasektoriga**, eriti pankade ja sideettevõtetega, et tagada digitaalallkirja laialdane kasutuselevõtt ja luua võimalused täiselektroniliseks asjaajamiseks. Eesti teeb ettepaneku seada EL-i tasemel mõõdik kvalifitseeritud digitaalallkirjade kasutuse kohta ja **eesmärk saavutada tööhõivelise elanikkonna seas 20%-line digitaalallkirja kasutus**.
215. Eesti peab oluliseks rakendada kogu EL-i ulatuses avaliku sektoriga asjaajamises **andmete ühekordse küsimise põhimõtet**. Et andmevahetus liikmesriikide ja ka EL-i ametiasutuste vahel saaks toimuda automaatselt, peaks EL töötama valdkonnaüleste **avatud tehnoloogiaga masinloetava andmevahetuse** ja üksteise usaldamise põhimõtete piiriülese elluviimise nimel. Valdkondlike õigusaktide alusel juba toimub ulatuslik ja järjest suurenev piiriülene andmevahetus, muu hulgas justiits- ja siseasjade, maksu- ja tolli, siseturu (tarbijakaitse, tehnilise harmoneerimise jm) valdkondades. **Ühtsed standardid ja nende rakendamise juhised** on vajalikud nii olemasoleva liikmesriikidevahelise andmevahetusala koostöö tõhustamiseks ja soodustamiseks terve elutsükli jooksul kui ka innovaatiliste uute lahenduste eelduseks. Oluline on viia Euroopa Liidu tasandil ellu **andmete ühekordse küsimise põhimõtte juhtprojekt**.
216. Avaliku sektori innovatsioonile annaks tõuke ka uute tehnoloogiliste lahenduste tõhusam ärakasutamine ning **IT-koordinatsiooni parandamine EL-i institutsioonides**. Omavaheline tihedam koordinatsioon aitaks kaasa nii digitaalallkirja kasutuselevõtule kui ka tõhusamale andmevahetusele avalikus halduses EL-i tasandil, tooks esile olemasolevate ja kavandatavate lahenduste head ja vead ning edendaks parimate lahenduste kasutuselevõttu terves EL-is.
217. Euroopa Komisjoni roll on poliitika kujundamine. Piiriüleste avalike teenuste pakkumist võimaldavate infotehnoloogiliste lahenduste vahetu haldamine ja majutamine tuleks

delegeerida suuremahuliste IT-süsteemide Euroopa ametile **eu-LISA**⁸⁷. Amet **peaks muutuma valdkondade üleseks ja haldama muu hulgas EL-i e-valitsemise baaskomponente**. Keskne arendamine, mida korraldab spetsialiseeritud kompetentsikeskus, annab iga süsteemi puhul sünergia, kokkuhoiu, tõhususe, turvalisuse ja koostalitusvõime ning tagab jätkusuutliku arendamise ja haldamise. Eu-LISA mandaadi laiendamine võimaldaks hoida kokku kulusid ning arendada turvalist tehnoloogiabaasi eu-LISA praeguste sisejulgeolekualaste põhiülesannete⁸⁸ kõrval ka teistes olulistes valdkondades (näiteks **EL-i tolliinfosüsteemi ning e-õiguskeskkonna ja e-Codexi keskne haldamine ja arendamine**). Lõpptulemusena peaks eu-LISA hoida olema kõik EL-i tasandi piiriüleste teenuste ja koostalitusvõime baaskomponendid.

218. Euroopa Komisjon peaks koos liikmesriikidega kasutama **e-valitsuse tegevuskava** ning teisi vahendeid, sealhulgas **Euroopa poolaasta**, ka innovaatiliste avaliku sektori kogemuste arendamiseks ja juurutamiseks ning liikmesriikide edusammude hindamiseks. Sealhulgas tuleks sihiks võtta edendada **avaliku sektori infosüsteemide perioodilise ajakohastamise põhimõtet**⁸⁹, muu hulgas EL-i taseme mõõdiku seadmisega.

Usaldus ja turvalisus

219. Küberturve on infoühiskonna arengu ja sellega kaasneva majandusliku kasu võtmetähtsusega võimendaja, samuti on turvalisus IKT kaudu põhi- ja kodanikuõiguste realiseerimise alus. IKT-lahenduste laialdane kasutuselevõtt sõltub üha enam sellest, kas neid lahendusi peetakse turvaliseks. Juba praegu on Euroopa Liidus palju piiriülest ristsõltuvust, eriti märkimisväärse küber-turvariskiga majandusvaldkondades (nagu telekommunikatsiooni-, finants- jm sektorites). Seetõttu on **ühise küberturbe tagamine Euroopa Liidus** üks siseturu tõhusa toimimise oluline eeltingimus.
220. Praegu on küberturbealane koostöö liikmesriikide vahel killustatud ning toimub hea tahte alusel, kuigi võrgu- ja infoturbe direktiivi rakendamine peaks koostööd institutsionaliseerima ja tihendama. Küberturbealane ühistegevus ei peaks piirduma liikmesriikide ja EL-i institutsioonide vahelise koostööga. Oluline on, et vastastikku jagataks rohkem võimekusi, tehnoloogiat ja teavet riiklikus küberruumis toimuva kohta. See omakorda aitaks kõigil liikmesriikidel paremini hinnata riske ja ohtusid ning võimaldaks üksteise informeerimise, abistamise ning ühiselt harjutamise ja reageerimise kaudu parandada usaldust ja turvalisust kogu EL-is. Liikmesriigid peavad koostööd tegema eriti nende elutähtsate teenuste korraldamisel, mille puhul on olemas piiriülene ristsõltuvus. Lõppeesmärk peaks olema olukord, kus on võimalik **turvata kogu EL-i küberruumi ühtse tervikuna**.

⁸⁷ Euroopa amet vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suuremahuliste IT-süsteemide operatiivjuhtimiseks (eu-LISA).

⁸⁸ Schengeni infosüsteemi SIS II, viisainfosüsteemi VIS ning asüülitaotlejate ja ebaseaduslike piiriületajate sõrmejälgede võrdlemise infosüsteemi Eurodac haldamine.

⁸⁹ *No-legacy principle*.

221. Toetame EL-i keskse küberturbe võime suurendamist, sealhulgas EL-i võrgu- ja infoturbeentsidentidega tegeleva rühma **CERT-EU⁹⁰ tegevuse laiendamise** ning Euroopa Võrgu- ja Infoturbe Ameti (**ENISA**) **mandaadi ja tegevuse laiendamise** kaudu. Eesti toetab ENISA-le praegusest tugevama mandaadi andmist, et võimaldada ametil koos Euroopa Komisjoniga tõhusamalt edendada **liikmesriikidevahelist koostööd** ja abistada liikmesriike küberturbe tagamisel teadmuse pakkumisega. Peale CERT-EU praeguste tegevuste EL-i institutsioonide turvamisel võiks selle roll suurened üleeuroopalise CERT-ide koostöö tagamisel.
222. Intensiivset ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist **teadus- ja arendustegevust küberturvalisuse valdkonnas** tuleb jätkuvalt toetada Horisont 2020 jt teadus- ja arendustegevuse rahastute raames.
223. Infoühiskonna toimimise ning paljude elutähtsate teenuste turvalisuse ja ohutuse tagamise üks eeldusi on **usaldusväärne krüptoalgoritmide kasutamine**. Eesti toetab krüpteerimistehnoloogiatega seotud julgeolekuprobleemide analüüsimist ja peab Euroopa julgeolekuaruatludes osaledes tähtsaks, et ühiskonna turvalisust tagataks viisil, mis ei diskrediteeri krüpteerimistehnoloogiatel põhinevate toodete ja teenuste usaldusväärsust.
224. Euroopa lähenemine küberturbele peab olema osa terviklähenedmisest küberkaitsele ja -julgeolekule. Eesti toetab **EL-i küberjulgeoleku strateegia uuendamist** ning selle käigus eelkõige elutähtsate sektorite põhiste (sh lennundus-, transpordi-, energia- ja telekommunikatsioonisektorid) küberturbe meetmete käsitlemist.

Energeetika

225. Euroopa Liidu energiapoliitilised valikud peavad lähtuma eesmärgist saavutada Euroopa Liidu majanduskeskkonna konkurentsivõime paranemine võrdluses teiste maailma regioonidega. Selleks koondatakse Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiline juhtimine ja valdkonnapoliitika kujundamine **Euroopa energialiidu strateegia** alla⁹¹. Eesti Euroopa-suunaline energiapoliitika aastatel 2015–2019 on seega tihedalt põimunud energialiidu arendamisega. Eesti eesmärkide saavutamisel energialiidus on **suur roll regionaalsel koostööl**, kus Läänemere-äärsed riigid on Läänemere energiaühenduste kava (BEMIP) senisel elluviimisel ülejäänud Euroopa Liidu piirkondadele hea eeskuju.
226. **Energiajulgeoleku tagamine** ja Põhja-Balti elektri- ja gaasituru väljaarendamine ning selle liitmine EL-i ühtse energiaturuga on Eesti Euroopa Liidu energiapoliitika üks prioriteete. Importenergia moodustas 2013. aastal EL-is tarbitavast energiast umbes 53% (2002. aastal oli vastav näitaja umbes 47%, kümnend varem alla 40%). Eesti energiasõltuvuse määr oli

⁹⁰ EU Computer Emergency Response Team (CERT).

⁹¹ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispankale – Vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika raamstrateegia, 25.02.2015, KOM(2015) 80.

2013. aastal 11,9%, selle näitajaga olime EL-is kõige vähem importenergiast sõltuvuses olev riik. Energiajulgeoleku suurendamiseks ja välistest energia tarnijatest sõltuvuse vähendamiseks tuleb EL-is väärtustada ja paremini ära kasutada Euroopas asuvaid primaarenergia allikaid. **Kodumaiste allikate kasutamisel** tuleb liikuda suurema lisandväärtuse loomise ja väiksema keskkonnamõju tekitamise suunas kooskõlas EL-i ja riigisiseste kasvuhoonegaaside vähendamise ja taastuenergia eesmärkide saavutamisega. See tähendab, et peame töötama selle nimel, et kodumaiste energiaallikate kasutamisele **ei seataks lühikeseks ajaks ebaproportsionaalselt suuri keskkonnanõudmisi**, mis sunnivad tootjaid enneaegu lõpetama energia tootmise EL-is ilma, et asemele tekiks märkimisväärselt väiksema keskkonnamõjuga energia tootmine või tootmine taastuvatest energiaallikatest.

227. Energialiidu eesmärk peab olema likvideerida EL-i **energiasaared** ning vähendada energiasüsteemide sõltuvuse määra eelkõige nende kolmandate riikide energiasüsteemide talitlusest, mis ei rakenda EL-i siseturu põhimõtteid. Balti riikide jaoks tähendab see elektrituru vallas elektrisüsteemide **desünkroniseerimist Venemaa ühendelektrisüsteemist** ja sünkroniseerimist Kesk-Euroopa sagedusalaga. Gaasitaristu arendamise eesmärk on Soome ja Baltikumi ühendamine ühtseks turuks **Balticconnectori** rajamisega ning regiooni ühendamine muu Euroopaga Leedu-Poola gaasiühenduse kaudu. Eesti huvi on tagada suurtele piiriülestele energiataristu projektidele EL-i tunnustus (**ühishuviprojektide staatus**) ja elluviimiseks vajalik toetus. Projektide elluviimisel tuleb lähtuda uues BEMIP raamistikus (2015–2020) kokku lepitud tegevustest ja tähtaegadest.
228. Energia siseturu väljaarendamiseks peame oluliseks **rakendada** kolmandat energiaturu paketti tingimusteta ja **võimalikult väheste eranditega**. Toetame elektrituru võimalikult **turupõhist** toimimist, tugevat heitmekaubandussüsteemi ja **väliskulude faktipõhist arvestamist energiahinnas** Euroopa Liidus. See vähendab riikide vajadust sekkuda turutoimimisse erinevate toetuskeemidega (reguleeritud hinnad, taastuenergia ja fossiilkütuste toetused). EL peab tegutsema EL-i ja Põhja-Baltimaade regionaalsel tasandil, et integreerida energiaturge, ühtlustada turutoimimise reegleid ning tagada turgude läbipaistvus. Tegeleda tuleb ka liikmesriikide **turgude liberaliseerimise** ning **turubarjääride eemaldamisega**. Energia siseturu edendamisel tuleb muu hulgas tagada konkurentsivõimelise hinnaga energia kättesaadavus tööstusele, pöörates samal ajal tähelepanu sellele, et energia hind ei paneks EL-i ettevõtteid võrreldes kolmandate riikide ettevõtetega ebasoodsasse konkurentsiolekorda.
229. Euroopa Liidu elektri ja gaasi varustuskindluse hindamiseks ja tõhustamiseks tuleb jätkata EL-i õigusraamistiku täiustamist, pöörates suuremat tähelepanu lahendustele, mida pakub **regionaalne koostöö**. **Piirkondlik võimsuste piisavuse analüüs** aitaks muuta elektrisüsteemi ja tootmisvõimsuste kasutamist tõhusamaks ning paremini ära kasutada juba olemasolevaid võimsusi, andes tervikliku vaate regiooni elektri varustuskindlusest, kasutada olevatest tootmisvõimsustest ja uute võimsuste vajadusest. Liikmesriikidevahelise koostöö

parandamiseks tuleb piirkondlikul tasandil välja töötada ühtsed siduvad **kavad kriisiolukordade ennetamiseks ja lahendamiseks** tarneraskuste puhul. Impordisõltuvuse vähendamiseks tuleb rakendada meetmeid ja EL-i vahendeid gaasi tarneallikate mitmekesistamiseks ja hoiustamise võimaluste parandamiseks.

230. Euroopa Liidu elektritootjatele on vaja tagada **piiriüleses elektrikaubanduses kolmandate riikide elektritootjatega võrdsed konkurentsitingimused**, mis vähendaks ebakindlust uutesse elektritootmisvõimsustesse investeerimisel. Energiakaubandusel kolmandate riikidega tuleb rakendada samu EL-i piiriülese kauplemise reegleid, mis kehtivad eri hinnapiirkondade vahel EL-i siseturul. Sellisel juhul on tagatud kõikide turuosaliste võrdne kohtlemine ja kooskõla EL-i kaubanduspoliitikaga.
231. Euroopa Liit peab energiaalastes **välissuhetes** suurendama oma ühtsust, koordineeritust ja läbipaistvust. EL peab **jõuliselt rakendama olemasolevat pädevust** konkurentsi-, energia- ja keskkonnapoliitikas, vähendamaks välistarnijate võimalusi liikmesriikidega manipuleerimisel. Meetmete rakendamine nõuab liikmesriikidelt Euroopa tasandil senisest tugevamat **solidaarsust**. Tihendada tuleb koostööd energiaühenduse riikidega ning arendada energiakoridore, mis aitavad mitmekesistada EL-i tarneallikaid.
232. EL-i 2020. ja 2030. aasta kliima- ja energiaraamistikud näevad ette järjest kasvavat taastuvenergiaallikate kasutuselevõttu (aastaks 2020 on Eesti riiklik eesmärk suurendada taastuvenergia osakaalu energia lõpptarbimises 25%; aastaks 2030 on EL-i tasemel kokku lepitud eesmärk suurendada EL-i üleselt taastuvenergia osakaalu 27%-ni). **Pooldame taastuvenergia kasutamise laiendamist ennekõike valdkondades, kus taastuvenergia suudab konkureerida fossiilsete kütustega kõige edukamalt**. Tähelepanu tuleb pöörata taastuvate allikate kasutamisele energiamajanduses ning teadvustada vajadust eelistada kaugkütet piirkondades, kus see on majanduslikult mõistlik. Selles kontekstis on oluline tutvustada Eesti edukat kogemust taastuvenergia kasutuselevõtul soojusmajanduses.
233. Liikmesriikide taastuvenergia ressursside kättesaadavus on erinev ning sellest tulenevalt on erinev ka nende kasutuselevõtu hind. **Koostöömehhanismide kasutamine**⁹² ja riikide taastuvenergia toetuste vähempakkumisturgude avamine soodustab taastuvenergiaallikate kasutuselevõttu nendes liikmesriikides, kus see on majanduslikult kõige põhjendatum. Uus energialiidu juhtimisraamistik peab parimal viisil toetama selliste võimaluste kasutamist, mis võimaldavad liikmesriikidel ühiselt panustada EL-i energiaeesmärkide saavutamisse. Arvestades Eesti head taastuvenergia potentsiaali, on koostöömehhanismide tugevam kinnistumine EL-i õiguses meie strateegiline huvi.

⁹² Taastuvenergia direktiiv võimaldab kasutada kolme liiki riikidevahelisi koostöömehhanisme: 1) statistilised ülekanded, kus taastuvenergia ülejäägiga riik müüb oma taastuvenergia statistika teisele riigile; 2) ühisprojektid, kus ühe liikmesriigi projekti arendatakse ja rahastatakse ühiselt ning toodang jagatakse riikide vahel, ning 3) ühised toetuskavad, kus liikmesriigid ühtlustavad oma toetuskavad ning toodetav energia integreeritakse ühtsesse turgu.

234. Oluline on jätkata tegevusi majanduse energia- ja ressursitõhusamaks muutmisel. Euroopa Liidu tasandil kehtestatavad raamtingimused ja väljatöötatavad meetmed peavad arvestama liikmesriikide regionaalseid ja ajaloolisi eripärasid ning võimaldama meil teha **vajalikud investeeringud põlevkivitööstuse ressursikasutuse parandamiseks**, lisandväärtuse suurendamiseks ning keskkonnamuutuse vähendamiseks.
235. **EL-i 2030. aasta energiatõhususe eesmärgi** arvestamine ja saavutamine peab järgima 2020. aasta eesmärgi loogikat, jättes liikmesriikidele piisavalt paindlikkust sobiva riikliku tõhususe määra ja indikaatori seadmisel. Energiatõhususe valdkond Eestis on EL-i keskmisest märkimisväärselt erinev põlevkivitööstuse suure energiamahukuse ja maagaasi vähesel kasutatavuse tõttu. Seetõttu ei pruugi ühetaolised lahendused EL-i tasemel olla Eestile kõige sobivamad. Toetame EL-i kliima- ja energiaraamistikuga aastaks 2030 seatud Euroopa-ülest mittesiduvat eesmärki suurendada energiatõhusust 27%⁹³ ning anname sellesse **panuse põlevkivitööstuse efektiivsuse suurendamisega, hoonete energiatarbimise vähendamisega ning transpordi energiatõhususe suurendamisega**. Tulenevalt Eesti spetsiifikast peame energia säästmisel oluliseks keskendumist eelkõige energia lõpptarbimisele. Energiatõhususealast koostööd saab teha ja ühistesse eesmärkidesse panustada peale regulatiivsete meetmete ka ühiste energiatõhususe projektide rahastamise tasandil. Sarnaselt taastuvenergiaga on energiatõhususe meetmete rakendamine EL-i piirkondades eri maksumusega, mistõttu võiks Eestil ning teistel Kesk- ja Ida-Euroopa riikidel olla võimalus pakkuda riikidevahelise koostööna **ühiseks rahastamiseks ka energiatõhususe projekte**, sealhulgas kaugkütte ja koostootmise valdkondades. Balti riigid eraldi on suuremahulise energiatõhususe fondi loomiseks liiga väikesed, kuid potentsiaali näeme eri energiatõhususe projektide ühendamisel suuremaks investeeringuobjektiks. Sellised meetmed aitavad kaasa energiateenuste turgude arengule ja võimaldavad rakendada EL-i mõistes kõige soodsama säästupotentsiaali.
236. **Transpordisektori** energiatarbimine on EL-i liikmesriikide lõpptarbimises üsna suure osakaaluga (u 30%), Eestis moodustab see keskmiselt 18%⁹⁴, kuid on viimastel aastatel pigem kasvutrendis. Seetõttu on tõhususmeetmetel, taastuvelektrit kasutava ühistranspordi osakaalu suurendamisel ning taastuvenergiast toodetud vedelatel ja gaasilistel kütustel transpordisektoris täita tähtis roll. **Alternatiivkütuste ning vastava infrastruktuuri arendamise** ja mõistliku liikuvuse soodustamise kaudu on võimalik **kasutusele võtta kodumaiseid ressursse** (näiteks Eesti puhul biometaan), parandada mobiilsust ning tõhustada transpordisektori toimimist. Eesti toetab EL-i algatusi transpordi energiatõhususe suurendamisel ja CO₂ heite vähendamisel, toetades säästlike sõidukitehnoloogiate, kohalike säästlike biokütuste ning taristu tõhusamat kasutamist.

⁹³ Võrreldes 2007. a prognoositud primaarenergia tarbimisega aastaks 2030.

⁹⁴ Allikas: Eurostat. Arvestatud on ajavahemiku 2002–2012 keskmist energiatarbimist transpordisektoris.

237. Eestil on ainulaadne kogemus laiapõhjalise **nutiarvestite taristu** väljaarendamisel ning elektrituru avamisel, mida toetab Euroopas **innovaatiline andmevahetusplatvorm**. Digitaalne infrastruktuur ehk e-ID ja X-tee käsikäes elektri- ja gaasiturude avanemisega ning tarbimisandmete koondamisega võimaldavad tekkida **uutel ärimudelitel** (näiteks agregeeritud tarbimise ja mikrotootmise juhtimisel põhinevad projektid). Samalaadsete protokollide ja andmetöötlusviiside kasutamine paralleelselt energiaturgude omavahelise liitmisega loob võimalusi andmeid dünaamiliselt riskasutada ning pakkuda ja tarbida energiateenuseid üle piiri. Teeme pingutusi, et Eesti elektrituru jaoks loodud lahendused oleksid kasutatavad ka teiste EL-i riikide elektriturgudel, eelkõige Läänemere-äärsetes riikides, mis looks **Eesti energia- ja IT-ettevõtete jaoks kasvupotentsiaali**.
238. Uue EL-i **teadusuuringute ja innovatsiooni strateegia** raames tuleb rõhutada selliste energiatehnoloogiate (sh tarbimise, salvestamise, ülekande ja jaotuse ning tootmise tehnoloogiate) arendamist, mis võimaldavad saavutada energia- ja ressursitõhususe kogu energia väärtusahelas, vähendades ühtlasi ka EL-i impordisõltuvust. Strateegia peaks käsitlema biokütuste kasutusele lisaks ka **alternatiivsete kohalikku päritolu madala süsinikusaldusega kütuste arendamist**, kütuste kasutamisel lenduva CO₂ püüdmist, salvestamist ja sidumist ning imporditavate vedel- ja gaasiliste kütuste asendamist. Toetame Euroopa energialiidu strateegia eesmärki suurendada EL-i eelarvest uurimistöole ja investeringutele antava abi suunamist taastuvenergiasse. BEMIP raamistiku kaudu soovime teha koostööd piirkonna teiste riikidega, et edendada **regiooni uurimiskeskuste ja ettevõtete vahel** edasist **koostööd**, mis aitaks paremini ja kulutõhusamalt kasutada teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni infrastruktuuri, võimeid ning EL-i finantsinstrumente, kasutades seega terviklikumalt ära regionaalset innovatsioonipotentsiaali.
239. Piiriüleste energiajulgeolekut suurendavate energiaprojektide arendamiseks tuleb ka järgmises Euroopa Liidu finantsperspektiivis ette näha **Euroopa Ühendamise Rahastu põhimõttel toimiv instrument**. Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi⁹⁵ soovime energeetika valdkonnas kasutada regionaalsete ühishuviprojektide Eesti-poolse kaasfinantseeringu tagamiseks ning selliste projektide edendamiseks, mis parandavad energiajulgeolekut ning aitavad saavutada kliima-, taastuvenergia- ja energiasäästueesmärke. Lisaks tuleb arvestada sellega, et **energeetikasektori kestliku arengu eelduseks on investeerimiskindlus**.

⁹⁵ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispangale – Investeerimiskava Euroopa jaoks, 26.11.2014, KOM(2014) 903.

VÄLISASJAD

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP)

240. Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika eesmärk on demokraatia, ühiste väärtuste ja julgeoleku edendamine eelkõige vahetus naabruses, aga ka maailmas laiemalt. Selles tegevuses lähtub EL rahvusvahelisest õigusest ning demokraatia, inimõiguste ja õigusriikluse põhimõtetest; need põhimõtted avalduvad suurel määral ka digitaalses keskkonnas. Väärtuspõhise välispoliitika tähtsad osad on internetivabaduse levitamine ning e-valitsemise kaudu panustamine läbipaistvusse, kaasamisse ja korrupsioonivastasesse võitlusesse. Välis- ja julgeolekupoliitika vallas toimib EL-i suhtlus kolmandate riikidega ennekõike EL-i institutsioonide kaudu. EL-i ühise välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnad ja vahendid peavad olema seotud üheks tervikuks ning seostatud muude poliitikavaldkondadega, nagu näiteks kaubanduspoliitika, kliima- ja energiapoliitika.
241. EL vajab järjekindlat ja sisukat **naabruspoliitikat**, mis edendab demokraatlike väärtuste, põhimõtete ja reeglite rakendamist Euroopa Liidu naabruses ja põhineb partnerlussuhetel ja ühistel väärtustel ning mis keskendub partneritega vastastikku huvipakkuvatele valdkondadele: julgeolek, kaubanduse areng, energiaühendused ja -julgeolek ning mobiilsus. Samas peab EL partnereid rohkem eristama nende lõimumissoovi ja -võime alusel, toetades oma tegevustega demokratiseerumise ja reformiprotsesse muu hulgas Euroopa demokraatia sihtkapitali⁹⁶ kaudu.
242. Eesti toetab naabruspoliitika raames aktiivselt **idapartnerlust**. Eesti peab oluliseks Ukraina, Moldova ja Gruusiaga sõlmitud assotsieerimislepingute täielikku rakendamist ja toimimist. Eesti toetab nendes riikides elluviidavaid reforme, muu hulgas selliseid, mis toetavad paremat riigivalitsemist, soodustavad demokraatia arengut, kindlustavad nende julgeolekut ning loovad tõhusama majanduskeskkonna. Neile Euroopa partneritele, kelle lõimumisprotsess on edasijõudnum, tuleb keskpikas perspektiivis avada **ligipääs neljale põhivabadusele** (ning ka viiendale põhivabadusele, andmete vabale liikumisele). Eesti toetab neile riikidele EL-iga liitumisvõimaluse (nn Euroopa perspektiivi) kinnitamist ja peab vajalikuks, et EL panustab idapartnerite arengusse piisavate rahaliste vahenditega.
243. Suhtluses **lõunanaabritega** lähtub EL universaalsetest väärtustest (demokraatia, õigusriik, inimõigused) ning partnerriigi valmidusest reformidega edeneda. Oluline on EL-i koostöö ÜRO-ga ja regionaalsete partneritega kriiside ennetamisel ja lahendamisel, terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse tõkestamisel, kestlike arengueesmärkide saavutamisel ning lõunanaabruse riikide julgeolekusektori reformide toetamisel. Erilist tähelepanu tuleb EL-i lõunanaabruses osutada haridusele ning informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiate

⁹⁶ Ühisteatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele Uus lähenemisviis muutuvale naabrusele, 25.05.2011, KOM(2011) 303.

kasutamisele ühiskonna reformimisel, naiste õiguste toetamisele ning sellise EL-i kaubanduspoliitika arendamisele, mis oleks toeks lõunanaabrite majandusele.

244. **EL-i laienemine** peab jätkuma aluslepingutes sätestatud raamistiku ja tingimuste kohaselt, pidades silmas 2006. aastal kokkulepitud uuenenud laienemiskonsensust⁹⁷. Eesti toetab liitumisprotsessis osalevate Euroopa riikide liitumispürgimusi ja on valmis kõikidele soovijatele edasi andma oma reformikogemusi, et lihtsustada nende ühinemist.
245. Eesti tegutseb aktiivselt EL-i **transatlantiliste koostöövõimaluste arendamise** nimel esmajärjekorras julgeoleku, kaitsekoostöö ja vabakaubanduse valdkondades, toetades kõiki püüdeid arendada transatlantilisi ja strateegilisi suhteid ning EL-i ühtsete seisukohtade kokkuleppimist.
246. EL peab olema **Venemaa-poliitikas** ühtne ja järjekindel, et kindlustada Euroopa julgeolekut ja selle aluspõhimõtteid Venemaa agressiivse käitumise vastu. EL kasutab nii dialoogi kui ka sanktsioone, et lõpetada Venemaa agressioon Ukrainas ning surve kasvamine teistele EL-i naaberriikidele. Sanktsioonid peavad kehtima seni, kuni on täielikult taastatud Ukraina suveräänsus ja territoriaalne terviklikkus. EL peab tõhustama strateegilise kommunikatsiooni võimet, et seista vastu Venemaa väärinfo levikule. Probleemid EL-Vene suhetes on Venemaa aetava poliitika tõttu pikaajalise iseloomuga. Suhteid on võimalik parandada, kui Venemaa asub täitma oma rahvusvahelisi kohustusi, eelkõige austades oma naabrite suveräänseid valikuid ning territoriaalset terviklikkust. Suhetes Venemaaga peab EL järjekindlalt nõudma inimõiguste ja põhivabaduste austamist.
247. ÜVJP ja ÜJKP tugevdamise üks aluseid on 2016. aastal valmiv uus ja muutunud julgeolekukeskkonda arvestav **Euroopa välis- ja julgeolekupoliitika globaalstrateegia**. Peame oluliseks, et uus strateegia määrab EL-i välis- ja julgeolekupoliitilised eesmärgid ning nende saavutamise vahendid. Samuti peab strateegia andma suunise, kuidas tegeleda EL-i ees seisvate probleemide ja ohtudega, võttes arvesse nii Venemaa sõjalist agressiivsust kui ka teisi aktuaalseid probleeme nagu ebastabiilsus Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas, rändekriis ning terrorismi levik. Uus strateegia peab põhinema ühtlustatud ohuhinnangul ning käsitlema realistlikult nii idast kui ka lõunast tulenevaid ohte. Kuigi strateegia peaks määrama kindlaks EL-i eesmärgid maailmas laiemalt, peab EL-i prioriteediks jääma oma naabrus ning seal rahu ja julgeoleku taastamine. Strateegias peab sisalduma EL-NATO võimalikult tiheda koostöö tähtsus Euroopa julgeolekukorralduse alusena, samuti hübriidohtude teema, küberkaitse ja strateegilise kommunikatsiooni tähtsus. Eesti eesmärk on tulemuslik EL-i välistegevus, mis rajaneb EL-i sise- ja välispoliitika vahendite omavahelisel sidususel ning liidu tihedal koostööl partneritega.
248. Massilise rände ohjeldamiseks ja piiramiseks toetab Eesti EL-i kompleksset lähenemist rändetemaatikale. Peale EL-i sisemeetmete ja senise migratsiooni-, asüüli- ja

⁹⁷ Konsensus põhineb EL-i vastuvõtuvõimel.

tagasivõtupoliitika ülevaatamise tuleb tegeleda rände algpõhjustega päritoluriikides: EL-i roll kriiside ja konfliktide lahendamisel, võitlus vaesusega, humanitaarabi ja inimõiguste kaitse. Eesti huvides on toetada kõiki meetmeid, mis aitaks rännet ohjeldada juba lähteregeioonis, sealhulgas koostöö ja abi transiidiriikidele.

249. Oma kodanike paremaks kaitseks kolmandates riikides toetab Eesti **tõhusamat konsulaarkoostööd EL-i liikmesriikide vahel**. Samuti toetab Eesti endiselt EL-i välisestuse rolli suurendamist kodanikele konsulaarabi ja -kaitse korraldamise koordineerimisel ennekõike kriisiolukordades.

Kaubanduspoliitika

250. Euroopa Liit on pühendunud liberaalse **kaubanduspoliitika** arendamisele maailmas, tegutsedes tugeva multilateraalse kaubandussüsteemi säilitamise ja globaalse vaesuse kaotamise nimel ning sõlmides tähtsate kaubanduspartneritega endist viisi kahepoolseid vabakaubandus- ja investeringute kaitse lepinguid. Üha tiheneva konkurentsi tõttu peavad EL ja Ameerika Ühendriigid tegema tihedamat koostööd, et leida lahendusi üleilmsetele poliitilistele, majanduslikele ja keskkonnaprobleemidele. Seetõttu on esmatähtis võimalikult kiiresti sõlmida ja rakendada Atlandi-ülene kaubandus- ja investeerimisleping TTIP, mis kehastab ühistel huvidel põhinevat transatlantilist partnerlust ning on seetõttu ka Eesti ja kogu Euroopa julgeoleku peamine tagatis. Atlandi-ülene koostöö küberkaitse ning küberjulgeoleku ja strateegilise kommunikatsiooni vallas on vältimatult vajalik. Samuti soovib Eesti võimalikult kiiret kaubanduslepete sõlmimist mitme teise riigiga, sealhulgas Jaapaniga, ja toetab EL-i suhete edendamist teiste strateegiliste partneritega nagu Hiina, India ja Brasiilia.
251. Peame oluliseks, et WTO Doha arenguvõor oleks edukalt lõpetatud. EL-i turule juurdepääsu strateegia toimib ja toetab EL-i ettevõtete ligipääsu välisturgudele. Euroopa väike- ja keskmise suurusega ettevõtete tegevuse toetamisel eriti kolmandates riikides pooldab Eesti ettevõtlusvõrgustiku Enterprise Europe võimaluste tõhusamat kasutamist.
252. EL valmistub Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riikidega suhteid reguleeriva Cotonou lepingu ülevaatuseks aastaks 2019 viisil, mis arvestaks rahvusvahelise keskkonna ning partnerriikide arengut viimase 15 aasta jooksul.

Arengukoostöö

253. Euroopa Liidu **arengukoostööpoliitika** peab aitama vähendada vaesust, suurendama stabiilsust ja heaolu ning tugevdama häid valitsemistavasid, demokraatiat, inimõigusi ja soolist võrdõiguslikkust.
254. Tõhus, koordineeritud ja eri poliitikavaldkondadega (kaubandus, julgeolek, keskkond, põllumajandus jne) hästi seostatud EL-i arengukoostööpoliitika elluviimine saab kaasa aidata arenguriikides inimväärse elukeskkonna loomisele, mis vähendaks ja välistaks lähteriikidest sunnitud migratsiooni eri stiimuleid, sealjuures pikaajalisi humanitaarkriise.

Sellest lähtuvalt peame oluliseks panustada EL-i kaudu partnerriikides inimarengusse, õigusriigi ja heade valitsemistavade tugevdamisse, korrupsioonivastasesse tegevusse ja majandusarengusse töökohtade loomiseks, konfliktide ennetusse ja neist taastumisse ning inimõiguste, sealhulgas naiste õiguste kaitsesse. Samuti peame tähtsaks arengukoostöö ja humanitaarkriiside ennetuse ja ülesehituse paremat seostamist.

255. Eesti toetab arengukoostöös EL-i koordineerimist, sealhulgas ühisprogrammide koostamist, et vähendada arengukoostöö tegevuste dubleerimist. EL-i välisinstrumentide rakendamisel peame oluliseks sidusust arengukoostöö instrumendi ja naabrusinstrumendi vahel, sealhulgas reformi- ja üleminekukogemuse edasiandmisel EL-i naabruspoliitika riikides. Arengukoostöö tulemuslikkuse hindamisel tuleb peale eelarve täitmise senisest enam tähelepanu pöörata püstitatud eesmärkide mõistlikule ja jätkusuutlikule saavutamisele.

Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP)

256. **Euroopa Liidu ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP)** peab panustama Euroopa julgeoleku tagamise ning regionaalse stabiilsuse edendamisse. ÜJKP peab toetama liikmesriikide jõupingutusi kaitsevaldkonnas, parandama teadlikkust Euroopa eri regioonide julgeolekuohtudest ning suurendama liikmesriikidevahelist solidaarsust. Eesti suunab tähelepanu ÜJKP edendamisele nii, et see parandaks liikmesriikide kaitsevõimet muu hulgas kaitsekulutuste suurendamise, kiirreageerimisvõime parandamise, hübriidsõja suhtes vastupanuvõime suurendamise, sõjaliste ja mittesõjaliste EL-i valdkondade parema koostöö, võimearenduskoostöö tihendamise ja kaitsetööstuse edendamise kaudu.
257. Eesti näeb vajadust märkimisväärselt parandada **Euroopa Liidu ja NATO koostööd**, mis võimaldaks tõhusamalt ning dubleerimist vältides parandada tegevust kriisiohjes ja võimearenduses. Eesti jätkab võimaluste otsimist EL-i ja NATO koostöö edendamiseks valdkondades, kus selleks on selge mõlemapoolne huvi, nagu küberkaitse, hübriidsõja vastu valmistumine, strateegiline kommunikatsioon ning situatsiooniteadlikkuse suurendamine. Eesti toetab EL-i ja NATO ametkondade omavahelisi tihedaid kontakte.
258. Krimmi annekteerimine ja Venemaa agressioon Ukraina vastu rõhutavad vajadust tegelda nii konventsionaalsete kui ka mittekonventsionaalsete sõjaliste ohtudega. Eesti eesmärk on, et Euroopa Liidus paraneks arusaam nn **hübriidsõjapidamisest**, astutaks samme ohu ennetamiseks ning oldaks valmis ühenduse või mõne liikmesriigi vastu suunatud hübriidsõja korral tegutsema. EL-i tasandil tuleb 1) tuvastada eri valdkondades (peale ÜJKP ka strateegiline kommunikatsioon, küberjulgeolek, kaubandus, rahandus, energia, õigus ja korrupsioonivastane võitlus) EL-i haavatavad kohad, 2) selgitada välja olemasolevad meetmed hübriidohu ennetamiseks ja sellele reageerimiseks, 3) leida võimalused, kuidas EL saab oma liikmesriikide ja partnerite vastupanuvõimet toetada. Soovime üldiste arutelude asemel langetada konkreetseid otsused ja koostada tööplaanid.

259. **Kaitsekulutused** on hoolimata majanduskriisi möödumisest ja julgeolekuolukorra järsust teravnemisest jätkanud EL-is vähenemist. Kaitsekulutuste vähenemise tõttu kannatavad nii liikmesriikide sõjaline võime kui ka ÜJKP tervikuna. Seetõttu on Eesti eesmärk hoida piisavate kaitsekulude vajadust pideva poliitilise tähelepanu all, mis võib väljenduda EL-is uute eesmärkide või mõõdikute kehtestamises. Eesti toetab EL-i initsiatiive, mis aitavad kaasa kaitse-eelarve mõjusamale kasutamisele.
260. **Kriisireguleerimine.** EL-i sõjaliste operatsioonide väeloome on olnud keeruline, muu hulgas on vähenenud liikmesriikide valmisolek neis osaleda. Eesti eesmärk on, et EL oleks võimeline iseseisvalt rahvusvahelisi kriise ohjama, eriti Euroopa naabruskonnas, milleks on vaja poliitilist tahet oma huvide kehtestamiseks ning liikmesriikide piisavaid sõjalisi ja tsiviilseid võimeid. Jätkame panustamist EL-i sõjalistesse operatsioonidesse ja tsiviilmissioonidesse. Toetame alalise EL-i operatsioonistaabi loomist. Kiirreageerimiseks loodud EL-i lahingugruppe pole kordagi kasutatud. Selle üks põhjusi on väljamineva lahingugrupiga kaasnevad suured kulutused, mis jäävad suuresti lahingugrupis osalevate riikide endi kanda. Eesti töötab lahingugruppide (eeskätt strateegilise transpordi) ühisrahastamise suurendamise nimel ning jätkab lahingugruppidesse panustamist. Eesti toetab EL-i püüdlusi suurendada partnerite endi võimet julgeolekukriisidega toime tulla (nn väljaõppe ja varustuse algatus, partnerriikide julgeolekureformide toetamine), kuid abisaajate ring ei tohi piirduda Sahara-taguse piirkonnaga.
261. **Terrorismivastases** võitluses on oluline nii EL-i sise- kui ka välismõõtme sidusus. Vägivaldse ekstremismi ennetamine ja sellele reageerimine, sealhulgas mitmekülgne abi ohustatud riikidele ja strateegiline kommunikatsioon on vajalik ka EL-i siseturvalisuse tagamiseks. Eesti eesmärk on saavutada, et EL tegeleks terrorismi, vägivaldse ekstremismi ja terroristlike välisvõitlejatega kõikehõlmavas horisontaalses raamistikus ilma temaatiliste ja geograafiliste piiranguteta, keskendudes senisest enam terrorismi tekkimise algpõhjustele. Selleks tuleb suurendada EL-i terrorismivastase tegevuse välismõõdet, mis vähendaks vajadust tegeleda tagajärgedega, nagu terrorismivastane võitlus EL-i sees ning terrorismist tuleneva rändesurve maandamine. Oluline on infovahetus ja koostöö EL-i liikmesriikide vahel ning kolmandate riikide ja organisatsioonidega.
262. **Küberkaitset** tuleb endiselt tagada nii EL-i kui ka liikmesriikide piisav küberkaitsevõime kriiside puhul. Eesti eesmärk on EL-i küberpoliitika eri töösuundade läbimõeldud ja terviklik koordineerimine ja juhtimine. Küberkaitset peab arendama kooskõlas ja võrdselt teiste EL-i küberjulgeoleku suundadega, rakendades selleks muu hulgas juba vastuvõetud dokumente, nagu 2013. aasta küberjulgeoleku strateegia ja 2014. aasta küberkaitse poliitikaraamistik, ning analüüsides, milliseid mehhanisme ja võimeid on vaja EL-is ja liikmesriikides rakendada selleks, et parandada üldist küberhügieeni, ühist situatsiooniteadlikkust, küberalast juhtimist ja küberintsidentidele reageerimise võimet. Eelmainitutele lisaks peab Eesti kõige suurema

potentsiaaliga koostöösundadeks strateegilisel ja tehnilisel tasemel ühisõppusi NATO jt partneritega, teadus- ja arendustegevust ning küberkaitsealast väljaõpet.

263. **Võimete ühiskasutus** aitab parandada liikmesriikide sõjalist võimet, suurendades seeläbi ka EL-i julgeolekut, millele aitab ühtlasi kaasa tugevam Euroopa kaitsetööstus. Võimete ühiskasutuses lähtub Eesti eelkõige enda kaitsevajadustest ning otsib võimearenduse koostööks valdkondi, kus teiste riikidega huvid kattuvad. On oluline, et Euroopa Kaitseagentuuri (EDA) formaadis arendataks võimeid, mis on Eestil juba olemas või mille arendamisega soovime alustada. Samuti toetame Euroopa Komisjoni teadus- ja arendustegevuse raha suunamist nendesse valdkondadesse, kus on tuvastatud ohtlikud puudujäägid.
264. Eesti peab tähtsaks säilitada **Euroopa kaitsetööstuse** konkurentsivõime ning kaitsetööstusturu tõhusamat toimimist. Seetõttu toetame Euroopa Komisjoni kavatsust hakata rahastama ÜJKP ning kahese kasutusega toodete teadus- ja arendustegevust, tõhusamat toe pakkumist väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele, tarnekindluse edendamise seotud tegevusi ning EL-i kaitsetööstusturu avamist. Peale selle pooldab Eesti kaitsevaldkonna hankeid ja kaitsetööstustoodete transiiti reguleerivate 2009. aasta direktiivide selget ja ühtlast rakendamist.